

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**KIRŞEHİR İLİ BESİ SİĞİRCİLİĞİ
YAPAN İŞLETMELERİN SOSYO-
EKONOMİK OLARAK İNCELENMESİ**

DERYA MALKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR

2025

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**KIRŞEHİR İLİ BESİ SİĞİRCİLİĞİ
YAPAN İŞLETMELERİN SOSYO-
EKONOMİK OLARAK İNCELENMESİ**

Derya MALKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN

KIRŞEHİR

2025

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19/06/2025

Derya MALKOÇ

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa No

İÇİNDEKİLER DİZİNİ	I
TEŞEKKÜR	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
TABLolar DİZİNİ	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	2
1.2. Dünya'daki Sığır Varlığı.....	4
1.3. Türkiye'deki Sığır Varlığı.....	5
1.4. Kırşehir İlindeki Sığır Varlığı	7
1.5. Araştırmanın Amacı	8
1.6. Araştırmanın Kapsamı	10
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	13
3. MATERYAL VE METOT.....	23
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	25
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ.....	83

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması, yalnızca akademik bir sürecin değil, aynı zamanda kişisel bir emek ve sabır yolculuğunun da ürünüdür. Bu yolculukta bana rehberlik eden, bilimsel yaklaşımı, çalışkanlığı ve örnek kişiliğiyle her zaman ilham kaynağım olan değerli danışmanım Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN'a en içten şükranlarımı sunuyorum. Kendisinden bir akademisyenin sahip olması gereken duruşu, araştırma disiplini ve sabrı öğrenmek benim için büyük bir kazanç olmuştur. Yüksek lisansa başladığım ilk günden itibaren gösterdiği anlayış ve destek, bu çalışmanın şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Tezimin her aşamasında gerek sorularıyla gerekse tezin şekillenmesinde ve nihai hale gelmesinde katkıları olan değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Başar ALTUNTAŞ ve Doç. Dr. Serhan CANDEMİR'e teşekkürlerimi içtenlikle sunarım.

Bu süreçte, her zaman yanımda olan, desteğini ve sevgisini esirgemeyen değerli eşim Hakan MALKOÇ'a, varlığıyla hayatıma anlam katan sevgili oğlum Deniz Arel MALKOÇ'a ve değerli arkadaşım Büşra CANPOLAT'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans sürecimde katkı sağlayan tüm akademisyenlere, destek veren dostlarıma ve emeği geçen herkese içtenlikle teşekkür ederim.

Haziran, 2025

Derya MALKOÇ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR İLİ BESİ SIĞIRCILIĞI YAPAN İŞLETMELERİN SOSYO-EKONOMİK OLARAK İNCELENMESİ

Derya MALKOÇ

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman: Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN
Yıl: 2025, Sayfa: 83
Jüri: Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN
Doç. Dr. Başar ALTUNTAŞ
Doç. Dr. Serhan CANDEMİR

Kırşehir ili besi sığircılığı faaliyetlerin değerlendirmesi çerçevesinde ilk genelinde besi sığircılığı yapan 87 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması tamamlandıktan sonra, elde edilen bilgiler işletme büyüklük grupları bakımından ayrılarak çapraz tablolar oluşturulmuştur. Buna göre Kırşehir ilinde faaliyet gösteren besi sığircılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik yapılarını ve üretim sürecindeki temel dinamikleri ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Araştırma kapsamında üreticilerin demografik özellikleri, işletme yapıları, üretim teknikleri, ekonomik sürdürülebilirlikleri, pazarlama sorunları ve kamu desteklerine yönelik yaklaşımları analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların %63,22'si 41-60 yaş aralığının da, %59,77'si ortaokul mezunudur. Hanelerin %66,67'si 4-6 kişiliktir ve %49,43'ü aylık gelirini 500 000 - 1 500 000 TL arasında bildirmiştir. Üreticilerin %91,95'inin tarım dışı bir geliri bulunmamakta, %98,85'i ise besicilik eğitimi almamıştır. Ahır tipi besi yöntemi %98,85 oranında tercih edilmekte, üreticilerin %78,16'sı hayvanları pazardan temin edilmekte ve üreticilerin %93,10 mezbahalarda satılmaktadır. Üreticilerin %98,85'i hayvanları 5-7 ay beslenmekte, besi başlangıç ağırlıkları %50,57 151-250 kg aralığında, besi bitiş ağırlıkları ise %71,26'sı 401-500 kg arasında tespit edilmiştir. Üreticilerin %89,65'i günde 6-10 kg kaba yem ve %59,77'si 5-6 kg fabrika yemi kullanılmaktadır. Katkı maddesi kullanımı %100 olmasına rağmen, yem analizi yaptırmayanların oranı %85,06'dır. Rasyon hazırlarken enerji ve protein dengesi %51,72 oranında dikkate alınmaktadır. Veteriner çalıştırmayanların oranı %90,80 iken, aşılama uygulayanlar %98,85'tir. Silaj üretimi yapılmayan işletme oranı %63,22, kredi faizlerini yüksek bulanların oranı %87,36'dır. Su temininde üreticilerin %75,86'sı kuyu suyu kullanılmakta ve %48,19'u üreticinin hayvan cinsi ise melez ırkları tercih etmektedir. Üreticilerin %97,70'i pazarlama sorunu yaşamakta, %49,08'i fiyatları yetersiz bulmakta, %81,61'i ise besiciliği kârlı görmemektedir. Devlet desteğinden yararlanma oranı %100 olsa da %94,25'i destekleri yetersiz bulmaktadır. İşçi çalıştırma oranı %63,22, kayıt tutmayanların oranı ise %67,82'dir. Sonuç olarak, üreticiler hem ekonomik hem de yapısal birçok sorunla karşı karşıyadır ve besicilik sektöründe ciddi iyileştirme ihtiyacı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sığır besiciliği, Üretici profili, Kırmızı Et, Kırşehir

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

SOCIO-ECONOMIC INVESTIGATION OF BEEF CATTLE BREEDING ENTERPRISES IN KIRŞEHİR PROVINCE

Derya MALKOÇ

KIRŞEHİR AHIEVRAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

Supervisor: Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN
Year: 2025, **Pages:** 83
Juries: Prof. Dr. Hasan Gökhan DOĞAN
Assoc. Prof. Dr. Başar ALTUNTAŞ
Assoc. Prof. Dr. Serhan CANDEMİR

As part of the evaluation of beef cattle activities in Kırşehir province, a survey was conducted among 87 producers involved in beef cattle production in general. After the survey was completed, the information obtained was separated by farm size groups and cross-tabulated. In this way, the socio-economic structures of the cattle farms operating in Kırşehir province and the basic dynamics in the production process were revealed. The study analysed the demographic characteristics of producers, farm structures, production techniques, economic sustainability, marketing problems and public support approaches. According to the research results, 63.22% of participants are between 41 and 60 years old, 59.77% have completed secondary school. 66.67% of the households have 4-6 people and 49.43% stated that their monthly income is between 500,000 and 1,500,000 TL. 91.95% of producers have no non-agricultural income and 98.85% have not received any training in livestock farming. Stable fattening is favoured by 98.85%, 78.16% of producers buy their animals from the market and 93.10% of producers sell them in slaughterhouses. 98.85% of producers feed their animals for 5-7 months, 50.57% of initial fattening weights are between 151-250 kg, and 71.26% of final fattening weights are between 401-500 kg. 89.65% of producers use 6-10kg of roughage per day and 59.77% use 5-6kg of factory feed. Although the use of additives is 100 %, the proportion of those who do not analyse feed is 85.06 %. The energy and protein balance is taken into account by 51.72 % when compiling the ration. The proportion of farms that do not employ a vet is 90.80 % and the proportion of farms that vaccinate is 98.85 %. The proportion of farms that do not produce silage is 63.22 %, and the proportion of those that find the interest rates on loans high is 87.36 %. 75.86% of producers use well water for water supply and 48.19% favour hybrid breeds when it comes to the producer's animal species. 97.70 % of producers have problems with marketing, 49.08 % consider prices to be insufficient and 81.61 % do not consider animal husbandry to be profitable. Although 100 of producers make use of state support, 94.25 % consider this to be insufficient. The proportion of employees is 63.22% and the proportion of those who do not keep accounts is 67.82%. As a result, producers are faced with numerous economic and structural problems and there is a considerable need for improvements in the livestock sector.

Keywords: Cattle breeding, Producer profile, Red Meat, Kırşehir

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1. Ülkelere göre sığır varlığı	4
Tablo 2. Sığır ırkları (Türkiye).....	5
Tablo 3. Sığır ırkları (Kırşehir)	7
Tablo 4. Örnek hacminin ilçelere göre dağılımı	24
Tablo 5. Hayvancılık işletmelerinin yaş gruplarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	25
Tablo 6. Hayvancılık işletmelerinin eğitim durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	26
Tablo 7. Hayvancılık işletmelerinin hanedeki kişi sayısı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	27
Tablo 8. Hayvancılık işletmelerinin yıllık ortalama tarım gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	28
Tablo 9. Hayvancılık işletmelerinin yıllık ortalama tarım dışı gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	29
Tablo 10. Hayvancılık işletmelerinin besicilikle ilgili eğitim alma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	29
Tablo 11. Hayvancılık işletmelerinin örgüt üyelik durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	30
Tablo 12. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlarını beside tutma sürelerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	31
Tablo 13. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlarını besiye alma başlangıç yaşı hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	33
Tablo 14. Hayvancılık işletmelerinin besiye alınan hayvanların başlangıç ağırlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	34
Tablo 15. Hayvancılık işletmelerinin besiye alınan hayvanların bitiş ağırlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	35
Tablo 16. Hayvancılık işletmelerinin hayvan tartımı yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.	36
Tablo 17. Hayvancılık işletmelerinin hayvan alım kriter durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	37
Tablo 18. Hayvancılık işletmelerinin besiciliği şu an karlı görme durumunun hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	38
Tablo 19. Hayvancılık işletmelerinin besicilik dışında bir işle uğraşma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	39
Tablo 20. Hayvancılık işletmelerinin pazarlama sorunlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	40
Tablo 21. Hayvancılık işletmelerinin pazarlama sorun nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*	41
Tablo 22. Hayvancılık işletmelerinin besi yöntemlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	42
Tablo 23. Hayvancılık işletmelerinin barınak tiplerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	43
Tablo 24. Hayvancılık işletmelerinin barınaklarının teknik ve teknolojik donanım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	45
Tablo 25. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlara günlük kaba yem miktarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	46

Tablo 26. Hayvancılık işletmelerinin günlük fabrika yemi miktarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	47
Tablo 27. Hayvancılık işletmelerinin besiyeye alınan hayvanları temin etme şekillerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	48
Tablo 28. Hayvancılık işletmelerinin yetiştirdikleri hayvanları satışa sundukları yer durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	49
Tablo 29. Hayvancılık işletmelerinin yem maliyetlerine dair algı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	50
Tablo 30. Hayvancılık işletmelerinin besi sonu hayvanların satış durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	51
Tablo 31. Hayvancılık işletmelerinin kredi faiz durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	52
Tablo 32. Hayvancılık işletmelerinin yem bitkisi üretim durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	52
Tablo 33. Hayvancılık işletmelerinin hangi yem bitkisi ürettiğinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*	53
Tablo 34. Hayvancılık işletmelerinin arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.....	54
Tablo 35. Hayvancılık işletmelerinin yemlik arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	55
Tablo 36. Hayvancılık işletmelerinin yemlik arazi mülkiyet durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	56
Tablo 37. Hayvancılık işletmelerinin silaj üretimi yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	57
Tablo 38. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	58
Tablo 39. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırmama nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	58
Tablo 40. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırmak isteme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	59
Tablo 41. Hayvancılık işletmelerinin hayvanları aşılama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	60
Tablo 42. Hayvancılık işletmelerindeki hayvan hastalık dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*	61
Tablo 43. Hayvancılık işletmelerinin hayvanları aşılama sayı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	62
Tablo 44. Hayvancılık işletmelerinin yem analiz yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	63
Tablo 45. Hayvancılık işletmelerinin kullanılan yemin enerji ve protein değer bilinme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	63
Tablo 46. Hayvancılık işletmelerinin rasyon hazırlamayı bilme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	64
Tablo 47. Hayvancılık işletmelerinin rasyon hazırlama kurallarının uygulama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	65
Tablo 48. Hayvancılık işletmelerdeki suyun temin durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	65
Tablo 49. Hayvancılık işletmelerinin hayvan ırkı dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*	66
Tablo 50. Hayvancılık işletmelerinin destek çeşit durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*	67

Tablo 51. Hayvancılık işletmelerinin destek ve teşviklerin yeterlilik durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	68
Tablo 52. Hayvancılık işletmelerinin kayıt tutma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	68
Tablo 53. Hayvancılık işletmelerinin işçi çalıştırma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	69
Tablo 54. Hayvancılık işletmelerde çalışan işçilerin uyruk durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	70
Tablo 55. Hayvancılık işletmedeki işçilerin hangi şekilde durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı	70

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler		Açıklama
<i>N</i>	:	Gözlem Sayısı
⁰ C	:	Santigrat Derece
%	:	Yüzde İşareti
<i>P</i>	:	Anlamlılık Düzeyi

Kısaltmalar		Açıklama
AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
FAO	:	Gıda ve Tarım Örgütü
IPARD	:	Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası
KG	:	Kilogram
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TKDK	:	Türkiye Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TL	:	Türk Lirası
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	:	Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Besicilik; ahır ya da mera ortamında bulunan hayvanların cinsiyeti, ırkı, yaşı fark etmeksizin bir araya toplayarak hayvanların ıslah edilip, belirli bir sürede karlılığı artıracak şekilde ağırlık kazandırılarak et üretimi için yetiştirilmesidir. Besi sığırcılığı, modern hayvancılık sektörünün en önemli dallarından biri olup, et üretimini artırmaya yönelik özel besleme ve yetiştirme uygulamalarını içerir. İnsan nüfusunun hızla artması ve protein ihtiyacının giderek yükselmesi, hayvansal üretimin stratejik bir sektör haline gelmesine neden olmuştur. Özellikle son yıllarda, dünya genelinde kırmızı et tüketiminin artmasıyla birlikte besi sığırcılığına olan talep de hız kazanmıştır. Bu durum, sadece tarımsal üretim açısından değil, ekonomik ve ticari boyutta da büyük bir önem taşımaktadır. Geleneksel hayvancılık yöntemlerinden farklı olarak besi sığırcılığı, hayvanların genetik yapısı, beslenme programları ve yetiştirme koşulları gibi faktörlerin dikkatle yönetildiği bir sistemdir. Yüksek verimli ırkların seçimi, dengeli besleme stratejileri ve modern teknolojik uygulamalar sayesinde, et kalitesi artırılırken üretim maliyetleri optimize edilmektedir. Bununla birlikte, besi sığırcılığı sektörü; mera alanlarının azalması, yem maliyetlerindeki dalgalanmalar ve çevresel etkiler gibi çeşitli zorluklarla da karşı karşıyadır

Ülke kalkınmasında tarım arazilerinin verimli kullanımı önceliklidir. Büyükbaş besicilik, hayvancılığın önemli bir kolu olarak gizli işsizliği azaltmada, kırsaldan kente göçü önlemede ve bitkisel ile hayvansal atıkların değerlendirilmesinde rol oynar. Ayrıca, artan nüfusun dengeli beslenmesine katkı sağlar. (Karakaş, 2002).

Gelişmiş ülkelerde hayvancılık, tarım sektörünün en büyük payına sahip olup %50'nin üzerinde bir orana ulaşırken, Türkiye'de bu oran %25-30 seviyelerinde kalmaktadır (Yılmaz ve Köknaroğlu, 2007; Hozman ve Akçay, 2016). Tarımsal üretimde hayvancılık, gelişmiş ülkelerde öncelikli bir konumda yer alırken, Türkiye'de bitkisel üretim daha ağırlıklıdır. Devlet destekleri ve projeler de büyük ölçüde bitkisel üretime yönelmiştir. Ancak son yıllarda hayvancılığın geliştirilmesine yönelik teşviklerin arttığı ve bu alanda yeni projelerin hayata geçirildiği gözlemlenmektedir (Ören ve Bahadır, 2005). Gelişmiş ülkelerde beslenme alışkanlıkları çoğunlukla hayvansal proteine dayalıyken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bitkisel gıdalar, özellikle tahıllar temel besin kaynakları arasındadır. Ancak sağlıklı ve dengeli bir beslenme için proteinin yarısının bitkisel kaynaklardan, diğer yarısının ise hayvansal kaynaklardan gelmesi gerektiği belirtilmektedir (DPT, 2001).

Türkiye, hayvan varlığı bakımından dünyada önemli bir konuma sahip olmasına rağmen, hayvan verimliliği bakımından gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Bunun başlıca nedenleri, hayvan popülasyonunun çoğunluğunun düşük verimli ırklardan oluşması ve çevre koşullarının yetersiz olmasıdır. Ayrıca, hayvan başına elde edilen karkas ağırlığının düşük olması, istenilen düzeyde et üretiminin sağlanamamasına neden olmaktadır (Ayyıldız, 2001).

1980'li yıllarda Türkiye'de hayvancılığa yeterli destek verilmemesi, yerli üreticiyi zor duruma sokmuştur. Nüfus artışıyla birlikte et ihtiyacının karşılanamaması, ithalata yönelmenin önünü açmıştır. Geçmişte sıkıntılı dönemler geçiren üreticilere, 2000'li yıllarda çıkarılan kararname ile destek verilmeye başlanmış ve hayvancılıkla ilgili mevcut sorunları çözmeye yönelik adımlar atılmıştır. Türkiye'deki hayvancılığın yeniden canlandırılması amacıyla 2000'li yıllarda çeşitli destekleme politikaları devreye alınmış ve ilerleyen yıllarda bu desteklerin kapsamı genişletilerek sektörün gelişimine katkı sağlanmıştır. Suni tohumlama, süt teşvik primi, buzağı desteği, yem bitkileri desteği gibi farklı destekleme modelleri uygulanmıştır (Demir ve Yavuz, 2010).

1.1. Araştırmanın Önemi

Gelişmiş ülkelerde tarım ekonomisinin temel dinamiklerinden biri olan hayvancılık, iki açıdan büyük öneme sahiptir. Bunlardan ilki, düşük maliyetle istihdam sağlama kapasitesine sahip olması; ikincisi ise insan tüketimine uygun olmayan yemleri, besin değeri yüksek gıdalara dönüştürmesidir. Pek çok ülke hayvancılık sektörünü teşvik ederken ve geliştirme çalışmaları yürütürken, Türkiye'de istenen başarıya ulaşamamaktadır. Özellikle verimlilik ve üretim konularında yaşanan sorunlar, sektörü olumsuz etkilemektedir. Türkiye, hayvan sayısı açısından Avrupa'da ikinci, dünyada ise altıncı sırada yer almakla birlikte, bu sıralamayı koruyamamakta ve hayvan varlığı giderek azalmaktadır. (Kutlu ve ark., 2003).

İnsan sağlığını korumak ve dengeli beslenmeyi sağlamak için büyükbaş hayvanlardan elde edilen ürünler önemli bir protein kaynağıdır. Kırmızı et, yüksek besin değerine sahip olup çinko, demir ve fosfor gibi minerallerin yanı sıra B12 vitamini açısından da zengindir. Tarih boyunca tarımla birlikte hayvancılık da insan beslenmesinde hayati bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, hayvancılık yalnızca beslenme açısından değil, ekonomik katkılarıyla da önemli bir sektördür. Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için hayvansal ve bitkisel gıdaların dengeli tüketilmesi gerekmektedir. Artan dünya nüfusu, et üretiminin hem miktar hem de kalite açısından

artırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Son yıllarda hayvansal gıdalara olan talep gözle görülür şekilde artmış olup, bu ihtiyacın karşılanabilmesi için kasaplık hayvanların karkas ağırlığının artırılması büyük önem taşımaktadır.

Hayvancılık, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlar ve düşük maliyetlerle birim alanda yüksek katma değer yaratabilir. Sanayi sektöründe yeni bir iş kolu oluşturmak için genellikle yüksek yatırımlar gereklidir, ancak hayvancılıkta aynı iş kolunu kurabilmek için maliyetin yalnızca %20'si yeterlidir. Bu durum, sanayi sektörüne yapılacak bir yatırımın, hayvancılığa yapılması durumunda 5 kat daha fazla istihdam yaratılabileceğini göstermektedir. Ancak, hayvancılık sektörü yeterince önemsenmemiş ve Türkiye'de hayvancılık için uygun koşullar bulunmasına rağmen, bu potansiyel değerlendirilmemiştir. Bunun sonucunda sektör daha da kötüleşmiştir (Peşmen ve Yardımcı, 2008).

Ülkemizdeki hayvancılık işletmelerinin büyük bir kısmı, küçük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. (Sakarya ve Cevger, 2001). Etin ihracatında istenilen seviyeye ulaşmak, üretimin artırılması ve sığır besiciliğinin geliştirilmesiyle mümkündür. Bunun için geleneksel hayvancılık yöntemleri yerine modern besicilik uygulamalarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Küçük aile işletmelerinin yanı sıra büyük ölçekli işletmelerin kurulması, verimliliği artırarak et üretimini sürdürülebilir hale getirecektir. Ayrıca, devlet desteklerinin artırılması, altyapının güçlendirilmesi ve besicilikte ileri tekniklerin uygulanması sektörün gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu araştırmanın önemi, Kırşehir ili besi sığırcılığı yapan işletmelerin sosyo-ekonomik olarak incelenmesi, bölgedeki hayvancılık sektörünün mevcut durumunu ortaya koyarak, sektörün ekonomik ve sosyal yapısına dair kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına katkı sağlayacaktır. Besi sığırcılığı, kırmızı et üretimi açısından stratejik bir öneme sahip olup, ülke ekonomisine, istihdama ve gıda arz güvenliğine önemli katkılar sunmaktadır. Ancak, sektörde yaşanan yapısal sorunlar, işletmelerin verimliliği ve sürdürülebilirliği açısından ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırma, işletmelerin karşılaştıkları ekonomik zorluklar, üretim süreçlerinde yaşanan verimlilik sorunları ve sektörün genel dinamikleri hakkında bilimsel veriler sunarak, bölgesel ve ulusal düzeyde politika geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, kırsal kalkınmaya yönelik stratejiler oluşturulması, üreticilerin bilinçlendirilmesi ve sektörün rekabet gücünün artırılması açısından da önemli bir kaynak teşkil edecektir. Bu araştırmanın sonuçları, Kırşehir'deki besi sığırcılığı işletmelerinin ekonomik sürdürülebilirliği ve

bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerini ortaya koyarak, sektöre yönelik geliştirilecek stratejik planlamalara bilimsel bir temel oluşturacaktır.

1.2. Dünya'daki Sığır Varlığı

“Tablo 1. Ülkelere Göre Sığır Varlığı” başlıklı tablo, 2023 yılı itibariyle farklı ülkelerdeki sığır varlık sayısını göstermektedir. FAO verilerine dayanan bu tabloya göre:

Tablo 1. Ülkelere göre sığır varlığı

No	Ülke	Sığır Varlığı (Milyon Adet)
1	Brezilya	238.626.442
2	Hindistan	194.478.229
3	Amerika Birleşik Devletleri	88.841.000
4	Çin	73.718.307
5	Etiyopya	70.904.004
6	Pakistan	55.450.000
7	Arjantin	54.242.595
8	Tanzanya	37.913.129
9	Çad	37.647.402

Kaynak: FAO(2023)

Dünya'daki sığır varlığına sahip ülkeler Tablo 1'de detaylı olarak verilmektedir. Dünya ülkeleri arasında en fazla sığır varlığına sahip ülke, 238 milyon başla Brezilya olup, onu 194 milyon baş sığır varlığıyla Hindistan takip etmektedir (FAO 2023). Bu ülkeler, sığır üretiminde küresel anlamda büyük bir paya sahip. Brezilya'nın sığır varlığının bu kadar yüksek olmasının arkasında, geniş tarım alanları, hayvancılık için uygun iklim koşulları ve büyük bir et ve süt üretim endüstrisi bulunmasına bağlıdır. Hindistan ise süt üretimi açısından dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir, ancak sığır eti üretimi konusunda Hindistan'ın payı daha sınırlıdır, çünkü Hinduizm inancına göre sığırların kutsal kabul edilmesi nedeniyle et tüketimi düşüktür. Amerika Birleşik Devletleri, 88 milyon başla üçüncü sırada yer alırken, et üretimi ve işleme kapasitesi oldukça yüksektir. Ayrıca, et endüstrisinin büyük bir ihracat pazarına sahip olması da bu rakamı açıklayabilir. Türkiye'nin 16,8 milyon baş sığır varlığıyla 21. sırada olması, ülkenin hayvancılık sektörünün büyüklüğünü ve potansiyelini yansıtıyor. Türkiye, özellikle süt üretimi konusunda önemli bir üretici konumundadır. Ancak, et üretimi ve sığır başına verimlilik konularında hala gelişim göstermesi beklenmektedir. Genel olarak, dünya genelindeki sığır varlığı, ülkelere göre farklılıklar gösteriyor ve bu farklılıklar, her ülkenin hayvancılık politikaları, coğrafi koşulları ve tüketim

alışkanlıklarıyla doğrudan ilişkilidir. Türkiye'nin sıralamadaki yeri, ülkenin güçlü hayvancılık sektörüne sahip olduğunu ancak hala bu alandaki potansiyelini tam olarak kullanmadığını gösteriyor.

1.3. Türkiye'deki Sığır Varlığı

Türkiye'deki sığır varlığı, yıllar içinde hem sayı hem de ırk bakımından değişim göstermektedir. Tarımsal üretimin önemli bir parçası olan sığır yetiştiriciliği, özellikle et ve süt üretimi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, ülkede kültür ırkı, melez ve yerli sığır olmak üzere üç ana grup bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2015–2024 yılları arasında bu üç gruba ait sığır sayıları yıllara göre verilmiş ve toplam sığır varlığındaki değişim ortaya konmuştur. Bu veriler, Türkiye'nin hayvancılık politikasının yönlendirilmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının planlanması açısından önemli bir temel oluşturmaktadır.

Tablo 2. Sığır ırkları (Türkiye)

Yıl	Kültür (Milyon Adet)	Melez (Milyon Adet)	Yerli (Milyon Adet)	Toplam (Milyon Adet)
2015	6.385.343	5.733.803	1.874.925	13.994.071
2016	6.588.527	5.758.336	1.733.292	14.080.155
2017	7.804.588	6.536.073	1.602.925	15.943.586
2018	8.419.204	7.030.297	1.593.005	17.042.506
2019	8.559.855	7.554.625	1.573.659	17.688.139
2020	8.838.498	7.594.127	1.532.857	17.965.482
2021	8.824.784	7.641.100	1.384.659	17.850.543
2022	8.295.825	7.324.866	1.231.265	16.851.956
2023	8.070.159	7.303.667	1.047.430	16.421.256
2024	8.213.136	7.669.922	941.150	16.824.208

Kaynak: TÜİK (2024)

Türkiye'de sığır varlığının yıllara göre değişimi, Tablo 2'de detaylı olarak gösterilmektedir. Tablo 2. incelendiğinde Türkiye'de bulunan kültür ırkı sığır sayısı 1995 yılında 6.385.343 adet iken 2024 yılı itibarıyla rakam 8.213.136'ya ulaşmıştır. Kültür ırkı sığır sayısında devamlı ve düzenli artışlar yoktur. Kültür ırkı sığır sayısı 2015 yılından 2020 yılına kadar artışlar devam etmiş, 2021 yılından 2023 yılına kadar bu ırk sayısında azalışlar görülmektedir. Kültür ırkı sığır sayısındaki azalışlar 2024 yılında yerini artışlara bırakmıştır. Kültür melezi sığır sayısı 2015 yılında 5.733.803 adet iken, 2024 yılında 7.669.922 adet düzeyine ulaşmıştır. İnceleme süresi içerisinde kültür melezi sığır sayısı 2021 yılına kadar artışlar devam etmiştir. Melez sığır sayısı süreç içerisinde inişli çıkışlı bir yol izlemiştir. 2022 yılından itibaren azalma eğilimine

geçen sığır sayısı 2024 yılından itibaren artış yönünde bir eğilim göstermiştir. Yerli sığır sayısı 2015 yılında 1.874.925 adet iken, 2024 yılında 941.150 adet düzeyine gerilemiştir. Yerli sığır sayısında devamlı bir azalış söz konusudur (TUİK, 2024). Yerli sığır sayısındaki bu azalışlardaki temel neden yerli sığır ırklarının et ve süt veriminin düşük olması, geleneksel yöntemler yerine, büyük ölçekli besi çiftliklerinde modern yöntemlerin kullanımının artması, yerli ırklar genellikle otlatma yöntemine dayanarak yetiştirildiğinden, meraların azalması ve iklim değişikliği bu hayvanların yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bunun yanında devlet desteklerinin büyük bölümü, daha yüksek verim sağlayan kültür ırklarına yönelik yapılmaktadır. Yerli ırklara verilen teşvikler yetersiz kalınca, besiciler kültür ırklarına yönelmiştir. Yerli ırk sığırlar verimli hale getirilmek amacıyla kültür ırklarıyla melezleme yapılmaktadır. Bu durumda yerli ırk sığır sayısını azaltmış, kültür melezi ırk sığır sayısını artırmaktadır. Toplam sığır sayısı 2015 yılında 13.994.071 adet iken, 2024 yılında 16.824.208 adet olarak belirlenmiştir. 2021 yılına kadar toplam sığır sayısında artışlar gözlemlenirken 2022 yılından itibaren azalış göstermektedir. Toplam sığır sayısı en yüksek düzeyine 2020 yılında ulaşmıştır. (TUİK, 2024). Türkiye'deki toplam sığır sayısının son yıllarda azalış eğilimi göstermesinin temel nedeni, artan üretim maliyetleri ve ekonomik zorluklardır. Özellikle yem, enerji, veteriner hizmetleri ve bakım gibi giderlerin yükselmesi, besiciliği giderek daha maliyetli hale getirmiştir. Son yıllarda yem fiyatlarının yüksekliği, hayvancılıkla uğraşan üreticiler için büyük bir sorun haline gelmiştir. Türkiye'de yem fiyatlarının büyük ölçüde dışa bağımlı olması ve döviz kuru dalgalanmaları, maliyetlerin artmasına yol açarak üreticileri zor durumda bırakmıştır. Bunun sonucunda birçok besici, hayvanlarını daha erken kesime göndermek zorunda kalmış ve bu durum, sığır sayısındaki düşüşü hızlandırmıştır. Ayrıca, ithalat politikaları da yerli üreticileri olumsuz etkilemektedir. Canlı hayvan ve et ithalatına yönelik artan talepler, yerli üreticilerin rekabet gücünü zayıflatmış ve çok sayıda üreticinin sektörden çekilmesine neden olmuştur. Bunun yanında, kar marjlarının azalması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin hayvancılığı bırakmalarına yol açmış, bu da sığır sayısındaki azalmayı hızlandırmıştır. Bir diğer önemli etken ise mera alanlarının giderek azalmasıdır. Tarım alanlarının sanayileşme ve şehirleşme nedeniyle daralması, hayvanların doğal ortamda otlatılmasını zorlaştırmış ve bu da hayvancılığın sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemiştir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'deki sığır sayısının azalmasının sebepleri daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır

1.4. Kırşehir İlindeki Sığır Varlığı

Kırşehir ili, İç Anadolu Bölgesi'nin önemli hayvancılık merkezlerinden biri olup sığır yetiştiriciliği açısından dikkat çeken bir potansiyele sahiptir. İlde yürütülen hayvancılık faaliyetlerinin yapısı ve gelişimi, yıllara göre sığır varlığındaki değişimle birlikte değerlendirilmelidir. T.C. Kırşehir Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre, 2015–2024 yılları arasında Kırşehir'deki kültür, melez ve yerli sığır sayılarında belirgin bir artış görülmektedir. Aşağıda yer alan tablo, bu üç farklı ırk grubuna ait hayvan varlığını yıllar itibarıyla göstermekte olup, ilin hayvansal üretim kapasitesine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu bilgiler, Kırşehir'deki hayvancılık politikalarının şekillendirilmesi ve sektörün sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Tablo 3. Sığır ırkları (Kırşehir)

Yıl	Kültür (Milyon Adet)	Melez (Milyon Adet)	Yerli (Milyon Adet)	Toplam (Milyon Adet)
2015	63.442	60.372	16.038	139.852
2016	101.548	56.529	15.851	173.928
2017	112.432	69.608	16.076	198.116
2018	136.605	89.960	18.756	245.321
2019	141.132	91.024	18.525	250.681
2020	172.892	109.401	17.911	300.204
2021	152.057	100.200	10.110	262.367
2022	164.960	115.849	9.080	289.889
2023	163.024	112.950	8.950	284.924
2024	171.569	143.034	997	315.600

Kaynak: T.C- Kırşehir Tarım İl Müdürlüğü (2015–2024)

Kırşehir ilinin sığır varlığının yıllara göre değişimi, Tablo 3'de detaylı olarak gösterilmektedir. Kırşehir ilinde kültür ırkı sığır sayısı 2015 yılında 63.442 adet olup devamlı bir artış göstererek 2024 yılında 171.569 adet sığır sayısına ulaşmıştır. Melez sığır sayısı 2015 yılında 60.372 adet iken devamlı bir artış göstererek 2024 yılında 143.034 adet sayıya ulaşmıştır. Yerli ırk sığır sayısı 2015 yılında 16.038 adet olarak belirlenmiştir. Yerli ırk sığır sayısında 2016 ve 2017 yılında azalışlar olmuş 2018 ve 2019 yılında artışlar olsa da 2020 yılından itibaren hızlı bir düşüş olduğu gözlenmektedir. 2015 yılında Kırşehir'deki toplam sığır sayısı 139.928 iken 2024 yılında 315.600 olarak belirlenmiştir. Toplam sığır sayısı 2020 yılına kadar artış eğiliminde devam etmiş 2021 yılında dalgalanmalı bir trend izlemiştir (TUIK, 2024). Bu dalgalanma Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, aynı eğilimi gösterdiği görülmüştür. Yeli ırk sığır sayıları Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında aynı eğilimi göstermediği sonucuna ulaşılmaktadır. Türkiye genelinde yerli ırk sayısında devamlı bir

azalış söz konusu iken Kırşehir ilinde 2020 yılından sonra azalışların artığı gözlemlenmektedir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Sığır besiciliği sektöründe de diğer tüm sektörlerde olduğu gibi temel amaç kar elde etmektir. Başlangıçta, besi sığırlarından et elde edilir ve kesim sonrasında, gıda, giyim, ilaç, kozmetik ve yem sanayileri gibi birçok alanda ham madde olarak kullanılan yan ürünler de elde edilir. Sığır besiciliğinde verim ve kar elde etmek için işletmenin maliyet yapısının iyi anlaşılması, maliyet unsurlarının kontrol edilmesi ve karlılığı doğrudan etkileyen çeşitli faktörlere hâkim olunması gerekmektedir (Çiçek ve Sakarya, 2003; Çiçek, 2005).

Besi sığırcılığında, yem ve ham maddelerin temini, işletme personeli, elektrik, su, veteriner hizmetleri ve vergi, faiz, sigorta gibi tüm giderler, besi dönemi süresince karşılanmak zorundadır. Bu masraflar, ancak besi dönemi tamamlandığında üreticiler tarafından karşılanabilmektedir, çünkü besi işletmelerinin süt sığırcılığı gibi günlük bir geliri yoktur. Küçük ölçekli işletmelerin besi sığırcılığından kar elde etmesi oldukça zordur. 5-10 kişilik küçük işletmeler, geçimlik aile işletmeleri olarak faaliyet gösterebilir ve ölçek ekonomisinden faydalanamazlar. Bu tür işletmeler, genellikle aile emeğiyle faaliyet gösterir ve yalnızca kendi masraflarını karşılayabilir. Kar elde edebilmek için ise bir besi sığırı işletmesinin, kendi arazisinde kaba yem ve diğer yemleri üretmesi, en az 50-100 başlık bir işletmeye sahip olması ve hayvansal ürünlerini uygun fiyatlarla pazarlayabilmesi gerekmektedir.

Besicilik faaliyetlerinin önündeki en büyük engellerden biri sermaye yetersizliğidir. Özellikle yem başta olmak üzere, temel girdi maliyetlerinin enflasyonla birlikte sürekli artması, besicilerin sermaye ihtiyacını daha da artırmaktadır. Ancak, et fiyatlarının girdi maliyetlerindeki artışa kıyasla daha yavaş yükselmesi, besicilerin kârlılığını olumsuz etkilemektedir. Bu durumun başlıca nedenlerinden biri, komşu ülkelerden kaçak yollarla daha ucuz canlı hayvan ve et girişlerinin yapılmasıdır. Ayrıca, hayvansal ürünlerin ithalatındaki artış, yerli hayvancılık sektörünü zor duruma sokarak üreticilerin rekabet gücünü azaltmaktadır (Anonim, 1996).

Hayvancılık alanında özellikle son yıllarda sığır yetiştiriciliği nüfus artışıyla birlikte belli bir ilerleme kaydetmiş olmakla birlikte, bu gelişmelerin istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Yerel ve küresel pazar ihtiyaçlarını karşılayacak, et verimi ve kalitesi yüksek hayvan üretimi tümüyle hayvancılığın gelişmesine bağlıdır. Ancak yıllık kırmızı et üretimi ülkemizde 800-900 bin ton arasında değişirken, var olan nüfusun

dengeli beslenmesi için önemli bir açık yer almaktadır. Bu bağlamda sığır yetiştiriciliğini geliştirmek ve bu açığı kapatmak için bilimsel çalışmalarla elde edilecek güvenilir verilere ihtiyaç duyulmaktadır (Özkan, 2003).

Türkiye'de sığır yetiştiriciliğinde karşılaşılan en büyük sorunlardan biri pazarlama ve fiyat oluşumundaki zorluklardır. Üretici örgütlenmesi bu sorunların çözümünde önemli rol oynamaktadır. Etkili bir örgütlenme, sektördeki yapısal eksikliklerin giderilmesine, üretim sürecinde kullanılan kaynaklardan daha fazla verim alınmasına ve israfın önlenmesine yardımcı olabilir. Seçilecek örgütlenme modeli Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısına uygun olmalıdır. Böyle bir örgütlenme, kırsal işletmelerin ekonomik kalkınmasını desteklemeyi ve üreticinin sosyal ve ekonomik refahını artırmayı hedeflemelidir (Aral, 1974; Aral ve Cevger, 1998; Aral ve Cevger, 2000; Çiçek, 2005).

Sığır yetiştiriciliğinde girdi maliyetlerini karşılamak ve yatırımları artırmak için finansal kaynak sağlamak büyük önem taşımaktadır. Ancak son yıllarda ülkemizde yaşanan ekonomik krizler ve yüksek enflasyon oranları, kredi faiz oranlarını önemli ölçüde artırmış, bu da sığır yetiştiriciliği sektörünü olumsuz etkilemiştir. Yüksek faiz oranları üreticilerin gerekli kredilere erişimini zorlaştırmış ve finansal yükümlülüklerin artmasına neden olmuştur. Bu durum sığır yetiştiricilerinin yeni yatırımlar yapmasını ve mevcut işlerini büyütmesini engellemiştir (DPT, 2001). Bu bağlamda, besicilik sektörünün sürdürülebilirliği ve rekabet gücünün artırılması için kredi faiz oranlarının düşürülmesi ve daha uygun finansman imkânlarının sağlanması büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Hayvancılıkta istenilen ilerleme, verimliliğin artırılması ve karlılığın sağlanması, iyi nitelikli damızlık, uygun çevre koşulları, veteriner sağlık hizmetleri, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması gibi diğer önemli faktörlerin yanı sıra kaliteli kaba yem üretimine de bağlıdır. Hayvancılık işletmelerinde yem giderleri giderlerin % 60-70'ini oluşturduğundan sektörde yem sorununun çözülmesiyle yaklaşık % 30'luk bir gelir artışı sağlanabilir (Kabukçu, 1985). Hayvancılık sektöründeki işletmelerde maliyetlerin büyük bir bölümünü oluşturan en önemli unsur yemdir. Hayvansal üretimde maliyetleri düşürmek, verimli ve karlı bir işletmeyi güvence altına almak için kaba yem ve kesif yem ihtiyacının bol miktarda, kaliteli ve uygun fiyatlarla karşılanması gerekir. Bu amaca ulaşmanın yolu yem bitkileri üretimine gereken önemin verilmesidir (Aral ve Cevger, 1998).

Sığır besiciliğinde karlılık, hayvan materyalinin beklenen canlı ağırlık artışını ekonomik bir şekilde sağlamasına dayanmaktadır. Besi performansı, günlük canlı ağırlık artışı ve bu artışı sağlamak için kullanılan yem miktarına göre değerlendirilmekte olup, genetik ve çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenen fenotipik bir özelliktir. Bir hayvanın genetik kapasitesi ne kadar yüksek olursa olsun, hedeflenen verimlilik düzeyine ulaşmak için uygun çevre koşullarının sağlanması kritik öneme sahiptir (Akcan ve ark., 1991). Ayrıca, türü ne olursa olsun sığır ahırları temiz, kokusuz, yeterince aydınlık ve sağlıklı olmalıdır. Ülkemizde ve bölgemizde genellikle kapalı tip ahırlar yapılmakla birlikte, besicilikte karlılığı artırmak için sabit yatırımların mümkün olduğunca düşük tutulması gerektiği, sığırların -17°C gibi düşük sıcaklıklarda bile verimli besi performansı gösterebileceği belirtilmektedir (Ateş, 2004).

Bu araştırmanın temel amacı, Kırşehir ilinde faaliyet gösteren besi sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında işletmelerin demografik özellikleri, üretim yapıları, ekonomik durumları, karşılaştıkları sorunlar ve sektörde sürdürülebilirlik açısından yaşadıkları zorluklar analiz edilecektir. Araştırma, Kırşehir'deki besi sığırcılığı işletmelerinin mevcut durumunu belirleyerek, sektörün gelişimine yönelik öneriler sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca işletme sahiplerinin gelir düzeyleri, eğitim seviyeleri, üretim teknikleri, yem temini, pazarlama süreçleri ve devlet desteklerinden yararlanma durumları gibi faktörler değerlendirilerek, sektörün verimliliğini artırmaya yönelik stratejik planlamalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bunun yanında çalışma, hem akademik alanda besi sığırcılığı işletmeleri üzerine yapılacak ileri araştırmalara katkı sağlamayı hem de bölgedeki hayvancılık sektörüne yön verebilecek politika yapıcılar, tarım ve hayvancılıkla ilgilenen kurumlar ve işletme sahipleri için yol gösterici bilgiler sunmayı amaçlamaktadır.

1.6. Araştırmanın Kapsamı

Türkiye'nin kırsal bölgelerinde küçük ve orta ölçekli aile işletmeleri tarafından gerçekleştirilen besi sığırcılığı, ekonomik büyüme ve istihdam açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Kırşehir ili, bu açıdan öne çıkan ve hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bölgelerden biridir. Orta Anadolu'nun önemli tarım ve hayvancılık merkezlerinden biri olan Kırşehir'de, besi sığırcılığı, kırsal nüfus için temel geçim kaynaklarından biridir. Kırşehir ili besi sığırcılığı yapan işletmelerin sosyo-ekonomik yapısını inceleyen bu çalışma, 86 kişiyle yapılan anketler aracılığıyla veri toplanmıştır. Çalışmanın kapsamı,

Kırşehir il sınırlarında faaliyet gösteren besi sığırcılığı işletmelerinin yapısal, ekonomik ve sosyal özelliklerini kapsamaktadır. Anket, işletme sahiplerinin demografik bilgileri, eğitim düzeyleri, gelir düzeyleri, işletme yönetim tarzları, kullanılan üretim yöntemleri, iş gücü kullanımı, girdi maliyetleri, işletmelerin karşılaştığı zorluklar, devlet desteklerinden yararlanma düzeyleri gibi çeşitli konuları içermektedir. Araştırma, işletmelerin büyüklüğü, hayvan sayısı, pazarlama stratejileri, üretim süreçleri, finansal yönetim ve işletme sahiplerinin sosyal profilleri gibi önemli verileri toplamak amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca, katılımcıların işletme faaliyetleriyle ilgili yaşadıkları zorluklar, özellikle finansman, pazar erişimi ve hayvan sağlığına yönelik karşılaştıkları sorunlar detaylandırılmıştır. Çalışmanın bir diğer kapsamı, Kırşehir ilindeki besi sığırcılığı işletmelerinin sürdürülebilirlik düzeylerini ve kalkınma potansiyellerini değerlendirerek, yerel tarım politikaları ve hayvancılık stratejileri için çözüm önerileri sunmaktır. Elde edilen veriler, sosyo-ekonomik faktörlerin işletme performansına etkisini ortaya koyacak şekilde analiz edilecek ve bu veriler, bölgedeki tarım ve hayvancılık sektörünün gelişimine yönelik somut önerilerde bulunulmasına olanak sağlaması beklenmektedir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Demirci ve Erkuş (1983), Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki tarım işletmelerinde yürütülen hayvancılık faaliyetlerini araştırmışlardır. Sığır besiciliğinde, besi süresinin 92 ila 134 gün arasında değiştiği, kullanılan yemlerin çoğunluğunun kaba yem olduğu belirtilmiştir. Hayvan alım bedeli hariç tutulduğunda, yem masraflarının besi maliyetleri içindeki oranı %72,8'e ulaşmaktadır. Araştırmanın bulguları, başlıca sorunların besiye alınan hayvanların yanlış seçilmesi, besi süresinin gereksiz yere uzatılması ve pazarlama zorlukları olduğunu göstermektedir.

Tümer ve Ağmaz (1989), bu çalışmada İzmir, Aydın, Manisa ve Muğla illerinde süt ve besi sığırcılığı işletmelerinin çeşitli verim özellikleri üzerinde yapmış anket çalışmasında; incelenen işletmelerin %96,41'inin 1 ila 5 büyükbaş hayvana sahip küçük ölçekli işletmeler olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin barınak koşulları incelendiğinde, %35,6'sının basit yapılı, %26,3'ünün orta seviyede ve %26,3'ünün modern ahırlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Arazi varlıkları 50,5 ile 1625 dekar arasında değişirken, hayvancılık için ayrılan alanın 14,9 ila 610 dekar araziye sahip oldukları saptanmıştır. Bu araştırmada, işletmelerin %37,2'sinin yonca, %34,0'ının fiğ, %11,2'sinin ise mısır üretimi yaptığı belirlenmiştir. Besleme yöntemleri açısından değerlendirildiğinde, işletmelerin %79,9'unun konsantre yem olarak fabrika yemi tercih ettiği, %46,4'ünün küspe üretimi yaptığı, %18,3'ünün arpa, %17'sinin ise mısır kullandığı tespit edilmiştir.

Yulafçı ve Pul (1996), Samsun ilinde yürüttükleri araştırmada, kaba yem üretimini kısıtlayan sorunları tespit etmek amacıyla 88 işletme üzerinde inceleme yapmıştır. Çalışmada, işletmelerin ortalama arazi büyüklüğünün 58 dekar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, işletmelerde bulunan sığırların ırklara göre dağılımı yerli %43, melez %45 ve kültür ırkı %12 olarak saptanmıştır. Bunun yanı sıra, işletmelerde kaba yem olarak saman kullanım oranlarının %66 ve %79 olduğu ifade edilmiştir.

Tutkun (1998), Diyarbakır ili merkez ilçeye bağlı köylerde gerçekleştirilen Süt Sığırcılığının Yapısının incelendiği bu araştırmada, 171 işletme üzerinde inceleme yapılmıştır. Çalışmada, işletmelerin sahip olduğu arazi varlığının ortalama 6.8 dekara sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, toplam ekilebilir alan içinde yem bitkileri için ayrılan alanın oldukça sınırlı olduğu (0.08 da) ve yem bitkisi çeşitliliğinin düşük olduğu (genellikle yonca ve fiğ) tespit edilmiştir. İşletme başına ortalama 10.9 büyükbaş hayvan bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca, sığırlarda kaba yem ihtiyacının %84.8 oranında saman ile karşılandığı saptanmıştır. Araştırmaya katılan işletmelerin %48.5'i sığır yetiştiriciliğinden memnun olduklarını ifade ederken, %51.5'i ise yeterli

bulmadıkları belirtmiştir. İşletmelerin %39.2'si kooperatiflerin kurulmasını desteklerken, %36.8'i buna karşı çıkmış, %24'ü ise halihazırda bir kooperatife üye olduklarını dile getirmiştir. Çiftçilerin en büyük beklentileri arasında %35.1 ile hayvan ve ahır kredisi desteği, %28.1 ile pazarlama sorunlarının çözülmesi yer almaktadır. Barınak koşulları açısından değerlendirildiğinde, havalandırmanın %38 oranında yeterli, %62 oranında yetersiz olduğu; aydınlatmanın ise %39.2 oranında yeterli, %60.8 oranında yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Yıldırım (2000), Van ili Merkez ilçesinde büyükbaş hayvancılıkla uğraşan 53 işletme üzerinde yapılan Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi araştırmasında, yerli ırk sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerin %65,7'sinin, kültür ve hibrit sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerin ise %72,2'sinin 15-49 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. İşletme yöneticilerinin yaş ortalaması, yerli ırk büyükbaş hayvancılığı yapan işletmelerde 45, kültür ve melez ırk yetiştiriciliği yapan işletmelerde ise 40 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, yerli ırk sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerde ortalama çiftlik arazisinin 84,5 dekara sahip olduğu, en düşük arazi büyüklüğünün 69,5 dekar ile 16-30 baş hayvan bulunan işletmelerde, en yüksek arazi büyüklüğünün ise 166,5 dekar ile 31 baş ve üzeri hayvana sahip işletmelerde olduğu saptanmıştır.

Erkmen ve ark. (2000), Erzurum ili örneğinde gerçekleştirilen süt sığırcılık işletmelerin yapısal durumu ve ahır içi mekanizasyon sistemleri üzerine 760 işletme ile yapılan araştırmada, işletmelerde yetiştirilen sığırların ırklara göre dağılımı belirlenmiştir. Buna göre, sığırların %5,11'inin kültür ırkı, %29,77'sinin melez, %65,12'sinin ise yerli ırklardan oluştuğu tespit edilmiştir. Ayrıca, işletmelerin %90,57'sinde ot ve samanın hayvan beslenmesinde temel yem kombinasyonu olarak tercih edildiği belirlenmiştir. Barınak yapımında ise işletmelerin %66,97'sinde taş malzemenin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bakır ve Demirel (2001), Van ilinde gerçekleştirdiği araştırmada, 320 besi sığırcılığı işletmelerde tercih edilen yem türleri ve hayvan besleme yöntemlerini incelenmiştir. Bulgulara göre işletmelerin büyük bir kısmı kaba yem olarak saman (%84) kullanırken, kuru ot kullananların oranı %72,1 olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, işletmelerin %15,3'ü kesim artıkları, %12,8'i ise yaş şeker pancarı posasını yem kaynağı olarak tercih etmektedir. Kesif yem kullanımında ise kepek %71,5 ile en yaygın seçenek olurken, işletmelerin %69,3'ü süt yemi, %5,6'sı arpa kırığı ve %2,1'i besi yemi kullanmaktadır.

Sayılı ve Esengün (2002), Amasya ilinin Suluova ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizini yaparak, bu işletmelerin başarı düzeylerini, üretim maliyetlerini ve kârlılık oranlarını incelemişlerdir. Ayrıca, canlı kilo artışını etkileyen faktörleri saptamışlardır. Araştırmada örneklem sayısının belirlenmesinde Neyman Yöntemi kullanılmıştır. İncelenen işletmeler, hayvan sayıları dikkate alınarak dört farklı gruba ayrılmıştır. Besiye alınan sığırların büyük bir kısmının 1-2 yaş arasında olduğu ve genellikle il dışından temin edildiği bulunmuştur. Çoğu besicinin finansman ihtiyaçlarını kredi kullanarak karşıladığı belirlenmiştir. Üreticilerin karşılaştığı en büyük zorluklar, girdi temini ve satış aşamasında karşılaştıkları zorluklar olarak saptanmıştır.

Tugay ve Bakır (2004a), Giresun il merkezi ve 8 ilçesinde yürüttükleri araştırmada, süt sığırcılığı yapan 373 işletmenin yapısal özelliklerini incelemişlerdir. Çalışmada, işletmelerin %59,8'inin küçük, %17,7'sinin orta ve %22,5'inin büyük ölçekli olduğu belirlenmiştir. İşletme başına düşen ortalama sığır sayısı 7,98 olarak tespit edilmiştir. Sığırlara dair yapılan incelemede, hayvanların %23,6'sının yerli ırk, %71,1'inin melez ve %5,3'ünün kültür ırkı olduğu saptanmıştır. İşletmecilerin eğitim düzeyi incelendiğinde, %54'ünün ilkökul mezunu olduğu, %19,3'ünün ise herhangi bir tahsil görmediği görülmüştür. İşletmelerin büyük çoğunluğunda (%99,2) koruyucu aşılama çalışmaları yapılırken, %90,9'unun düzenli veteriner hekimlik hizmeti almadığı belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, işletmecilerin yalnızca %24,7'sinin hayvancılığın yanı sıra başka bir işle de uğraştığı tespit edilmiştir. İşletmelerin karşılaştığı başlıca sorunlar arasında pazar erişimi, kredi imkanları, yüksek yem fiyatları ve düşük süt fiyatları yer almaktadır. Yetkililerden beklentiler ise kredi desteği, veteriner hizmetlerinin iyileştirilmesi, damızlık hayvan temini, bilgi desteği ve pazarda yardım sağlanması şeklinde sıralanmıştır.

Tugay ve Bakır (2004c), Giresun ilinin 8 ilçesinde yer alan 373 işletmede yaptıkları araştırmada, işletmelerin ortalama 50.2 dekar araziye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin %73.2'si (705.4 dekar) mısır, %20.4'ü (1709 dekar) arpa, %20.6'sı (1698 dekar) yonca, %17.7'si (1492.5 dekar) fiğ, %4.6'sı (222 dekar) korunga ve %2.1'i (170 dekar) çavdar ekimi yapmaktadır. Kaba yem temin edilmesi konusunda işletmelerin %56'sı kendi üretimlerini yapıp yetmediğinde dışarıdan satın alırken, %33.5'i yalnızca kendi ürettiği kaba yemle yetinmektedir. Kesif yem olarak, çoğunlukla yem fabrikalarından temin edilmekte, bazı işletmeler ise buğday ve arpa karışımını kullanmaktadır. Kesif yem temininde

işletmelerin %83.4'ü yem fabrikalarını tercih ederken, %5.9'u kendi üretimlerini yapmaktadır.

Köse (2006), Uşak ili ve ilçelerinde, damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye 50 işletme üzerinde yapılan araştırmada, işletmelerin %62'sinde 10 ile 40 baş arasında büyükbaş hayvan bulunduğu tespit edilmiştir. İşletmecilerin beklentileri incelendiğinde, %66'sının ürün fiyatlarının ve devlet desteklerinin artırılmasını talep ettiği, %22'sinin kredi imkânlarının genişletilmesi ve faiz oranlarının düşürülmesini istediği, %4'ünün ise hayvancılığa elverişli alanların sağlanması ve destek ödemelerinin zamanında yapılması yönünde beklentileri olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin sahip olduğu hayvan sayısına göre dağılımına bakıldığında, %20'sinin 0-10 baş, %40'ının 11-20 baş, %22'sinin 21-40 baş, %8'inin 41-60 baş, %6'sının 61-100 baş, %4'ünün ise 100 baş ve üzeri büyükbaş hayvana sahip olduğu saptanmıştır.

Çağ (2006), Antakya merkez ve ilçelerinde bulunan besi sığircılığı işletmelerinin bilimsel değerlendirmesini yapmıştır. 173 işletme ile yapmış oldukları anket çalışmalarında frekans analizi ile değerlendirilerek araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmada, besi işletmesi sahiplerinin eğitim seviyelerinin düşük olmasının yanı sıra, besicilik konusunda herhangi bir eğitim almadıkları da önemli bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, yürütülen besicilik faaliyetlerinin bilimsel temelden yoksun olduğunun ilk bakışta anlaşılmasını sağlayabilir. Bu çalışmada, Antakya bölgesinde besicilik yapanların, besi hayvanlarının özellikleriyle ilgili bilgileri, bilimsel gerçeklerle uyumlu bir şekilde elde edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada barınaklar, yemleme, hayvan sağlığı, halk sağlığı ve entegrasyon gibi konularda elde edilen bilgilerin bilimsel temele dayalı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle pazarlama, finansman ve kredi yönetimi alanlarındaki bilgilerinin, pratikteki uygulamalarla uyummadığı gözlemlenmiştir.

Yücel (2007), Ankara İlinde yaptığı bu çalışmada, besiye alınacak hayvanların seçiminde yüksek verim kabiliyetine sahip kültür ırkı veya kültür ırkı melezi hayvanların tercih edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, hayvan materyali alımında alıcı ve satıcının tatminini sağlayacak bir standart oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Besi sonu hayvan satışında fiyatın et kalitesine bağlı olarak belirlenmesi durumunda, üretilen etlerin kalitesinin artmasının yanı sıra, üretimi olumlu yönde etkileyebilecek bir rekabet ortamının da ortaya çıkacağı ifade edilmiştir.

Vural ve Fidan (2007), Türkiye'de tarım sektörünün önemli bir parçası olan hayvancılıkla ilgili olarak, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık işletmelerinin bazı

zorluklarla karşılaştığı ifade edilmiştir. Avrupa Birliği ile uyum süreci çerçevesinde, Türkiye'deki hayvancılık sektörüne hem ekonomik hem de gıda güvenliği açısından özel bir önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, üretim ve pazarlama yapılarının yeniden düzenlenmesi, hayvancılık işletmelerinin örgütlenmesini destekleyecek önlemlerin alınması gerektiği öne sürülmüştür. Ayrıca, işletmelerin ekonomik açıdan ideal büyüklüğe ulaşması ve gıda sektörüyle daha güçlü ilişkiler kurması gerektiği belirtilmiştir.

Bayındır (2008), yüksek lisans tezinde "Van İlindeki Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Bakım ve Besleme Uygulamaları ile Yetiştiricilerin Besleme Bilgi Seviyelerinin Değerlendirilmesi" konusunu ele almış ve Van ili Merkez ilçedeki büyükbaş hayvan işletmelerinin yapısal durumunu incelemiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre, bölgedeki hayvan sahiplerinin eğitim seviyesinin genel olarak düşük olduğu ve %74,6'sının hayvancılıkla ilgili herhangi bir eğitim almadığı belirlenmiştir. Ayrıca, yetiştiricilerin %37'sinin geleneksel bakım ve besleme tekniklerini doğru kabul ettikleri için yeni bilgilere ihtiyaç duymadıklarını düşündükleri, bu nedenle mesleki bilgiye sahip teknik elemanlardan faydalanmadıkları belirlenmiştir.

Eren (2008), buu araştırma, Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi'ndeki sığır besiciliği yapan işletmelerin yapısını ve karşılaştıkları sorunları incelemektedir. Araştırma, tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 50 sığır besi işletmesi sahibiyile yapılan anketlere dayanmaktadır. İncelenen işletmelerde ortalama hayvan sayısı küçük ölçekli işletmelerde 20,3 baş, büyük ölçekli işletmelerde ise 50,8 baştır. İşletme sahiplerinin %79,2'si hayvancılığı ana geçim kaynağı olarak görmektedir. Besi sonrası canlı ağırlık artışı, küçük ölçekli işletmelerde 237 kg, büyük ölçekli işletmelerde ise 271 kg olarak belirlenmiştir. İşletmelerde kullanılan yemlerin %28,5'inin kendi üretimi olup, dışarıdan alınan yemlerin yüksek maliyeti işletmelerin kârlılığını olumsuz etkilemektedir. Tarım politikasının besiciliğin gelişmesindeki önemi vurgulanmış ve pazarlama fiyatlarının artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, bölgedeki entegre et tesisinin eksikliği, işletmelerin kârlılığını düşürmektedir.

Aydın ve ark. (2010), "Canlı Hayvan ve Kırmızı Et İthalat Kararlarının Büyükbaş Hayvan Yetiştiricilerine Etkileri" başlıklı araştırmalarında, Türkiye'deki kırmızı et sektöründe yaşanan sorunlar ve bu sorunlara karşı alınması gereken önlemler ele alınmıştır. Araştırma, ithal etin büyükbaş hayvan yetiştiricileri üzerindeki olumsuz etkilerini inceleyerek, gelecekteki çözüm önerileri konusunda önemli veriler sunmuştur. Erzurum, Kars ve Ankara illerinde 82 büyükbaş besi işletmesiyle yapılan anket

çalışmasında, kırmızı et ithalatının işletme sahipleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı belirlenmiştir. Anket sonuçlarına göre, işletmelerin %87'si ithalatın devam etmesi durumunda ya üretimden çekileceğini ya da işletmelerini küçülteceğini belirtmiştir. Üreticilerin önerileri doğrultusunda, kırmızı et üretiminin artırılması için çalışmalar yapılması, ithalatın yalnızca damızlık veya besi için gerekli olan hayvanlarla sınırlı tutulması ve besi teşviklerinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Aydın ve ark. (2010), bu çalışmada Türkiye'deki kırmızı et fiyatlarında son dönemde yaşanan artışların en önemli nedenleri olarak besi materyali alım fiyatındaki artış, sığır varlığındaki azalış ve süt fiyatlarındaki düşüş sonrasında damızlıkların kesilmesi tespit edilmiştir. Çalışma ayrıca, besi materyali ve kırmızı et ithalatının devam etmesi durumunda, işletme sahiplerinin büyük çoğunluğunun üretim faaliyetlerinden çekileceği veya ölçeğini küçülteceği yönünde olumsuz görüşlere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre, besiciler kırmızı et fiyatlarındaki artışı çözmek için sığircılığa yapılan desteklerin artırılmasını ve ithalatın yalnızca damızlık hayvan ve besi materyaliyle sınırlı tutulmasını önermişlerdir.

Budağ ve Keçeci (2013), Van ilinde besi sığircılığı yapan 100 işletmeci ile gerçekleştirdikleri anket çalışmasında, işletmecilerin demografik özelliklerini ve hayvan beslenmesinde kullanılan yemleri incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, işletmecilerin %62,6'sı ilköğretim seviyesinde eğitim almış, %15,0'ı okuryazar ve sadece %1'i üniversite mezunu olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin %30'u 0-10 yıl arası deneyime sahipken, %26'sı 21-30 yıl arasında deneyim kazandıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerdeki ahırların çoğunluğu (%87) kapalı sistemde olup, %8,8'i yarı açık, %4,2'si ise açık ahır sistemi kullanmaktadır.

Yener ve ark. (2013), bu çalışma, Şanlıurfa ilinde sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerde biyogüvenlik ve hayvan refahı düzeyini değerlendirmek, mevcut sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada 66 büyük ölçekli işletmeden anket yoluyla elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışma kapsamındaki işletmelerin %62,1'i süt hayvancılığı, %37,9'u ise besi sığircılığı yapmaktadır. Ahırların %17,5'i kapalı, %82,5'i ise yarı açıktır. İşletmelerin %40,9'unda idari bina bulunurken, %59,1'inde bu amaçla ayrılmış alan bulunmamaktadır. İşletme bünyesinde kayıt tutan yetiştiriciler %59,1'ini oluşturmaktadır. Veteriner sağlık harcamaları süt sığircılığı işletmelerinde %5,2, besi sığircılığı işletmelerinde ise %3,7'dir. Sonuç olarak işletmelerin modern ahır sistemlerine sahip olmalarına rağmen geleneksel yöntemlerle yetiştiricilik yapıldığı ve hayvan refahı konularında yeterli

teknik destek ve danışmanlık hizmeti alınmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle veteriner hekimlerin işletmeleri düzenli olarak ziyaret etmeleri ve yetiştiricileri bilinçlendirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Dill ve ark. (2015), Brezilya'da sığır besiciliği yapan yetiştiricilerin işletme ekonomisiyle ilgili yeni uygulamalara yaklaşımını etkileyen faktörler üzerine yapılan bilimsel bir çalışmada, büyük arazilere sahip ve çeşitlendirilmiş üretim yapan yetiştiricilerin yeni uygulamalara uyum sağlamada zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yetiştiricilerin sığır besiciliğiyle ilgili örgütlerine katılımının, işletme ekonomisi konusunda teknik destek almanın, internet erişimi aracılığıyla merak ettikleri konuları araştırmalarının ve işletme ekonomisi üzerine eğitim programlarının yaygınlaştırılmasının önemli rol oynadığı vurgulanmıştır.

Çallı (2016), çalışmasında Türkiye'de uygulanan hayvancılık destekleme politikalarını Tokat ilindeki hayvancılık işletmeleri bağlamında analiz etmektedir. Araştırmada, destekleme politikalarının işletmeler üzerindeki ekonomik ve yapısal etkileri değerlendirilmiş, uygulamaların etkinliği tartışılmıştır. Tokat ili ve ilçelerinde büyükbaş hayvancılık yapan toplam 188 işletme üzerinde, uygulanan hayvancılık desteklerinin etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, üreticilerin %75'inin üretici örgütlerine üye olduğu ve işletme büyüklüğü arttıkça üretici örgütüne üyelik oranının da yükseldiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, bölgedeki üreticilerin destekleme programları konusunda yüksek bir farkındalığa sahip oldukları ve destekleme şartları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları bulunmuştur.

Denli ve Demirel (2016), Diyarbakır İlinde yapılan bu çalışmada, sığır besiciliği işletmelerindeki hayvan besleme uygulamaları ve kullanılan yem kaynakları incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, ilçelere göre farklılıklar olsa da, sığır besisinde kullanılan kaba yemlerin ortalama %90'ı saman, %6'sı silaj ve %4'ü kuru otlardan oluşmaktadır. Ayrıca, incelenen işletmelerin %91'i karma yem ve %88'i kaba yemlerini dışarıdan satın almakta, bu işletmelerin çoğu yem fiyatlarının yüksekliğinden şikâyetçi olduklarını belirtmişlerdir.

Özer ve Özden (2016), Aydın yöresindeki büyükbaş hayvan işletmeleri üzerinde yaptıkları çalışmada, 94 işletmenin birlik üyesi, 63 işletmenin ise üye olmayan üreticilerden oluştuğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği tarafından çiftçilere yönelik gerçekleştirilen tarımsal yayım ve eğitim faaliyetlerinin, üye ve üye olmayan üreticiler arasında önemli bir fark

oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, çoğu işletmenin yalnızca ihtiyaç duyduklarında veteriner hekimlere danıştığı da tespit edilmiştir.

Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilindeki besi sığırcılığı işletmelerinin ekonomik analizini yapmışlardır. Bu araştırma 45 işletmeden elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. Araştırma bulgularına göre üretim maliyetleri içinde en büyük giderlerin besi materyali ve yem olduğunu belirlemişlerdir. Bunları sırasıyla işçilik ve veteriner giderleri, bakım, onarım ve amortisman giderleri takip etmiştir. Giderlerin oransal dağılımına göre yem giderlerinin %42.95, işçilik giderlerinin ise %33.09 olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında besi işletmelerinin maliyetini oluşturan en önemli unsurların besi materyali (%43), yem (%33) ve işçilik (%10) olduğunu belirlemişlerdir. Çalışma kapsamında, sığır besiciliğinde besi başı canlı ağırlığının 215,2 kg, besi sonu canlı ağırlığının ise 464,7 kg olduğu, ortalama besi süresinin 241,1 gün ve günlük canlı ağırlık artışının 1.033 g olarak hesaplandığı tespit edilmiştir. Bunun yanında küçük ölçekli (1-20 baş) işletmelerde besi sonu toplam maliyetlerin, orta (21-50 baş) ve büyük ölçekli (51-150 baş) işletmelere kıyasla daha yüksek olduğu, büyük ve orta ölçekli işletmelerin kâr elde ederken, küçük ölçekli işletmelerin zarar ettiği belirtilmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir ilinde, besi sığırcılığı yapan işletmelerin yaşadığı zorluklar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, pilot olarak seçilen Taşlıtepe ve Körpınar köylerinde anketler yapılmıştır. 84 üretici ile gerçekleştirilen araştırmada, üreticilerin sosyo-ekonomik yapısından besi sistemlerine, hayvan bakımından devlet desteklemelerine kadar birçok faktör detaylı şekilde ele alınmıştır. İstatistiksel olarak Ki-kare analizi uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, sulama sorunları nedeniyle yem bitkisi üretiminin sınırlı olması, yüksek enerji maliyetleri, verimi düşük ırkların hala besleniyor olması ve devletin piyasa müdahalesindeki eksiklikler gibi temel problemler tespit edilmiştir. Çözüm önerileri arasında, desteklemelerin uluslararası anlaşmalar doğrultusunda devam ettirilmesi, kredi koşullarının iyileştirilmesi ve devletin piyasa müdahalesinde daha kapsamlı bir yaklaşım benimseyerek üretici ve tüketici arasındaki uçurumun büyümesini engellemeye yönelik düzenlemelere gidilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Tapkı ve ark. (2018), bu araştırmada “Türkiye’de büyükbaş hayvancılığın durumu ve yıllara göre değişimi” incelenmiştir. Türkiye'nin iklimi ve coğrafi konumu açısından hayvancılık için uygun bir ülke olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, son yıllarda damızlık sığır, kasaplık sığır ve sığır eti ithalatının önemli ölçüde arttığını ifade

etmişlerdir. Azalan tarım arazileri ve mera alanları, işletmelerin yem tedarikini dışarıdan yapmalarına neden olurken, desteklemelerin yetersizliği ve yanlış politikaların Türkiye'nin kendi yemini üretememesine yol açtığını vurgulamışlardır. Ayrıca, artan maliyetlerin hayvancılık yapan üreticileri zor durumda bıraktığı ve işletmelerin küçük olması nedeniyle Türkiye'nin ithalatçı bir konuma düştüğü ifade edilmiştir.

Taşkın (2021), Hatay ili Antakya ilçesinde yapılan araştırmada, besi sığırcılığındaki desteklemelerin işletme başarısına etkisi incelenmiştir. 85 üreticiyle yapılan anket sonuçlarına göre, besicilerin çoğu yalnızca hayvansal üretim yapmaktadır ve aile işgücü yaygın olarak kullanılmaktadır. Üreticilerin %90'ı yem üretimi yapmamakta, yem ve hayvan alımı en büyük maliyet kalemini oluşturmaktadır. Desteklerden en çok yararlanan tür buzağı desteği iken, erkek sığır desteği ve yem bitkileri desteği gibi diğer desteklerden yararlanma oranı düşüktür. Üreticilerin çoğu, mevcut desteklemeleri yetersiz bulmakta ve destek miktarlarının artırılmasını istemektedir. Ayrıca, girdi fiyatlarındaki artışların engellenmesi ve destekleme süreçlerinin daha verimli hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Kibar ve Bakır (2021), çalışmalarında Muş ilindeki sığır besi işletmelerindeki besi uygulamalarını incelemektedir. 368 işletmede yapılan anket sonuçlarına göre, işletmecilerin çoğu (%70,2) hayvanları dış görünüşüne göre seçmekte ve 10-18 aylık yaşta besiyeye başlamaktadır. Besi süresi %62,8 oranında 120-220 gün arasında değişmektedir. İşletmelerin %55,4'ü "mera+kesif yem", %35,8'i "kesif+kaba yem" ve %8,9'u mera besisi uygulamaktadır. Ortalama günlük canlı ağırlık artışı 800-1000 gram, besi başı ve besi sonu ağırlıkları ise sırasıyla 150-200 kg ve 500-600 kg arasında bulunmaktadır. İşletmecilerin çoğu ağırlık takibi yapmazken, besi sonunda fiyat ve kesim yaşı gibi faktörlere göre satış kararı alınmaktadır. Geleneksel yöntemlerin hâkim olduğu işletmelerin sürdürülebilirliği için bilgi desteği gereklidir.

Bulut ve ark. (2023), çalışmada, Iğdır ilindeki besi sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında işletmelerin sahip oldukları Erkek İş Birimi, Büyükbaş Hayvan Birimi, işletmecilerin eğitim düzeyleri ve deneyimleri gibi faktörler ile besi sığırcılığında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri belirlenmiştir. Iğdır ilinde besi sığırcılığı yapan 126 işletme, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve anket çalışmasından elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda işletmecilerin yaş ortalamasının 46, işgücü ortalamasının 3,66 erkek iş birimi ve işletme arazisi ortalamasının 31,5 dönüm olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerdeki ortalama hayvan sayısı ise 5,57 büyükbaş hayvan

birimidir. Besi sığırcılığıyla ilgili en önemli sorunlar üretim, tarım politikaları, pazarlama ve tarımsal örgütlenme olarak belirlenmiş olup, bu sorunlara çözüm olarak kırmızı et fiyatlarının ve tarımsal desteklemelerin artırılması, tarımsal örgütlerin güçlendirilmesi, küpeleme sorununun çözülmesi ve canlı hayvan ile kırmızı et ithalatının durdurulması önerilmiştir.

Literatür bulguları ile Kırşehir ili özelinde gerçekleştirilen saha çalışmasının birlikte değerlendirilmesi neticesinde, bölgedeki besi sığırcılığının hem üretim yapısı hem de pazarlama olanakları bakımından kendine özgü bir gelişim dinamiği sergilediği tespit edilmiştir. Son yıllarda Kırşehir’de besi sığırcılığı faaliyetlerinde belirgin bir artış gözlemlenmiş; özellikle kırmızı et üretimi bağlamında ilin öne çıkan bir üretim merkezi hâline geldiği anlaşılmıştır. Kırşehir kökenli et ürünlerinin kalite açısından kabul görmesi, bu ürünlerin yalnızca yerel pazarda değil, aynı zamanda Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde de talep edilmesini sağlamıştır. Söz konusu durum, Kırşehir etinin markalaşma sürecinde önemli bir aşamaya ulaştığını ve tüketici nezdinde güvenilir bir ürün olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır. Büyük kentlere yönelik düzenli sevkiyatların yapılabilmesi, ilin hayvancılık potansiyelinin yalnızca niceliksel değil, aynı zamanda niteliksel olarak da geliştiğini göstermektedir. Bu çerçevede Kırşehir, sınırlı yüzölçümüne ve nüfus yoğunluğuna rağmen, ülke genelinde et tedarik zincirine katkı sağlayan önemli merkezlerden biri konumuna gelmiştir.

3. MATERYAL VE METOT

Araştırmanın ana materyalini Kırşehir ili genelinde besi sığırcılığı yapan işletmelerle yapılan anketler oluşturmuştur. Ayrıca, konuyla ilgili daha önceden yapılmış tezler, makaleler, raporlar vb dokümanlar araştırmada ikincili veri kaynakları olarak kullanılmıştır.

Araştırma Kırşehir ilinde gerçekleştirilmiştir. Kırşehir ilinde Çiftçi Kayıt Sisteminde 4245 hayvancılık işletmesinde 318451 adet büyükbaş hayvan varlığı olduğu ifade edilebilir (TOB, 2023). Kırşehir ili' ndeki hayvancılık işletmelerine ilişkin detaylı bilgilere Tarım ve Orman Bakanlığı veri gizliliği ve paylaşımı esasları doğrultusunda ulaşamadığından anket yapılacak işletme sayısının belirlenmesinde Oransal Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır (Newbold ve ark., 1995).

$$n = \frac{N (pq)}{(N - 1)D^2 + (pq)}$$

Formülde; n= Örnek hacmi, N= Popülasyondaki işletme sayısını (318451), $D^2 = (d/t)^2$, d= Ana kütle ortalamasında izin verilen hata miktarını, t=İzin verilen güven sınırının (t) dağılım tablosundaki değerini ifade etmektedir.

p= Örnek hacmini maksimum toplam büyükbaş hayvancılık faaliyeti içerisinde besi sığırcılığı yapan işletmelerin oranıdır. Bu çalışmada, maksimum örnek sayısına ulaşabilmek için p= 0,5 alınmıştır. q= 1-p olduğundan q=0,5 alınmıştır.

Yukarıda verilen formül kullanılarak anket yapılacak işletme sayısı % 90 güven aralığı % 9 hata payı ile 87 olarak belirlenmiştir. Anket yapılacak işletmelerin ilçelere göre dağılımında ilçelerin toplam hayvan varlığı içerisindeki oranı dikkate alınmıştır (Tablo 4). İşletmeler büyüklük bakımından araştırma bölgesinin yapısal özellikleri dikkate alınarak dört grupta incelemeye alınmıştır. Birinci grup; 10-19 adet, ikinci grup; 20-49 adet, üçüncü grup; 50-99 adet ve dördüncü grup; 100-200 adet olarak belirlenmiştir.

Örnekleme sonucunda 87 işletme örneğe çekilmiştir. Örneğe çekilen işletmeler ana kütle içerisindeki ilçelerin oranına göre oransal olarak dağıtılacaktır. Söz konusu dağılım Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4. Örnek hacminin ilçelere göre dağılımı

Tabaka sayısı	Tabaka büyüklüğü (baş)	n	Akçakent	Akpınar	Boztepe	Çiçekdağı	Kaman	Merkez	Mucur
1	10-19	20	1	2	3	2	4	4	2
2	20-49	29	2	3	4	3	6	8	3
3	50-99	11	1	2	1	1	3	2	1
4	100-200	27	2	3	3	3	6	7	3
Toplam		87	6	10	11	9	19	21	9

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 5. Hayvancılık işletmelerinin yaş gruplarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Üreticilerin yaş grupları	21-40	N	4	3	3	13	
		%	30,80	23,10	23,10	23,10	100,00
	41-60	N	12	20	6	17	55
		%	21,80	36,40	10,90	30,90	100,00
	61-+	N	4	6	2	7	19
		%	21,10	31,60	10,50	36,80	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 5’deki veriler incelendiğinde, üreticilerin yaş gruplarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 21-40 yaş aralığında olan üreticilerin %30,80’i birinci grupta, 41-60 yaş aralığında olan üreticilerin %36,40’ının ikinci grupta ve 61-+ yaş grubunda olan üreticilerin %36,80’inin dördüncü grupta yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 41-60 yaş aralığında olduğu gözlenmiştir.

Çağrı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin yaş gruplarının 41-60 yaş aralığında olduğu, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlitepe köylerinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin yaş gruplarının 41-60 olduğunu belirtmişlerdir. Sarıözkan (2024), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmasında yaş gruplarında 56-+ yaş aralığında üreticilerin olduğunu, Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin yaş gruplarının 21-40 yaş aralığında üreticilerin olduğunu tespit etmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, geçmiş ve güncel araştırmaların çoğunda üreticilerin 41-60 yaş aralığında yoğunlaştığı, yani orta yaş grubunun sektörde etkin olduğu ve yapılan çalışma ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak bazı çalışmalar yaşlanmanın, bazıları ise gençleşmenin sinyallerini vermektedir. Bu farklılıklar, büyük ölçüde araştırmaların yürütüldüğü coğrafi bölgeler ve zaman dilimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, üretici profilinin dinamik ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymakta, dolayısıyla değerlendirmelerde bölgesel ve dönemsel bağlamların göz önünde bulundurulmasının önemini vurgulamaktadır.

Tablo 6. Hayvancılık işletmelerinin eğitim durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Üreticilerin eğitim durumu	İlkokul	N	2	0	1	1	4
		%	50,00	0,00	25,00	25,00	100,00
	Ortaokul	N	12	22	6	12	52
		%	23,10	42,30	11,50	23,10	100,00
	Lise	N	5	5	4	12	26
		%	19,20	19,20	15,40	46,20	100,00
	Yüksekokul	N	1	2	0	2	5
		%	20,00	40,00	0,00	40,00	100,00
	Toplam	N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, üreticilerin eğitim durumu gruplarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin eğitim durumu ile hayvan sayısı büyüklük grupları arasındaki ilişki incelendiğinde ilkokul mezunu olan üreticilerin %50,00'sinin birinci grupta, ortaokul mezunu olan üreticilerin %42,30'u ikinci grupta, lise mezunu olan üreticilerin % 46,20'sinin dördüncü grupta ve yüksekokul mezunu üreticilerin %40,00'inin ikinci ve dördüncü grupta eşit olarak yer aldığı gözlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde ortaokul mezunu olduğu gözlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki yapmış oldukları çalışmada üreticilerin eğitim durumlarının çoğunlukla lise mezunu olduğunu, Han ve Bakır (2009), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasından üreticilerin eğitim durumunu %58,1 ile ilkokul mezunu olduğunu, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin eğitim durumlarının %77,50 ile ilkokul mezunu olduğunu, Demirkaya (2024), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin eğitim durumlarının %34,00 ilkokul mezunu olduğunu, Çelik ve Sarıoğlan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin eğitim durumlarını %44,50 ile ilkokul mezunu olduğunu, Kibar ve Bakır (2021), Muş ilinde yaptığı çalışmada üreticilerin eğitim durumlarını %83,80 ile ortaokul ve altı mezun olarak tespit etmişlerdir.

Yapmış olduğum çalışma ile geçmiş ve güncel çalışmaların eğitim düzeyine bakıldığında üreticilerin eğitim düzeylerinin çoğunlukla ilkokul ve ortaokul mezunu düzeyinde yoğunlaştığı görülmekte olup benzerlik göstermektedir. Ancak bazı çalışmalarda üretici profilinin daha düşük eğitim düzeyine sahip olduğu gözlemlenirken, diğer bir çalışma da ise lise mezunlarının oranının arttığını

belirtmektedir. Bu farklılıklar, büyük ölçüde araştırmaların yapıldığı bölge, zaman dilimi ve sosyoekonomik koşullara bağlı olarak değiştiği bilinmektedir. Bu durum, üretici profilinin eğitim açasından da dinamik ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, üretici eğitim düzeyine yönelik değerlendirmelerde de bölgesel ve dönemsel faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Tablo 7. Hayvancılık işletmelerinin hanedeki kişi sayısı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hanedeki kişi sayısı	0-3	N	0	1	0	0	1
		%	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
	4-6	N	17	18	4	19	58
		%	29,30	31,00	6,90	32,80	100,00
	7-9	N	3	10	7	8	28
		%	10,70	35,70	25,00	28,60	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin hanedeki kişi sayısı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 0-3 hanedeki kişi sayısı aralığında olan üreticilerin %100,00 ikinci grupta, 4-6 hanedeki kişi sayısı aralığında üreticilerin %32,80'inin dördüncü grupta ve 7-9 hanedeki kişi sayısı aralığında olan üreticilerin %35,70'inin ikinci grupta yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 4-6 hanedeki kişi sayısı aralığında olduğu gözlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki yapmış oldukları çalışmada üreticilerin hanedeki kişi sayılarının 4-6 kişi aralığında %51,85 olduğunu, ağı (2006) Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin hanedeki kişi sayılarının 4-6 kişi aralığında %45,10 olduğunu belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, yapılan araştırmaların çoğunda üreticilerin hanedeki kişi sayılarının 4-6 kişi arasında yoğunlaştığı görülmekte olup, yapmış olduğum çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, kırsal alanda geniş hanelerin hâkim olduğunu ve aile üyelerinin genellikle tarımsal faaliyetlere aktif olarak katıldığını düşündürmektedir. Ancak, bu oranlar bölgesel farklılıklara bağlı olarak küçük değişiklikler gösterebileceği unutulmamalıdır.

Tablo 8. Hayvancılık işletmelerinin yıllık ortalama tarım gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Yıllık Ortalama Gelir Tarım	0-500.000	N	19	10	1	0	30
		%	63,30	33,30	3,30	0,00	100,00
	500.001-1.500.000	N	1	19	10	13	43
		%	2,30	44,20	23,30	30,20	100,00
	1.500.001-2.500.000	N	0	0	0	9	9
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
	2500.000-+	N	0	0	0	5	5
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
	Toplam	N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 8’deki veriler incelendiğinde, üreticilerin yıllık ortalama tarım gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir.0-500.000 yıllık ortalama tarım geliri aralığında olan üreticiler %63,30’u birinci grupta, 500.001-1.500.000 yıllık ortalama tarım geliri aralığında olan üreticilerin %44,20’si ikinci grupta, 1.500.001-2.500.000 yıllık ortalama tarım geliri aralığında olan üreticilerin %100,00’ü dördüncü grupta ve 2.500.000-+ yıllık ortalama tarım gelir aralığında olan %100,00’ü dördüncü grupta yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 500.001-1.500.000 yıllık ortalama tarım gelir aralığında olduğu gözlenmiştir.

Çalışma verileri dikkate alındığında üreticilerin büyük kısmının 500.001-1.500.000 TL gelir aralığında yer aldığı, yani orta ölçekli tarım işletmelerinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum, kırsal alanda küçük ve orta ölçekli işletmelerin daha yaygın olduğunu, büyük ölçekli tarım işletmelerinin ise daha sınırlı sayıda olduğunu göstermektedir. Günümüzde tarımda verimlilik ve gelir düzeylerinin artışı için büyük ölçekli işletmelerin daha fazla ön planda olması beklenirken, bu çalışma, orta ölçekli üreticilerin hâlâ sektörde dominant bir güç oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında orta ölçekli işletmelerin hâkimiyeti ve yüksek gelirli işletmelerin artışı gibi olumlu durumlar görülse de, düşük gelirli üreticilerin yüksek oranı ve gelir eşitsizliği gibi sorunlar dikkat çekicidir. Orta ve küçük ölçekli üreticilerin desteklenmesi, sektördeki gelir uçurumunun azalması için gerekli olabilir.

Tablo 9. Hayvancılık işletmelerinin yıllık ortalama tarım dışı gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Yıllık Ortalama Gelir Tarım Dışı	Tarım dışı gelir yok	N	19	26	11	24	80
		%	23,80	32,50	13,80	30,00	100,00
	0-200.000	N	1	1	0	1	3
		%	33,30	33,30	0,00	33,30	100,00
	200.001-500.000	N	0	2	0	0	2
		%	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
	500.001-1.000.000	N	0	0	0	1	1
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
	1.000.000-+	N	0	0	0	1	1
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde, üreticilerin yıllık ortalama tarım dışı gelir durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 0-200.000 yıllık ortalama tarım dışı geliri aralığında olan üreticiler %33,30'unun birinci grupta, 200.001-500.000 yıllık ortalama tarım dışı geliri aralığında olan üreticilerin %100,00'ü ikinci grupta, 501.001-1.000.000 yıllık ortalama tarım dışı geliri aralığında olan üreticilerin %100,00'ü dördüncü grupta, 1.000.000-+ yıllık ortalama tarım dışı gelir aralığında olan üreticilerin %100,00'ü dördüncü grupta olduğu gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde yıllık ortalama tarım dışı gelirinin olmadığı belirlenmiştir.

Çalışma verileri dikkate alındığında üreticilerin büyük kısmının tarım dışı geliri olmadığı tespit edilmiştir. Bu da tarımsal gelirlerin tek geçim kaynağı olduğunu ve üreticilerin gelir çeşitlendirmesi yapamadıklarını göstermektedir. Bu durum ekonomik kırılganlığı artırmakta, özellikle piyasa dalgalanmaları veya doğal afetler gibi dışsal şoklara karşı üreticileri savunmasız bıraktığı düşünülmektedir.

Tablo 10. Hayvancılık işletmelerinin besicilikle ilgili eğitim alma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besicilikle ilgili eğitim alma durumu	Evet	N	0	0	0	1	
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	
	Hayır	N	20	29	11	26	86
		%	23,30	33,70	12,80	30,20	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 10'daki veriler incelendiğinde, üreticilerin besicilikle ilgili eğitim alma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik

yapan üreticiler arasında eğitim almış olanların %100,00'ü dördüncü grupta, besicilikle ilgili eğitim almamış olan üreticilerin ise %33,70 ile ikinci grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük ölçüde besicilikle ilgili eğitim almadıkları gözlemlenmiştir.

Karadavut ve ark. (2010), Bingöl ilinde yapmış olduğu çalışmasında çalışmalarına üreticilerinin %82,6'sının hayvansal üretim teknikleriyle ilgili herhangi bir eğitim almadıkları, Moğol (2021), Burdur ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin %73'ünün besicilikle ilgili eğitim almadıklarını, Çağrı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %93,40'ının besicilikle ilgili eğitim almadıklarını, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %98,15'inin besicilikle ilgili eğitim almadıklarını belirtmiştir. Yapılan çalışma ile elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir. Besicilikle ilgili eğitim eksikliğinin tarım üretiminde önemli bir engel oluşturduğunu düşünülmektedir. Eğitim eksikliği, üreticilerin modern tarım teknikleri ve verimlilik artırıcı uygulamalar konusunda yetersiz bilgiye sahip olmalarına yol açmakta ve bu durum üretim verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Eğitim eksikliği, sadece üreticilerin yenilikçi yöntemlerden faydalanmalarını engellemekle kalmaz, aynı zamanda rekabet gücünü de azaltır. Bu bağlamda, tarım sektörünün gelişmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve bilgi transferinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Tarımda verimliliğin artırılması ve kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için, üreticilere yönelik kapsamlı eğitimlerin yapılması, sektördeki verimlilik ve rekabet gücünü artıracakı düşünülmektedir.

Tablo 11. Hayvancılık işletmelerinin örgüt üyelik durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Örgüt üyelik durumları	Süt Birliği	N	11	16	3	12	42
		%	26,20	38,10	7,10	28,60	100,00
	Et Birliği	N	17	26	11	26	80
		%	21,30	32,50	13,80	32,50	100,00
Damızlık sığırcı yetiştiricileri birliği	N	4	3	2	0	9	
	%	44,40	33,30	22,20	0,00	100,00	

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 11'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin örgüt üyelik durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Süt birliğine üye olan

üreticilerin %38,10 ikinci grupta, et birliğine üye olan üreticilerin %32,50'si ikinci ve dördüncü grupta ve damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye olan üreticilerin %44,40'ı birinci grupta yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde et birliği örgütüne üye oldukları gözlenmiştir.

Türkiye'de hayvancılık sektöründe üreticilerin örgütlenmesi, hem üretimin sürdürülebilirliği hem de pazarlama, destekleme ve eğitim gibi hizmetlerin etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, üreticilerin farklı hayvancılık örgütlerine üyelik durumları ile hayvan sayısı büyüklük grupları arasındaki ilişki incelenmiş ve örgüt tercihinde işletme ölçeğinin belirleyici olabildiği görülmüştür. Özellikle et birliğine üye olan üreticilerin sayıca fazla olması, bu örgütün üreticiler arasında yaygın şekilde tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, et üretimi yapan işletmelerin örgütlü yapılar aracılığıyla pazara daha kolay ulaşmak istediklerini ve örgütlerin bu alanda daha aktif olduklarını göstermektedir. Süt birliğine ve damızlık sığır yetiştiricileri birliğine olan üyeliklerin ise belirli büyüklük gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, örgütlerin sunduğu hizmetlerin ya da üreticilerin beklentilerinin farklılık gösterdiğini düşündürmektedir. Örneğin, küçük ölçekli işletmelerin damızlık birliklerine yönelmesi, teknik destek ve hayvan kalitesini artırma amacı taşıyor olabilirken; orta büyüklükteki işletmelerin süt birliklerini tercih etmesi, pazarlama ve toplu satış imkânlarını değerlendirme isteğinden Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'deki hayvancılık örgütlerinin üreticilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde yapılandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Farklı büyüklükteki işletmelere yönelik özel hizmet modelleri geliştirilmesi, örgütlerin daha kapsayıcı ve işlevsel hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, üreticilerin örgütlere katılımının artırılması, sektördeki verimlilik, kalite ve rekabet gücünü artırmak açısından da önem arz etmektedir.

Tablo 12. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlarını beside tutma sürelerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanları beside tutma süresi	5-7	N	20	29	11	26	86
		%	23,30	33,70	12,80	30,20	100,00
	7 aydan fazla	N	0	0	0	1	1
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 12'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin hayvanları beside tutma sürelerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 5-7 ay aralığında hayvanlarını beside tutan üreticilerin %33,70'i ikinci grupta, 7 aydan fazla sürede hayvanlarını beside tutan üreticilerin %100,00'ü dördüncü yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 5-7 ay aralığında hayvanları beside tuttuğu tespit edilmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki yapmış oldukları çalışmada üreticilerin hayvanlarını beside tutma sürelerini çoğunlukla 7 aydan fazla olduğunu, Çağı (2006) Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin hayvanlarını beside 7 aydan fazla sürede tutmuş olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Üreticilerin hayvanlarını beside tutma süreleri 5-7 ay olarak belirlenmiş olup, beside tutma süresinde düşüş gözlenmektedir. Bunun sebebi olarak beside tutma süresindeki düşüş, bir dizi faktörün etkisiyle açıklanabilir. Öncelikle, ekonomik koşullar bu değişimde önemli bir rol oynamaktadır. Artan maliyetler, özellikle yem fiyatlarının yükselmesi, üreticileri daha kısa sürede daha verimli üretim yapmaya yönlendirebilir. Bu, maliyetleri düşürme amacıyla hayvanların besi sürelerinin kısaltılmasına neden olabilir. Bunun yanı sıra, teknolojik gelişmeler ve hayvancılıkta kullanılan modern besi yöntemlerinin etkisi de göz ardı edilemez. Daha verimli yem kullanımı ve gelişmiş besi teknikleri sayesinde, hayvanlar daha hızlı büyüebilir ve besi süresi kısaltabilir. Ayrıca, devlet destekleri ve politikalarındaki değişiklikler de bu durumu etkileyebilir. Eğer besicilikle ilgili devlet teşvikleri veya destekleme politikaları değişirse, üreticiler bu yeni koşullara göre besi sürelerini kısaltabilir. Yerel koşullar ve çevresel faktörler de besi sürelerini etkileyen unsurlar arasındadır. İklim değişiklikleri ve mevsimsel koşullar, hayvanların büyüme hızını etkileyerek besi süresini kısaltabilir. Son olarak, her bölgedeki üreticilerin yerel alışkanlıkları ve sosyo-kültürel faktörler de önemli bir rol oynar. Bu farklılıklar, üreticilerin besi süresi ile ilgili tercihlerini şekillendirir ve dolayısıyla sürelerdeki değişimlere neden olabilir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde, üreticilerin hayvanlarını beside tutma sürelerinin neden kısaldığı daha net bir şekilde anlaşılabilir.

Tablo 13. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlarını besiye alma başlangıç yaşı hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanları besiye alma başlangıç yaşı	4-6	N	13	4	0	2	19
		%	68,40	21,10	0,00	10,50	100,00
	7-12	N	7	24	11	25	67
		%	10,40	35,80	16,40	37,30	100,00
	13-18	N	0	1	0	0	1
		%	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 13’deki incelendiğinde, üreticilerin hayvanları besiye alma yaşı hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 4-6 ay aralığında hayvanlarını besiye alan üreticilerin %68,40’ı birinci grupta, 7-12 ay aralığında hayvanlarını besiye alan üreticilerin %37,30’u dördüncü grupta ve 13-18 ay aralığında hayvanları besiye alan üreticilerin %100,00’ü ikinci grupta yer aldığı gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 7-12 ay aralığında hayvanları besiye aldığı belirlenmiştir.

Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin hayvanlarını besiye alma dönemini %45,70 ile 7-12 ay olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışma ile besi alma yaş dönemleri benzerlik göstermektedir. Ancak, Moğol (2021), Burdur ilinde yapmış olduğu çalışmada hayvanları besiye alma dönemini %58,00 oranla 6-8 ay olduğunu, Demirkaya (2024), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmasında hayvanları besiye alma yaşının %71,00’lik oranla 6-8 ay olarak belirlemiş olup, besiye alınma yaş oranını daha düşük belirlenmişlerdir. Bu farklılıkta yenilikçi besi yöntemlerinin ve gelişmiş yem kullanımı gibi teknolojik gelişmelerin yaygınlaşmasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. 7-12 aylık besiye alınma döneminde hayvancılık sektöründe kullanılan teknikler ve üretim metotları daha geleneksel olup, üreticiler hayvanlarını daha uzun süre besiye aldıkları düşünülebilir. Ekonomik faktörler de bu değişimde önemli bir rol oynamaktadır. Artan girdi maliyetleri, özellikle yem fiyatlarının yükselmesi, üreticileri daha kısa sürede verimli sonuçlar elde etmeye yönlendirmiştir. Kısa besi süreleri ile daha hızlı üretim yaparak, maliyetleri kontrol etme ve kazancı artırma arayışı, bu değişimin önemli bir nedenidir. Tabiki çalışmalardaki bölgesel farklılıklar da göz önünde bulundurulmalıdır. Her bölgedeki iklim koşulları, toprak yapısı ve yerel üretim pratikleri, besi sürelerini etkileyebilir. Örneğin, bazı bölgelerde daha geleneksel yöntemler hâlâ geçerli olabilirken, diğer bölgelerde modern ve verimli besi yöntemleri ön plana çıkmaktadır.

Tablo 14. Hayvancılık işletmelerinin besiyeye alınan hayvanların başlangıç ağırlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besiyeye alınan hayvanların başlangıç ağırlığı	50-150	N	9	0	0	0	9
		%	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	151-250	N	10	21	6	7	44
		%	22,70	47,70	13,60	15,90	100,00
	251-350	N	1	8	5	20	34
		%	2,90	23,50	14,70	58,80	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 14'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin besiyeye alınan hayvanların başlangıç ağırlık durumları durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 50-150 kg aralığında hayvanlarını besiyeye alan üreticilerin %100,00'ü birinci grupta, 151-250 kg aralığında hayvanlarını besiyeye alan üreticilerin %47,70'i ikinci grupta ve 251-350 kg aralığında hayvanları besiyeye alan üreticilerin %58,80'i dördüncü grupta yer aldığı gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 151-250 kg aralığında hayvanları besiyeye aldığı belirlenmiştir.

Çağrı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin hayvanlarını besiyeye alma kilo ağırlığı 151-250 aralığında %45,70 olduğu, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir ilinde Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki yapmış oldukları çalışmada üreticilerin hayvanlarını besiyeye alma kilo ağırlıklarının 151-250 aralığında %82,35 olarak belirlenmiştir. Kırşehir ilinde yapılan çalışma ile bulgular benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, farklı bölgelerde faaliyet gösteren üreticilerin benzer kararlar aldığını ve hayvanların besiyeye alınmasında verimlilik, ekonomik kazanç ve fizyolojik uygunluk gibi ortak kriterleri göz önünde bulundurduklarını göstermektedir. Ayrıca, bu kilo aralığında hayvanların hem gelişim açısından uygun bir dönemde olmaları hem de besi süreci sonunda istenilen et verimini sağlayabilmeleri, üreticilerin bu tercihi yapmasında etkili olabilir. Sonuç olarak, elde edilen veriler, hem bölgesel uygulamalar arasındaki uyumu ortaya koymakta hem de üretici davranışlarında zaman içinde oluşan ortak eğilimleri desteklemektedir. Bu da, hayvancılıkta sahaya yönelik yapılan çalışmaların, birbirini tamamlayıcı ve pekiştirici olduğunu göstermektedir.

Tablo 15. Hayvancılık işletmelerinin besiyeye alınan hayvanların bitiş ağırlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besiyeye alınan hayvanların bitiş ağırlığı	200-400	N	20	3	1	1	25
		%	80,00	12,00	4,00	4,00	100,00
	401-500	N	0	26	10	26	62
		%	0,00	41,90	16,10	41,90	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 15’deki veriler incelendiğinde, üreticilerin besiyeye alınan hayvanların bitiş ağırlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. 200-400 kg aralığında hayvanlarını beside tutan üreticilerin %80,00’i birinci grupta, 401-500 kg aralığında hayvanlarını beside tutan üreticilerin %41,90’ı ikinci ve dördüncü grupta eşit olarak dağılmış olduğu gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde 401-500 kg aralığında hayvanları beside tuttuğu belirlenmiştir.

Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin hayvanlarını beside tutma ağırlığı 501-600 kg olarak %42,10 oranla belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile veriler benzerlik göstermemektedir. Hatay ve Kırşehir illerinde yapılan çalışmalarda, hayvanların besiden çıkarılma ağırlıkları arasında görülen farklılık, Türkiye’deki hayvancılık faaliyetlerinin bölgesel olarak nasıl çeşitlilik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Bu farklılık, yalnızca üretici tercihlerine değil; aynı zamanda ekonomik, çevresel, teknolojik ve sosyo-kültürel koşullara da bağlıdır. Hatay’daki üreticilerin hayvanlarını daha yüksek canlı ağırlıklara (501–600 kg) kadar beside tutmaları, daha uzun süreli besi yapıldığını ve dolayısıyla et verimi ön planda olan bir üretim anlayışının benimsendiğini göstermektedir. Buna karşılık, Kırşehir’de hayvanların daha erken, yani 401–500 kg arasında besiden çıkarılması, üreticilerin maliyetleri azaltmak, riski düşürmek ve daha kısa sürede kazanç elde etmek istemeleriyle ilişkili olabilir. Bu farklılıklar, bölgelere göre hayvancılık altyapısının, üretim ölçeğinin, pazar erişiminin ve besi amacıyla yetiştirilen hayvan ırklarının değişiklik gösterebildiğini yansıtmaktadır. Ayrıca yem temini, iklim koşulları, iş gücü yapısı ve üretici eğitim düzeyi gibi faktörler de bölgesel uygulamaları etkileyebilir. Sonuç olarak, hayvanların besiden çıkarılma ağırlıklarındaki bu farklılık, Türkiye’de hayvancılığın tek tip değil, çok yönlü ve bölgeye özgü dinamiklerle yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum,

hayvancılık politikalarının ve destekleme programlarının bölgesel ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi gerektiğini de işaret etmektedir.

Tablo 16. Hayvancılık işletmelerinin hayvan tartımı yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı.

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvan tartımı yapma durumu	Evet	N	1	20	11	27	59
		%	1,70	33,90	18,60	45,80	100,00
	Hayır	N	19	9	0	0	28
		%	67,90	32,10	0,00	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 16'daki veriler incelendiğinde, üreticilerin besi döneminde hayvan tartımı yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik yapan üreticilerin besi döneminde hayvan tartımı yapanların %45,80'i dördüncü grupta, besi döneminde hayvan tartımı yapmayanlar üreticiler ise %67,90 ile birinci grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin besi döneminde hayvan tartımı yapanların oranının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Han (2008), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında besi döneminde üreticilerin %73,10'u hayvan tartımı yapmadığını, Çağrı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %83,20'sinin besi döneminde hayvan tartımı yapmadığını, Demirkaya (2024), Kırşehir ili çalışmasında üreticilerin %80'i besi döneminde hayvan tartımı yapmadığını, Kibar ve Bakır (2021), Muş ili çalışmasında besi döneminde çoğunlukla hayvan tartımı yapılmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmada da hayvan tartımı yapıldığı görülmekte olup, diğer çalışmalarla elde edilen bulgular arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılığın nedeni, genellikle altyapı eksikliği, ekonomik yetersizlik, zaman ve iş gücü sınırlılıkları ile geleneksel üretim alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır. Birçok küçük ölçekli işletme, tartım ekipmanına sahip olmadığı gibi, tartımın sağladığı üretim avantajları konusunda da yeterince bilgi sahibi değildir. Bu durum, hayvanların gelişiminin gözleme dayalı yöntemlerle izlenmesine neden olmaktadır. Ancak Kırşehir'de yapılan bazı yeni çalışmalarda, belirli işletmelerde hayvan tartımı yapıldığı görülmüştür. Bu durum, hayvancılıkta bilinç düzeyinin artmaya başladığını ve modern üretim uygulamalarına geçişin bazı bölgelerde başladığını göstermektedir. Tartım uygulaması, besi performansının izlenmesi, yem verimliliğinin değerlendirilmesi ve ekonomik kayıpların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de hayvan tartımı konusunda ciddi bir

farkındalık ve uygulama eksikliği bulunmaktadır. Ancak bazı bölgelerde gözlenen olumlu örnekler, bilinçli üretim anlayışının yaygınlaşabileceğini göstermektedir. Bu sürecin hızlandırılması için üreticilere yönelik eğitim faaliyetlerinin artırılması, tartım ekipmanlarına erişimin kolaylaştırılması ve teknik destek sağlanması gereklidir. Böylece, daha verimli ve sürdürülebilir bir hayvancılık yapısının oluşturulması mümkün olacağı düşünülmektedir.

Tablo 17. Hayvancılık işletmelerinin hayvan alım kriter durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvan alım kriter durumları	Erkek, Genç, Zayıf olup olmaması	N	17	22	6	20	65
		%	26,20	33,80	9,20	30,80	100,00
	ırkı	N	3	7	5	7	22
		%	13,60	31,80	22,70	31,80	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 17'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin hayvan alım kriter durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Erkek, genç, zayıf olup olmaması durumuna göre hayvan alımı yapan üreticilerin %33,80'i ikinci grupta, hayvan ırkı durumuna göre hayvan alımı yapan üreticiler ise %31,80 ile ikinci ve dördüncü grupta eşit olarak dağılmış şekilde olduğu gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında, üreticilerin büyük ölçüde hayvan alımı yaparken erkek, genç, zayıf olup olmaması durumunu dikkate aldıkları belirlenmiştir.

Topçu ve Demir (2005), Erzurum ilinde yapmış oldukları çalışmada üreticileri besi hayvanlarını alırken, yüksek verimlilik ve başarılı bir besicilik faaliyeti için besiye alınacak hayvanların sağlıklı olması, ırkı, cinsiyeti ve yaşı besi performansına dikkat ettiklerini, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin besiye alınacak hayvanların erkek- genç-zayıf olması şartı aradığını, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki yapmış oldukları çalışmada ise üreticilerin besiye alınacak hayvanlarda ırkı dikkate aldıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile benzerliklerin yanında farklılıklarda görülmektedir. Bu farklılıkta ırk faktörünün ön planda tutulması, üreticilerin genetik kapasitesi yüksek hayvanları tercih ederek et verimini ve ekonomik getiriyi maksimize etme çabalarını ortaya koymak olduğu düşünülmektedir. Benzer kriterlerde ise erkek, genç ve zayıf hayvanları tercih ettiklerini bildirmiştir. Bu durum, besiye alınan hayvanın yaş ve cinsiyet gibi faktörlerinin, büyüme potansiyeli ve yemden

yararlanma kapasitesi açısından önem taşıdığını ortaya koyar. Tüm bu çalışmaların ortak noktası, üreticilerin besiyeye alınacak hayvanlarda belli başlı biyolojik ve ekonomik kriterlere dikkat ettiklerini ortaya koymasındır. Ancak, bölgesel farklılıklar, üreticilerin bilgi düzeyleri, ekonomik olanakları ve pazar talepleri gibi değişkenler, tercih edilen kriterlerin ağırlığını etkileyebilmektedir. Bu nedenle, bölgeye özgü eğitim ve destek programlarının geliştirilmesi, hayvan seçiminde daha bilinçli kararların alınmasına katkı sağlayacaktır.

Tablo 18. Hayvancılık işletmelerinin besiciliği şu an karlı görme durumunun hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besiciliği şu an karlı görme durumu	Evet	N	0	0	3	5	8
		%	0,00	0,00	37,50	62,50	100,00
	Hayır	N	20	27	5	19	71
		%	28,20	38,00	7,00	26,80	100,00
	Bazen	N	0	2	3	3	8
		%	0,00	25,00	37,50	37,50	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 18'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin besiciliği şu an karlı görme durumunun hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik yapan üreticilerin besicilik faaliyetini karlı bulanların %62,50'si dördüncü grupta, besicilik faaliyetini karlı bulmayan üreticiler %38,00'i ikinci grupta ve besicilik faaliyeti bazen karlı olup, bazen karlı olmadığını söyleyen üreticiler ise %37,50 ile üçüncü ve dördüncü grupta eşit olarak yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun besiciliği karlı bulmadığı saptanmıştır.

Çağ (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin besiciliği mevcut koşullarda kârlı görme durumunu %53,20 oranında kârlı değil olarak belirlemiştir. Bu sonuç yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ancak Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yaptıkları araştırmada, üreticilerin çoğunluğu besiciliği bazen kârlı olarak değerlendirdiğini tespit etmiştir. Bu çalışmaların sonuçları, besiciliğin kârlılığına ilişkin algının bölgesel koşullar, girdi maliyetleri, hayvan fiyatları, yem temini ve destekleme politikaları gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kârlılık düzeyinin zamana ve işletme yönetim düzeyine göre değişebileceği, dolayısıyla sabit ve mutlak bir kârlılık algısından söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle,

üreticilerin kârlılık algıları ile gerçek ekonomik veriler arasındaki ilişkinin dikkatle analiz edilmesi gerekmektedir.

Tablo 19. Hayvancılık işletmelerinin besicilik dışında bir işle uğraşma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besicilik dışında herhangi bir işle ilgilenme durumu	Hayır	N	6	16	9	15	46
		%	13,00	34,80	19,60	32,60	100,00
	Evet	N	14	13	2	12	41
		%	34,10	31,70	4,90	29,30	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 19'daki veriler incelendiğinde, üreticilerin besicilik dışında bir işle ilgilenme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik yapan üreticilerin besicilik dışında başka bir işle ilgilenenleri %34,10'u birinci grupta, sadece besicilik işiyle ilgilenen üreticiler ise %34,80 oran ile ikinci sırada olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun sadece besicilik faaliyeti yaptığı saptanmıştır.

Çağ (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %67,6'sının besicilik dışında başka bir işle ilgilendiği, Demirkaya (2024), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada ise bu oran %81'in besicilik dışında başka bir işle uğraştığı belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılık, zaman içerisinde tarımsal faaliyetlerin ekonomik getirisinin azaldığı, üretim maliyetlerinin yükseldiği ve kırsal kesimdeki bireylerin alternatif gelir kaynaklarına yönelme eğilimlerinin arttığını göstermektedir. Özellikle yapılan çalışma sonucu ile Demirkaya (2024), Kırşehir genelinde yapılan çalışmalar dikkat çekmekte ve sonuç bulguları çelişiyor gibi görünse de, bu fark farklı araştırma yöntemlerinden, çalışmanın yapıldığı zaman aralıklarından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, bazı çalışmalar belirli bir alt bölge ya da üretici profiline (örneğin küçük aile işletmeleri ya da tam zamanlı çiftçiler) odaklanmış olabilir. Sonuç olarak, bu veriler bize Türkiye'de özellikle kırsal bölgelerde besicilik yapan üreticilerin büyük bir bölümünün ek gelir elde etmek amacıyla başka işlerde de çalıştığını göstermektedir. Ancak hâlâ önemli bir kesim yalnızca besicilik faaliyetleriyle geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum, kırsal kalkınma politikalarının şekillendirilmesinde, çiftçilerin desteklenmesinde ve alternatif gelir olanaklarının artırılmasında dikkate alınması gereken önemli bir bulgudur.

Tablo 20. Hayvancılık işletmelerinin pazarlama sorunlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besicilikte pazarlama sorunu	Evet	N	20	28	10	27	85
		%	23,50	32,90	11,80	31,80	100,00
	Hayır	N	0	1	1	0	2
		%	0,00	50,00	50,00	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 20'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin besicilikte pazarlama sorununun hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik yapan üreticilerden pazarlama sorunu yaşayanların %32,90'ı ikinci grupta, pazarlama sorunu yaşamayan üreticilerin %50,00'si ikinci ve üçüncü grupta eşit olarak dağılmış şekilde yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun pazarlama sorunu yaşadığı saptanmıştır.

Han (2008), Diyarbakır ili Ergani ilçesinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin pazarlama sorunu olduğunu, Barışık (1996), çalışmasında üreticilerin pazarlama sorunları olduğunu, Tutkun (1998), Diyarbakır ili çalışmasında üreticilerin pazarlama sorunu olduğunu, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin pazarlama sorunu olduğunu belirlemişlerdir. Yapılan ile incelenen çalışmalar benzerlik göstermektedir. Han (2008), Barışık (1996), Tutkun (1998) ve Çağı (2006) tarafından yapılan çalışmalar, farklı illerdeki üreticilerin karşılaştığı pazarlama sorunlarına dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar, üreticilerin pazarlama faaliyetlerinde benzer sorunlarla karşılaştığını ve bu sorunların bölgesel farklılıklara rağmen büyük ölçüde ortak bir yapı sergilediğini göstermektedir. Bu çalışmalar, pazarlama sorunlarının sadece tek bir bölgeye veya yerel pazara özgü olmadığını, farklı illerdeki üreticiler için de benzer sorunların geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmanın da bu genel eğilimle benzer bulgular sunması, bölgesel bazda benzer sorunların sistematik olarak ele alınması gerektiğini ortaya koyuyor. Bu tür çalışmalar, hem yerel hem de ulusal düzeyde pazarlama sorunlarının çözülmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Tablo 21. Hayvancılık işletmelerinin pazarlama sorun nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Pazarlama sorunları nedenleri	Fiyat yetersiz	N	20	27	9	24	80
		%	25,00	33,80	11,30	30,00	100,00
	İthalat	N	4	1	1	0	6
		%	66,70	16,70	16,70	0,00	100,00
	Yönetim yetersizliği	N	2	2	1	6	11
		%	18,20	18,20	9,10	54,50	100,00
	Beslenme bilinci az	N	1	3	0	1	5
		%	20,00	60,00	0,00	20,00	100,00
	Tüketici geliri az	N	6	10	1	15	32
		%	18,80	31,30	3,10	46,90	100,00
	Kaçak hayvan girişi var	N	8	11	2	8	29
		%	27,60	37,90	6,90	27,60	100,00

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 21'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin besicilikte pazarlama sorun nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik faaliyetinde üreticilerin karşılaştığı pazarlama sorunlarından yetersiz fiyat politikası seçeneğini destekleyen üreticilerin %33,80'i ikinci grupta, ithalat politikası seçeneğini destekleyen üreticiler %66,70'i birinci grupta, yönetim yetersizliği politikasını destekleyen üreticiler %54,50'si dördüncü grupta, beslenme bilincinin azlığı seçeneğini destekleyen üreticiler %60,00'ı ikinci grupta, tüketici gelirinin azlığı seçeneğini destekleyen üreticilerin %46,90'ı dördüncü grupta ve kaçak hayvan girişi olduğunu savunan üreticilerin %37,90'ı ikinci grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun pazarlama sorun nedenlerinden yetersiz fiyat politikasını desteklediği gözlemlenmektedir.

Sakarya ve Cevger (2001), Afyon ilinde yapmış oldukları çalışmalarında pazarlama sorunlarından verimliliğin düşüklüğü, fiyat ve kayıt dışılık olduğunu, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin pazarlama sorunlarında çoğunlukla ithalatın var olması yüksek olduğunu, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yaptıkları araştırmada besicilikte pazarlamayla ilgili genel sorunların olduğunu ifade eden üreticilerin bu sorunların neler olduğu konusundaki düşünceleri incelendiğinde, ihracat eksikliği, ithalat fazlalığını ve yetersiz fiyatın çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmada üreticiler çoğunlukla besicilikte pazarlama sorunlarının nedenlerinde yetersiz fiyat belirtmişlerdir. Yapılan incelemelerde benzerlik ve farklılıklar görülmektedir. Hayvancılık sektöründe pazarlama sorunları, Türkiye'nin

farklı bölgelerinde yapılan araştırmalarla sıklıkla vurgulanan temel sorun alanlarından biridir. Sakarya ve Cevger (2001), Afyon ilinde gerçekleştirdikleri çalışmada pazarlama verimliliğinin dūřüklüğü, fiyat sorunları ve kayıt dışılık gibi yapısal problemlere dikkat çekmişlerdir. Bu bulgular, hayvancılık sektöründe etkin bir pazarlama yapısının kurulamadığını ve üreticilerin ekonomik olarak zorlandığını ortaya koymaktadır. Çağı (2006) ise Hatay ilinde yürüttüğü çalışmada, pazarlama sorunlarının önemli bir kısmının dış ticaret kaynaklı olduğunu, özellikle ithalat baskısının üreticiler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmiştir. İthal ürünlerin piyasadaki yoğunluğu, yerli üreticilerin rekabet gücünü azaltmakta ve fiyatların düşmesine neden olduğu düşünölmektedir. Doğan ve Altuntař (2017) tarafından Kırşehir ili örneğinde yapılan çalışmada ise üreticilerin pazarlama ile ilgili yaşadıkları sorunlar detaylı olarak incelenmiştir. Bu çalışmada, üreticilerin büyük bir bölümü pazarlama sorunlarının başlıca nedenleri olarak yetersiz fiyatları, ihracat eksikliğini ve ithalat fazlalığını göstermiştir. Özellikle yetersiz fiyat konusu, yapılan çalışmada da en fazla öne çıkan sorun olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, pazarlama sorunlarının hem içsel nedenlerden (verimlilik dūřüklüğü, kayıt dışılık, fiyat dalgalanmaları) hem de dışsal faktörlerden (ithalat baskısı, ihracat eksikliği) kaynaklandığı görölmektedir. Bölgeler arası bazı farklılıklar bulunsa da, temel sorunlar açısından büyük bir benzerlik söz konusudur. Sonuç olarak, hayvancılık sektöründeki pazarlama sorunları yalnızca bir bölgeye özgü değil, ülke genelinde yapısal bir sorundur. Bu nedenle, üreticilerin karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik politikaların bölgesel ihtiyaçları dikkate alan, aynı zamanda genel ekonomik yapıyı destekleyen bütöncöl yaklaşımlarla ele alınması gerektiği düşünölmektedir.

Tablo 22. Hayvancılık işletmelerin besi yöntemlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanların besi yöntemi	Ahır	N	20	29	10	27	86
		%	23,30	33,70	11,60	31,40	100,00
Hem ahır, hem mera		N	0	0	1	0	1
		%	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 22'deki veriler incelendiğinde, üreticilerin besi yöntemlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik işletmelerinin

hayvanlarının barınma sistemlerine ilişkin değerlendirmede tamamen ahır ortamını tercih eden üreticilerin %33,70'i ikinci grupta, hem ahır hem de mera ortamını birlikte tercih eden üreticilerin %100,00'ü üçüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğu hayvanlarını beslerken barınma sistemi olarak ahır ortamını tercih ettiği gözlemlenmektedir.

Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin besi yöntemlerinin %80,90'ı ahır ortamı yöntemini olarak belirlenmiştir. Kırşehir çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yaptıkları çalışmada ise üreticilerin çoğunluğunun hem ahır hem de mera ortamında yapıldığını belirtmiştir. Bu farklılıktaki etkenin araştırma bölgesi olduğu düşünülmektedir. Bu durum, Kırşehir ili içerisinde dahi bölgesel farklılıkların besi yöntemlerini etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle mera alanlarının varlığı, köylerin coğrafi ve iklimsel özellikleri, üretim ölçeği gibi faktörler, üreticilerin ahır veya karma sistem tercihlerinde belirleyici olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, daha merkezî veya fiziki olarak meraya elverişsiz bölgelerde ise sadece ahır ortamında besleme yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Dolayısıyla, Kırşehir ilinde görülen bu iki farklı uygulama, besi yöntemlerindeki tercihlerin yalnızca iller arası değil, aynı il içinde de bölgesel düzeyde değişebildiğini ve coğrafi koşulların bu tercih üzerindeki etkisinin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 23. Hayvancılık işletmelerinin barınak tiplerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşletmelerin barınak tipi	Kapalı	N	18	19	2	0	39
		%	46,20	48,70	5,10	0,00	100,00
	Yarı Açık	N	2	10	8	27	47
		%	4,30	21,30	17,00	57,40	100,00
	Açık	N	0	0	1	0	1
		%	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 23'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin barınak tiplerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik işletmelerinin hayvanlarının barınak sistemlerine ilişkin değerlendirmede kapalı barınak sistemini yani hayvanlarını tamamen ahır ortamında beslenmesini tercih eden üreticilerin %48,70'i ikinci grupta, yarı açık barınak sistemini yani hayvanların hem kapalı alanı

hem de dış ortamın kullanımını tercih eden üreticilerin %57,40'ı dördüncü grupta ve açık barınak sistemini yani hayvanların mera veya tamamen dış ortamda olduğu sistemi tercih eden üreticilerin %100,00'ü üçüncü grupta olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğu hayvanlarını yarı açık barınak sisteminde beslediği gözlemlenmektedir.

Sağlam (2016), Samsun ili Bafra ilçesinde yaptığı çalışmada üreticilerin %76,6 oranında kapalı ahır tipinde, Demirkaya (2024), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %43 oranında açık serbest tipinde, Elmaz ve ark. (2010)'nin Burdur'daki çalışmalarında üreticilerin %72,8 oranında kapalı ahır tipinde, Yılmaz (2006), çalışmasında üreticilerin %98,4 oranında kapalı ahır tipini, Taşkın (2021), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %76,4 oranında kapalı ahır tipini, Demir ve ark. (2014), Kars ili merkez ilçede yaptıkları araştırmalarında ise üreticilerin %95,1'inin kapalı ahır tipini kullandıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda görüleceği üzere besi sığırcılığı yapan işletmelerin büyük çoğunluğu kapalı ahır tipini kullanmaktadırlar. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında üreticilerin barınak tipi tercihlerinde farklılık göstermektedir. Geleneksel olarak üreticiler, özellikle hayvanların iklimsel koşullardan korunması, hastalıkların kontrol altına alınması ve yönetim kolaylığı gibi nedenlerle kapalı ahır tiplerini tercih etmişlerdir. Bu durum, çeşitli illerde yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir. Bu veriler, uzun süre boyunca kapalı ahır sistemlerinin Türkiye genelinde yaygın olarak tercih edildiğini göstermektedir. Ancak son yıllarda, özellikle 2010'lu yılların sonlarından itibaren artan girdi maliyetleri, iklim koşullarındaki değişimler ve üretim alışkanlıklarındaki dönüşümler, ahır tipi tercihlerinde farklı yönelimleri beraberinde getirmiştir. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için daha düşük maliyetli çözümler sunan yarı açık veya açık serbest ahır sistemleri giderek daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır. Yarı açık sistemlerin tercih edilmesinde yalnızca ekonomik gerekçeler değil, aynı zamanda iklimsel uygunluk, doğal havalandırma olanakları ve hayvan refahına olumlu katkılar da etkili olmaktadır. İç Anadolu Bölgesi gibi yaz aylarının sıcak ve kurak geçtiği bölgelerde, yarı açık sistemler hayvanlar açısından daha konforlu koşullar sağlayabilmektedir. Ayrıca, ahır inşaatına yönelik teşvik ve destek programlarında açık ve yarı açık sistemlerin de kapsama alınması, üreticilerin bu sistemlere yönelmesini kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de besi sığırcılığı yapan işletmelerin ahır tipi tercihlerinde zamanla kapalı sistem ağırlıklı yapıdan, bölgesel farklılıklara ve ekonomik koşullara göre çeşitlenen sistemlere geçiş olduğu

görülmektedir. Bu gelişim, tarımsal destek politikalarının şekillendirilmesinde ve hayvancılık altyapısının planlanmasında dikkate alınması gereken önemli bir dönüşüme işaret ettiği düşünülmektedir.

Tablo 24. Hayvancılık işletmelerinin barınaklarının teknik ve teknolojik donanım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Barınakların teknik ve teknolojik donanım durumu	Evet	N	17	27	10	27	81
		%	21,00	33,30	12,30	33,30	100,00
	Hayır	N	3	2	1	0	6
		%	50,00	33,30	16,70	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 24'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin barınaklarının teknik ve teknolojik donanıma uygun olup olmadığı durumunun hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besicilik işletmelerinin barınaklarının teknik ve teknolojik donanımlara uygundur değerlendirmesini yapan üreticiler %33,30'u ikinci ve dördüncü grupta eşit olarak dağılmış olup işletmelerin teknik ve teknolojik yeterliliği olmadığını savunan üreticiler ise %50,00'lik oranla birinci grupta yer almaktadırlar. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işletmelerinin teknik ve teknolojik yeterliliğe sahip olduğunu savundukları tespit edilmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yaptıkları çalışmada üreticilerin barınakları teknik ve teknolojik donanım da yeterli bulduklarını belirlemişlerdir. Yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu analiz, barınakların teknik ve teknolojik donanımlarının işletme büyüklüğüyle ilişkili olup olmadığını belirlemek açısından önemlidir. Besicilere sağladığı kazançlar açısından değerlendirildiğinde, modern ve teknik olarak donanımlı barınakların verimlilik artışı sağlar. Hayvanların daha sağlıklı ortamlarda barınması, hastalıkların yayılmasını engeller ve üretim miktarını artırır. Ayrıca, uygun teknolojilerle donatılmış barınaklar, enerji tasarrufu sağlar ve işletme maliyetlerini düşürür. Bu da besicinin maliyet verimliliği ağırlayarak, kâr marjını artırmasına olanak tanır. Diğer taraftan, teknik ve teknolojik donanımın artırılması, hayvan refahını ve üretim kalitesini iyileştirir, besicinin pazarda daha rekabetçi olmasına yardımcı olur. Sonuç olarak, barınakların teknik ve teknolojik donanımı, besicilik işletmelerine sadece ekonomik kazanç sağlamakla kalmaz, aynı zamanda verimliliği artırır, çalışma

koşullarını iyileştirir ve uzun vadeli sürdürülebilir bir üretim için önemli bir temel oluşturur. Bu faktörlerin, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde daha fazla dikkate alınması gerektiği düşünülebilir.

Tablo 25. Hayvancılık işletmelerinin hayvanlara günlük kaba yem miktarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Günlük kaba yem miktarı	0-5	N	2	1	0	0	3
		%	66,70	33,30	0,00	0,00	100,00
	6-10	N	18	27	10	23	78
		%	23,10	34,60	12,80	29,50	100,00
	11-20	N	0	1	1	4	6
		%	0,00	16,70	16,70	66,70	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 25'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin hayvan başına günlük verdikleri kaba yem miktarlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvan başına günlük 0-5 kg miktarda kaba yem veren üreticilerin %66,70'i birinci grupta, hayvan başına günlük 6-10 kg miktarda kaba yem veren üreticiler %34,60'ı ikinci grupta ve hayvan başına günlük 11-20 kg miktarda yem veren üreticiler ise %66,70 oran ile dördüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında büyük çoğunlukla üreticilerin hayvan başına günlük 6-10 kg miktarda kaba yem verdiği tespit edilmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmada, üreticilerin besi hayvanlarına günlük kaba yem verme miktarlarının çoğunlukla 6–10 kg aralığında olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışma benzerlik göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar, bölge üreticilerinin yemleme alışkanlıklarının genel olarak dengeli bir rasyon anlayışı çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir. . Ancak, Çağı (2006)'nın Hatay ilinde yürüttüğü çalışmada, üreticilerin büyük çoğunluğunun besi hayvanlarına günlük olarak yalnızca 0–5 kg aralığında kaba yem verdikleri belirlenmiştir. Bu farklılığın temel nedenleri arasında bölgesel yem kaynaklarının farklılığı, üreticilerin yemleme konusundaki bilgi düzeyleri, ekonomik imkanlar, hayvancılık işletmelerinin büyüklüğü ve yönetim şekilleri gibi etkenler yer alabilir. Ayrıca, iklim koşullarına bağlı olarak yem bitkilerinin üretim kapasitesi ve erişilebilirliğinin değişmesi de hayvanlara verilen yem miktarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu bulgular, bölgesel yemleme alışkanlıklarının homojen

olmadığını ve çeşitli sosyoekonomik ve çevresel faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 26. Hayvancılık işletmelerinin günlük fabrika yemi miktarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Günlük fabrika yem miktarı	3-4	N	12	1	0	0	13
		%	92,30	7,70	0,00	0,00	100,00
	5-6	N	7	23	5	17	52
		%	13,50	44,20	9,60	32,70	100,00
6 kg'dan fazla	N	1	5	6	10	22	
	%	4,50	22,70	27,30	45,50	100,00	
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 26'daki veriler incelendiğinde, işletmelerin hayvan başına günlük verdikleri fabrika yemi miktarlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvan başına günlük 3-4 kg miktarda fabrika yemi veren üreticilerin %92,30'u birinci grupta, hayvan başına günlük 5-6 kg miktarda fabrika yemi veren üreticiler %44,20'si ikinci grupta ve hayvan başına günlük 6 kg'dan fazla miktarda fabrika yemi veren üreticiler ise %45,50'lik oran ile dördüncü grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında büyük çoğunlukla üreticilerin hayvan başına günlük 5-6 kg miktarda fabrika yemi verdiği tespit edilmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen araştırmada, üreticilerin besi hayvanlarına günlük olarak verdikleri fabrika yemi miktarının çoğunlukla 5-6 kg aralığında olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışma i incelenen çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Ancak, Çağı (2006)'nın Hatay ilinde gerçekleştirdiği çalışmada, üreticilerin büyük çoğunluğunun besi hayvanlarına günlük 6 kg'dan fazla fabrika yemi verdikleri tespit edilmiştir. Bu iki bölge arasında görülen farklılığın temel nedenleri arasında yem temin imkânları, bölgesel tarımsal üretim yapısı ve destek mekanizmaları yer aldığı düşünülmektedir. Kırşehir, doğal koşulları itibarıyla kaba yem üretimi açısından elverişli olmayan bir bölge olup, bu eksiklik büyük ölçüde destekli yem bitkisi ekimi projeleriyle telafi edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, üreticiler kaba yem kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle yemleme stratejilerini fabrika yemine daha dengeli bir şekilde yaymakta, ancak ekonomik nedenlerle yüksek miktarlarda fabrika yemi kullanımından da kaçınmaktadır. Buna karşılık, Hatay gibi daha sıcak ve verimli tarım arazilerine sahip bölgelerde kaba yem üretimi daha yaygın

olabilmekte, ancak bazı üreticiler yoğun besleme amacıyla fabrika yemine ağırlık verebilmektedir. Bu durum, yemleme pratiklerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda bölgesel üretim koşulları ve kaynaklara erişimle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 27. Hayvancılık işletmelerinin besiye alınan hayvanları temin etme şekillerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besiye alınan hayvanların temin edilme şekilleri	Pazardan	N	18	24	9	17	68
		%	26,50	35,30	13,20	25,00	100,00
	Kendi hayvanlarımız	N	0	1	0	0	1
		%	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
	İl dışından	N	2	3	0	5	10
		%	20,00	30,00	0,00	50,00	100,00
	İthal	N	0	1	2	5	8
		%	0,00	12,50	25,00	62,50	100,00
	Toplam	N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 27'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin besiye alınan hayvanları temin etme şekillerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Besiye alınan hayvanların teminini pazardan yapan üreticilerin %35,30'u ikinci grupta, hayvanları kendi hayvanlarından temin eden üreticilerin %100,00'ü ikinci grupta, hayvanları il dışından temin eden üreticilerin %50,00'si dördüncü grupta ve hayvanları ithal olarak temin eden üreticiler ise %62,50 ile dördüncü grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında büyük çoğunlukla üreticilerin besiye alınan hayvanları pazardan tedarik ettikleri belirlenmiştir.

Moğol (2021), Burdur ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %67,00'sinin besiye alınan hayvanların kendi hayvanlarından temin ettikleri, Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %64,40'ının besiye alınan hayvanları pazardan temin ettikleri, Karakaş (2002), Bursa ili Yenişehir ilçesinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin besiye alınan hayvanların çoğunlukla pazardan temin ettiklerini, Han (2008) Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin besiye alınan hayvanları çoğunlukla pazardan temin ettikleri, Kibar ve Bakır (2021), Muş ilinde yaptığı çalışmada üreticilerin %42,60'ının besiye alınan hayvanları pazardan temin ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada da besiye alınan hayvanlar pazardan temin edilmiştir. Üreticilerin çoğunluğunun besi materyalini pazardan sağladıkları tespit edilmiştir. Bu bulgular, ülke genelinde besi işletmelerinde kendi işletmesinde doğan buzağuların besiye alınmasındansa, pazardan hayvan alımının

daha yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum, özellikle damızlık hayvancılığın yetersiz olduğu, buzağı yetiştiriciliğinin yaygınlaşmadığı ya da entegre üretim yapısının gelişmediği bölgelerde daha belirgin hale gelmektedir. Pazardan hayvan temini, kısa vadede besiye başlamak için pratik bir yöntem sunarken, beraberinde yüksek alım maliyeti, hayvan sağlığı riskleri, adaptasyon problemleri ve verim farklılıkları gibi olumsuzluklar getirebilmektedir. Üreticilerin büyük oranda dış alıma bağımlı olması, sektörün sürdürülebilirliği açısından da risk oluşturmaktadır. Bu nedenle, besi hayvancılığında verimliliği artırmak ve maliyetleri düşürmek amacıyla, yerli buzağı üretiminin desteklenmesi ve entegre işletme yapılarının teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

Tablo 28. Hayvancılık işletmelerinin yetiştirdikleri hayvanları satışa sundukları yer durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanların satışa sundukları yer durumları	Kasap	N	0	0	0	1	
		%	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
	Mezbaha aracılığıyla	N	16	28	11	26	81
		%	19,80	34,60	13,60	32,10	100,00
	Tüccar	N	4	1	0	0	5
		%	80,00	20,00	0,00	0,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 28'deki veriler incelendiğinde, işletmelerinin yetiştirdikleri hayvanların satışa sundukları yerlerin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin yetiştirdikleri hayvanları satışa sundukları yerler analizinde, kasaplara satış yapan üreticilerin %100,00'ü dördüncü grupta, mezbahaya satış yapan üreticilerin %34,60'ı ikinci grupta ve tüccarlara satış yapan üreticilerin %80,00'i birinci grupta olduğu tespit edilmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında büyük çoğunlukla üreticilerin besi sonrasında hayvanlarını mezbahaya sattıkları belirlenmiştir.

Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %84,50'sinin besi sonrası hayvanları mezbaha aracılığıyla satışa sundukları, Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir iline bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmada üreticilerin çoğunluğunun besi sonrası hayvanları mezbaha aracılığıyla satışa sundukları belirlenmiştir. İncelenen çalışmalar yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu durum, mezbaha temelli hayvan satışı modelinin yaygın bir uygulama olduğunu göstermektedir. Mezbaha aracılığıyla satış,

üretici açısından güvenli ödeme, hijyenik kesim, yasal belgelendirme ve pazar erişimi açısından avantajlar sunmaktadır. Ayrıca, bireysel ya da doğrudan tüketiciye satışa göre daha sistematik ve kayıtlı bir yapıyı desteklemektedir. İncelenen her iki çalışma da benzer sonuçlar ortaya koymuş olup, Kırşehir’deki hayvancılık faaliyetlerinde mezbaha kullanımının yaygın ve tercih edilen bir yöntem olduğunu doğrulamaktadır. Bu durum, bölgedeki hayvancılığın belirli bir organizasyon düzeyine ulaştığını ve üreticilerin daha kurumsal satış kanallarını benimsediğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Ancak, Çağı’nın (2006) Hatay ilinde yürüttüğü çalışmada besi sonrası hayvan satış yeri olarak çoğunlukla tüccar, et ve balık kurumunu tercih edildiği belirlenmiş olup; bu farklılık, bölgeler arası üretim, pazarlama ve lojistik yapılarındaki ayrışmaya işaret etmektedir. Öte yandan, Kırşehir’de mezbaha sisteminin daha etkin kullanılması, hayvancılıkta örgütlenme ve yerel yönetim desteğiyle ilişkilendirilebilir. Bu durum, hayvan satışında tercih edilen kanalın sadece ekonomik değil, aynı zamanda bölgesel altyapı, örgütlenme düzeyi, alım güvencesi ve üretici-tüccar ilişkileri gibi birçok faktöre bağlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 29. Hayvancılık işletmelerinin yem maliyetlerine dair algı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Kaba ve kesif yem olarak hangisinin fiyat yükseklik durumu	Kaba	N	1	0	0	0	1
		%	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	Kesif	N	12	19	6	12	49
		%	24,50	38,80	12,20	24,50	100,00
	Kaba-Kesif	N	7	10	5	15	37
		%	18,90	27,00	13,50	40,50	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 29’deki veriler incelendiğinde, işletmelerinin yem maliyetlerine dair algı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin yem maliyet algılarında kaba yemin fiyatını yüksek bulan üreticilerin %100,00’ü birinci grupta, kesif yemin fiyatını yüksek bulan üreticilerin %38,80’i ikinci grupta ve hem kaba hem de kesif yemin fiyatını yüksek bulan üreticiler ise %40,50 ile dördüncü grupta olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında büyük çoğunlukla üreticilerin kesif yemin fiyatını yüksek bulduğu saptanmıştır.

Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin kesif yem fiyatlarının daha pahalı bulduklarını, Savran (2003), Çanakkale ili

çalışmasında üreticilerin çoğunluğunun kesif yemi pahalı bulduğunu, Tugay ve Bakır (2004a), Giresun ili çalışmasında üreticilerin kesif yemi pahalı bulduklarının ve Eren (2006), Kahramanmaraş ili Göksun ilçesi çalışmasında üreticilerin kesif yemi pahalı bulduklarını belirlemişlerdir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar benzerlik göstermektedir. Bu durum, farklı bölgelerde yapılan araştırmalarda üreticilerin yem maliyetlerini önemli bir sorun olarak gördüklerini ve bu maliyetlerin hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 30. Hayvancılık işletmelerinin besi sonu hayvanların satış durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Besi sonu hayvanların satış durumları	Kestirmek	N	17	24	4	20	65
		%	26,20	36,90	6,20	30,80	100,00
	Her ikisi de aynı	N	3	5	7	7	22
		%	13,60	22,70	31,80	31,80	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 30'daki veriler incelendiğinde, işletmelerinin işletmelerinin besi sonu hayvanların satış durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin besi sonunda yani hayvanların yeterli canlı ağırlığa ulaştığı durumda, hayvanlarını kestirerek satmanın daha karlı olduğunu ifade eden üreticilerin %36,90'ı birinci grupta ve hayvanlarının canlı satış ile kestirerek satış arasında karlılık açısından önemli bir fark olmadığını ifade eden üreticiler ise %31,80 ile üçüncü ve dördüncü grupta eşit olacak şekilde dağıldıkları görülmektedir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğu hayvanlarını kestirerek satmanın karlı olduğunu savundukları belirlenmiştir.

Çelik ve Sarıözkan (2017), Kırşehir ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin besi sonu hayvanları kestirmenin karlı olduğunu, Han (2008), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin besi sonu hayvanları kestirmenin karlı olduğunu, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin besi sonu hayvanları kestirmenin karlı olduğunu belirlemişlerdir. Yapılan çalışması ile diğer illerde yapılan araştırmalar arasında bu açıdan benzerlik bulunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, üreticiler besi sonu hayvanları kestirmenin canlı hayvan satışına göre daha kârlı olduğunu düşünmektedir. Bu durum, Türkiye'nin farklı bölgelerinde hayvancılıkla uğraşan üreticilerin ekonomik tercihlerinde ortak bir eğilim bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 31. Hayvancılık işletmelerinin kredi faiz durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvancılık kredi faiz durumları	Yüksek	N	18	25	6	27	76
		%	23,70	32,90	7,90	35,50	100,00
	Normal	N	2	4	4	0	10
		%	20,00	40,00	40,00	0,00	100,00
	Düşük	N	0	0	1	0	1
		%	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 31'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin hayvancılık kredi faiz durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerin hayvancılık kredi faiz oranları ile ilgili algılarını ifade eden üreticilerin, hayvancılık kredilerinin faizlerini yüksek bulanların %35,50'si dördüncü grupta, hayvancılık kredilerinin faizlerini normal seviyede bulanların %40,00'ı ikinci ve üçüncü grupta eşit olacak şekilde bulunmakta ve hayvancılık kredilerinin faiz oranlarının düşük bulanların %100,00 ise üçüncü grupta olduğu gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun hayvancılık kredi oranlarını yüksek buldukları belirlenmiştir.

Han (2008), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin çoğunluğunun besicilik kredi faiz oranlarının yüksek olduğunu, Çağı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %42,20'sinin besicilik kredi faiz oranlarının yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Yapılan ile incelenen çalışmalar bu konuda benzerlik göstermektedir. Üreticilerin kredi kullanımında faiz oranlarını önemli bir engel olarak gördüklerini göstermektedir. Bu bulgular, üreticilerin finansman kaynaklarına erişimde karşılaştıkları en önemli sorunlardan birinin yüksek faiz oranları olduğunu ortaya koymaktadır. Farklı bölgelerde yapılan bu çalışmalar, yüksek faiz oranlarının besicilik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından ortak bir sorun olduğunu ortaya koymakta ve üreticilerin finansal yüklerinin azaltılması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 32. Hayvancılık işletmelerinin yem bitkisi üretim durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Yem bitkisi üretim durumu	Evet	N	8	19	11	22	60
		%	13,30	31,70	18,30	36,70	100,00
	Hayır	N	12	10	0	5	27
		%	46,20	38,50	0,00	15,30	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 32'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin yem bitkisi üretim durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerin yem bitkisi üretim durumlarına bakıldığında yem bitkisi ekıyorum diyen üreticilerin %36,70'i dördüncü grupta, yem bitkisi ekmiyorum dışardan temin ediyorum diyen üreticiler ise %46,20'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun yem bitkisi ekimi yaptığı belirlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürüttükleri çalışmada, üreticilerin çoğunluğunun yem bitkisi üretimi yaptığını belirlemiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışma benzerlik göstermektedir. Bu durum, Kırşehir ilindeki üreticilerin hayvancılık faaliyetlerini desteklemek amacıyla yem üretimine önem verdiklerini göstermektedir. Buna karşılık, Taşkın (2021), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin çoğunluğunun yem bitkisi üretimi yapmadığını, Çağı (2006), tarafından Hatay ilinde yapılan çalışmada üreticilerin %67,60'ının yem bitkisi üretimi yapmadığını tespit etmişlerdir. Bu iki çalışma arasındaki farklılık, bölgesel koşullar, üretim yapısı, tarımsal desteklerden yararlanma durumu ve üreticilerin bilgi düzeyleri gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Kırşehir'de yem bitkisi ekiminin yaygın olması, üreticilerin yem maliyetlerini azaltma yönündeki bilinçli tercihlerini yansıtırken, Hatay'daki düşük oran, dışa bağımlı yem kullanımının daha yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum, hayvancılıkta sürdürülebilirlik açısından Kırşehir çalışmasının olumlu bir örnek teşkil ettiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 33. Hayvancılık işletmelerinin hangi yem bitkisi ürettiğinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşletmelerin hangi yem bitkisi ürettiği	Yonca	N	6	14	7	17	44
		%	13,60	31,80	15,90	38,60	100,00
	Korunga	N	4	7	7	12	30
		%	13,30	23,30	23,30	40,00	100,00
	Fiğ	N	5	9	9	19	42
		%	11,90	21,40	21,40	45,20	100,00
	Mısır	N	3	11	5	17	36
		%	8,30	30,60	13,90	47,20	100,00

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 33'deki incelendiğinde, işletmelerin hangi yem bitkisi ürettiğinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Yonca ekimi yapan üreticilerin %38,60'ı dördüncü grupta, korunga ekimi yapan üreticilerin %40,00'ı ikinci grupta, fiğ

ekimi yapan üreticilerin %45,20'si dördüncü grupta ve mısır ekimi yapan üreticilerin ise %47,20'si dördüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun yonca ekimi yaptığı belirlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürüttükleri çalışmada, üreticilerin çoğunluğunun yem bitkisi olarak yonca ekimi yaptığı, Tümer ve Ağmaz (1989), bu çalışmada İzmir, Aydın, Manisa ve Muğla illerinde yürüttükleri çalışmada üreticilerin çoğunluğunun yem bitkisi olarak yonca ekimi yaptığını belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında benzerlik tespit edilmiştir. Ancak, Çağı (2006) Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin çoğunluğunun mısır ekimi yaptığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Kırşehir ili genelinde yaygın olarak görülen yem bitkisi tercihleriyle örtüşmekte olup, bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin ihtiyaçlarına uygun bitki türlerinin seçildiğini göstermektedir. Kırşehir'de üreticilerin yoncaya yönelmesinde, bu bitkinin besin değeri yüksek, kaliteli kaba yem sağlaması ve özellikle büyükbaş hayvancılıkta tercih edilmesi etkili olmaktadır. Kırşehir gibi İç Anadolu'nun karasal iklim koşullarına sahip bölgelerinde, kuraklığa daha dayanıklı ve çok yıllık bir bitki olan yonca ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla çalışmaların sonuçları, yem bitkisi tercihinde iklim, su kaynakları, hayvancılık türü ve üretici alışkanlıklarının önemli belirleyiciler olduğunu göstermektedir.

Tablo 34. Hayvancılık işletmelerinin arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam
		10-19	20-49	50-99	100-200	
Arazi yok	N	7	9	0	5	21
	%	33,30	42,90	0,00	23,80	100,00
0-250	N	11	6	0	2	19
	%	57,90	31,60	0,00	10,50	100,00
251-400	N	2	11	5	9	27
	%	7,40	40,70	18,50	33,30	100,00
401-550	N	0	3	3	8	14
	%	0,00	21,40	21,40	57,10	100,00
550-+	N	0	0	3	3	6
	%	0,00	0,00	50,00	50,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 34'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Herhangi bir tarım arazisine sahip olmayan üreticilerin %42,90'ı ikinci grupta, 0-250 dekar aralığında

tarım arazisine sahip olan üreticilerin %57,90'ı birinci grupta, 251-400 dekar aralığında tarım arazisine sahip olan üreticilerin %40,70'i ikinci grupta, 401-550 dekar aralığında tarım arazisi olan üreticilerin %57,10'u dördüncü grupta ve 550-+ dekar aralığında arazisi olan üreticiler ise % 50,00 ile üçüncü ve dördüncü grupta eşit şekilde bulunduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun 251-400 dekar aralığında tarım arazisine sahip olduğu belirlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmada, üreticilerin çoğunlukla 50-99 dekar arasında arazi varlığına sahip olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, yapılan çalışmada incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun 251-400 dekar arasında arazi varlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, her iki çalışma arasında belirgin bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Arazi büyüklüğündeki bu farklılık, araştırma yapılan yerleşim birimlerindeki tarımsal yapı, arazi toplulaştırma durumu, miras yoluyla bölünme oranları ve üreticilerin hayvancılığa yönelik yatırım düzeyleri gibi etmenlerden kaynaklanabilir. Benim çalışmamda yer alan işletmelerin daha geniş arazilere sahip olması, büyük ölçekli üretim ve yem bitkisi ekimine daha fazla alan ayrılmasını mümkün kılmakta, bu da hayvancılıkla uğraşan işletmelerin kendi yem ihtiyacını karşılama kapasitesini artırmaktadır. Dolayısıyla, arazi büyüklüğü açısından ortaya çıkan bu farklılıklar, işletme ölçeklerinin ve üretim kapasitelerinin bölgesel düzeyde değişiklik gösterebileceğini ortaya koymakta ve kırsal kalkınma stratejilerinin yerel koşullara göre şekillendirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Tablo 35. Hayvancılık işletmelerinin yemlik arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Yemlik arazi varlık durumları	Yem bitkisi ekmiyor	N	12	9	0	5	26
		%	46,20	34,60	0,00	19,20	100,00
	11-49 (da)	N	3	2	0	1	6
		%	50,00	33,30	0,00	16,70	100,00
	50-99 (da)	N	2	6	5	4	17
		%	11,80	35,30	29,40	23,50	100,00
	100-149 (da)	N	3	9	3	10	25
		%	12,00	36,00	12,00	40,00	100,00
	150-199 (da)	N	0	3	2	3	8
		%	0,00	37,50	25,00	37,50	100,00
	200-+ (da)	N	0	0	1	4	5
		%	0,00	0,00	20,00	80,00	100,00
	Toplam	N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 35’deki veriler incelendiğinde, işletmelerin yem ekimi yapılan arazi varlık durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Herhangi bir yem bitkisi ekimi yapmayan üreticilerin %46,20’si birinci grupta, 11-49 dekar aralığında yem bitkisi ekimi yapan üreticilerin %50,00’si birinci grupta, 50-99 dekar aralığında yem bitkisi üretimi yapan üreticilerin %35,30’u ikinci grupta, 100-149 dekar aralığında yem bitkisi üretimi yapan üreticilerin %40,00’ı dördüncü grupta, 150-199 dekar aralığında yem bitkisi ekimi yapan üreticilerin %37,50’si ikinci ve dördüncü grupta eşit şekilde dağılmış ve 200 ve fazlası dekar yem bitkisi üretimi yapan üreticiler ise % 80,0 ile dördüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun yem bitkisi ekimi yapmadığı belirlenmiştir.

Tablo 36. Hayvancılık işletmelerinin yemlik arazi mülkiyet durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

			Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam
			10-19	20-49	50-99	100-200	
Yemlik arazi mülkiyet durumu	Kiralık	N	11	9	0	5	25
		%	44,00	36,00	0,00	20,00	100,00
	Kendi Mülkü	N	9	20	11	22	62
		%	14,50	32,30	17,70	35,50	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 36’deki veriler incelendiğinde, işletmelerin yemlik arazi mülkiyet durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerin yem bitkisi üretimi yaptıkları arazilerin kiralık arazileri kullanan üreticilerin %44,00’ü birinci grupta, kendi mülkiyetindeki arazileri kullanan üreticiler ise %35,50 ile dördüncü grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun yem bitkisi üretimini kendi mülkiyetindeki arazilerinde yaptıkları tespit edilmiştir.

Çağ (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin yemlik arazi mülkiyet durumunun kendi mülkiyetinde olduğunu, Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmada da aynı şekilde yemlik arazi mülkiyet durumunun arazilerin kendi mülkiyetinde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar benzerlik göstermektedir. Bu durum, farklı dönemlerde ve farklı bölgelerde yapılmış çalışmalarla uyum göstermekte ve yem bitkisi üretimi yapılan arazilerin üreticilere ait olmasının yaygın bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır. Arazilerin üretici mülkiyetinde olması, üretim sürekliliğini sağlamakta, arazi kullanımında daha

esnek ve uzun vadeli planlamalar yapılmasına olanak tanımakta ve kiralama maliyetlerinin ortadan kalkmasıyla ekonomik avantaj yaratmaktadır.

Tablo 37. Hayvancılık işletmelerinin silaj üretimi yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Silaj üretimi	Evet	N	3	8	4	17	32
		%	9,40	25,00	12,50	53,10	100,00
yapma durumu	Hayır	N	17	21	7	10	55
		%	30,90	38,20	12,70	18,20	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 37'deki incelendiğinde, işletmelerin silaj üretimi yapıp yapmama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Silaj üretimi yapan üreticilerin %53,10'u dördüncü grupta, silaj üretimi yapmayan üreticiler ise %38,20'lik oran ile ikinci grupta olduğu tespit edilmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun silaj üretimi yapmadıkları belirlenmiştir.

Çağrı (2006), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında ve Doğan ile Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmalarında silaj üretimi yapılmadığını belirlemişlerdir. Yapılan çalışma ile sonuçlar benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmalar, silaj üretiminin bazı bölgelerde hâlen yaygın bir uygulama olmadığını ve geleneksel yemleme yöntemlerinin tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Bölgesel farklılıklar, teknik bilgi eksikliği, ekipman yetersizliği ya da geleneksel besleme alışkanlıkları gibi nedenlerle açıklanabilir. Silaj üretiminin yapılmaması, yem kalitesi ve verimlilik açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Buna karşılık, Aşkan ve Dağdemir (2015), tarafından Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde yürütülen araştırmada üreticilerin %78,57'sinin silaj üretimi yaptığı belirlenmiştir. Bu durum, bölgeler arasında silaj üretimi açısından belirgin farklılıkların olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışma ile bu çalışmanın sonuçları arasında farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 38. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Veteriner hekim çalıştırma durumu	Evet	N	0	0	2	6	8
		%	0,00	0,00	25,00	75,00	100,00
	Hayır	N	20	29	9	21	79
		%	25,30	36,70	11,40	26,60	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 38'deki incelendiğinde, işletmelerin veteriner hekim çalıştırıp çalıştırmama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Veteriner hekim çalıştıranlar üreticilerin %75,00'i dördüncü grupta, veteriner hekim çalıştırmayan üreticilerin ise %36,70'i ikinci grupta olduğu tespit edilmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun veteriner hekim çalıştırmadıkları belirlenmiştir.

Han ve Bakır (2009) Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmada üreticilerin veteriner hekim çalıştırmadıkları, Moğol (2021), Burdur ilinde yapmış olduğu çalışmasında veteriner hekim çalıştırmadıkları, Çağı (2006), tarafından Hatay ilinde yapılan çalışmada ve Doğan ve Altuntaş (2017) tarafından Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yürütülen çalışmada üreticilerin veteriner hekim çalıştırmadıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında benzerlik tespit edilmiştir. Bu durum, farklı bölgelerde yapılan çalışmaların veteriner hizmetlerine erişim ve kullanım açısından benzer sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde maliyet kaygıları, bilinç eksikliği ve hizmete erişim sorunları bu sonucun temel nedenleri arasında yer alabilir.

Tablo 39. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırmama nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Veteriner hekim çalıştırmama nedenleri	Veteriner hekim masrafları pahalı	N	0	6	5	10	21
	%	0,00	28,60	23,80	47,60	100,00	
	İhtiyaç duymuyorum	N	8	12	4	13	37
	%	21,62	32,43	10,81	35,14	100,00	
	Kendim yapıyorum	N	12	11	2	4	29
	%	41,40	37,90	6,90	13,80	100,00	
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 39'daki veriler incelendiğinde, işletmelerin veteriner hekim çalıştırmama

nedenlerinin hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Veteriner hekim çalıştırmama sebeplerinden veteriner hekim masraflarının pahalı olduğunu savunan üreticilerin %47,60'ı dördüncü grupta, veteriner hekim çalıştırmaya ihtiyaç duymuyorum ifadesini savunan üreticilerin %35,14'ü dördüncü grupta ve veteriner hekimlik işleri işletmemde kendim yapıyorum ifadesini savunan üreticilerin %41,40'ı birinci grupta olduğu tespit edilmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun veteriner hekim çalıştırmaya ihtiyaç duymadıkları belirlenmiştir.

Han ve Bakır (2009) Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin % 57,50'inin hastalık durumunda veteriner hekim hizmeti aldığı, Kaya ve Şahin (2022), Erzurum ili Narman ilçesinde yapılan çalışmada, yetiştiricilerin %64,7'sinin yalnızca hastalık durumunda veteriner hizmeti aldığı, Yıldırım ve ark. (2023), Muş ilinde yürütülen çalışmada, işletme sahiplerinin %62,9'unun veteriner hekimi yalnızca hastalık durumunda çağırdığı, tespit edilmiştir. Çağı (2006) tarafından Hatay ilinde yapılan çalışmada, üreticilerin %67,10 oranında veteriner hekim çalıştırmama nedeni olarak hekim hizmetlerinin pahalı olmasını gösterdikleri belirlenmiştir. Buna karşılık, yapılan çalışmada üreticilerin veteriner hekim çalıştırmama gerekçesi olarak ihtiyaç duymadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. İncelenen çalışmalarda, veteriner hekim hizmetinden yeterince yararlanılmadığı ortaya konulmakla birlikte, gerekçeler arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Hatay'da maliyet ön planda iken, Kırşehir'de veteriner hizmetlerine olan talebin düşük olması bilgi eksikliği, geleneksel uygulamalara güven ya da hayvan sağlığına yönelik farkındalığın yetersizliği gibi nedenlerle açıklanabilir. Bu durum, bölgesel farklılıkların ve üretici algısının, veteriner hizmetlerine erişim ve kullanımda önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 40. Hayvancılık işletmelerinin veteriner hekim çalıştırmak isteme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşletmelerinin veteriner hekim çalıştırmak isteme durumu	Evet	N	0	3	1	4	8
		%	0,00	37,50	12,50	50,00	100,00
	Hayır	N	20	26	10	23	79
		%	25,31	32,91	12,66	29,12	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 40'daki veriler incelendiğinde, işletmelerin veteriner hekim çalıştırmak isteme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmesinde veteriner hekim çalıştırmak isteyen üreticilerin %50,00'si dördüncü

grupta, veteriner hekim çalıştırmak istemeyen üreticilerin %32,91'i ikinci grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun veteriner hekim çalıştırmak istemedikleri belirlenmiştir.

Çağı (2006) tarafından Hatay ilinde, Doğan ve Altuntaş (2017) tarafından ise Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yapılan çalışmalarda, üreticilerin büyük çoğunluğunun veteriner hekim çalıştırmak istemedikleri belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile benzer şekilde üreticiler, veteriner hekim çalıştırmaya ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, Kırşehir ilinde farklı dönemlerde yapılan çalışmalar arasında veteriner hizmetlerine yönelik yaklaşımlarda benzerlik olduğunu göstermektedir. Üreticilerin veteriner hekim çalıştırmak istememelerinin temelinde, genellikle maliyet kaygısı, hayvan hastalıklarını kendi bilgi ve tecrübeleriyle yönetebileceklerine inanmaları, geleneksel yöntemlere güvenmeleridir. Bu ortak tutum, hayvan sağlığı ve verimlilik açısından önemli riskler barındırmakta olup, veteriner hizmetlerinin önemi konusunda üreticilerin bilinçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 41. Hayvancılık işletmelerinin hayvanları aşılama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanları aşılama durumları	Hayır	N	0	0	1	0	1
		%	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
	Evet	N	20	29	10	27	86
		%	23,30	33,70	11,60	31,40	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 41'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin hayvanlarına aşı yaptırmak isteme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvanlarına aşı yaptırmak isteyen üreticilerin %33,70'i ikinci grupta, hayvanlarına aşı yaptırmak istemeyen üreticilerin %100,00'ünün ise üçüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun hayvanlarına aşı yaptırmak istedikleri belirlenmiştir.

Gürbüz ve ark. (2021), Muş ilinde gerçekleştirilen bu çalışmada, üreticilerin %92,50'sinin aşılama yaptırdığını, Karakoç ve Akman (2020), tarafından yapılan %92,50'sinin aşılama yaptırdığını, Çağı (2006), tarafından Hatay ili çalışmasında üreticilerin %90,00'minin aşılama yaptırdığını, Moğol (2021), Burdur ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin aşılama yaptırdığını, Han ve Bakır (2009), Diyarbakır ili

Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin %97,60'nın aşılama yaptırdığını belirlenmiştir. Bu bulgular, Türkiye'nin farklı illerinde yapılan çalışmaların sonuçlarıyla Kırşehir ilinde gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aşılama uygulamalarının yaygınlığı, hayvan sağlığını koruma ve verimliliği artırma açısından tüm bölgelerde önemli bir ortak yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 42. Hayvancılık işletmelerindeki hayvan hastalık dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hastalık dağılım durumları	Solunum hastalıkları	N	11	13	6	20	50
		%	22,00	26,00	12,00	40,00	100,00
	Sindirim hastalıkları	N	5	11	4	7	27
		%	18,50	40,70	14,80	25,90	100,00
	Ayak hastalıkları	N	9	19	4	8	40
		%	22,50	47,50	10,00	20,00	100,00
	Mide hastalıkları	N	0	0	1	1	2
		%	0,00	0,00	50,00	50,00	100,00
	Şap hastalığı	N	4	6	1	4	15
		%	26,70	40,00	6,70	26,70	100,00

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 42'deki veriler incelendiğinde, işletmelerdeki hayvanların hastalık dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmesindeki hayvanlarda solunum hastalıkları olan üreticilerin %40,00'ı dördüncü grupta, işletmesindeki hayvanlarda sindirim hastalıkları olan üreticilerin %40,70'i ikinci grupta, işletmesindeki hayvanlarda ayak hastalıkları olduğunu savunan üreticilerin 547,50'si ikinci grupta, işletmesindeki hayvanlarda mide rahatsızları olduğunu savunan üreticilerin % 50,00'si üçüncü ve dördüncü grupta eşit şekilde dağılmış ve işletmesindeki hayvanlarda şap hastalığı olduğunu savunan üreticiler ise %40,00'ı ikinci grupta olduğu gözlemlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işletmesindeki hayvanlarda solunum hastalıkları olduğu belirlenmiştir.

Han ve Bakır (2009), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin besi hayvanlarının çoğunlukla şap hastalığına yakalandığını, Doğan ve Altuntaş (2017) tarafından ise Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yapılan çalışmalarda besi hayvanlarının çoğunlukla şap hastalığına yakalandığı belirlenmiştir. Ancak yapılan çalışmada solunum hastalıklarına yakalanma oranı daha yüksektir. İncelenen çalışmalarla arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık, her iki bölgenin çevresel koşulları, hayvancılık yönetimi, aşılama stratejileri ve biyogüvenlik uygulamalarındaki farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Hastalıkların bölgelerde farklılık göstermesi, bölgesel farklılıkların ve uygulanan sağlık yönetim stratejilerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu tür bulgular, sığır yetiştiriciliğinde hastalıkların önlenmesi ve yönetilmesi için bölgesel stratejilerin oluşturulmasının önemini vurgulamaktadır.

Tablo 43. Hayvancılık işletmelerinin hayvanları aşılama sayı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvanları aşılama sayı durumları	2 defa	N	9	5	0	0	14
		%	64,30	35,70	0,00	0,00	100,00
	3 defa	N	11	18	1	3	33
		%	33,30	54,50	3,00	9,10	100,00
	4 defa	N	0	6	5	18	29
		%	0,00	20,70	17,20	62,10	100,00
	5'den fazla	N	0	0	5	6	11
		%	0,00	0,00	45,50	54,50	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 43'deki veriler incelendiğinde, işletmelerdeki hayvanların aşılama sayısı durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmesindeki hayvanları yılda 2 defa yaptıran üreticilerin %64,30'u birinci grupta, hayvanlarına yılda 3 defa aşı yaptıran üreticilerin %54,50'si ikinci grupta, hayvanlarına yılda 4 defa aşı yaptıran üreticilerin %62,10'u dördüncü grupta ve yılda 5'dedördüncü grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işletmesindeki hayvanlara yılda 3 defa aşı yaptırdığı belirlenmiştir.

Çağrı (2006), tarafından Hatay ilinde yürütülen bir araştırmada, üreticilerin yılda iki kez aşılama yaptığı bildirilmiştir. Benzer şekilde, Doğan ve Altuntaş (2017), tarafından Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ile Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerinde yapılan çalışmalarda da üreticilerin yılda iki defa aşılama yaptıkları tespit edilmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum, geçmiş dönemde üreticilerin aşılama konusunda daha sınırlı bilgiye sahip olduklarını ve uygulamaların daha düşük sıklıkta gerçekleştiğini göstermektedir. Yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuca göre yılda üç defa aşılama uygulaması, özellikle son yıllarda hayvancılıkta artan sağlık bilinci, veteriner hizmetlerine erişim kolaylığı ve hayvan hastalıklarının ekonomik etkilerine dair farkındalığın artmış olması ile açıklanabilir. Ayrıca, Tarım ve Orman Bakanlığı ile bağlı kurumların aşılama konusundaki yayım faaliyetlerinin ve desteklemelerinin, üreticileri bu konuda daha duyarlı hale getirdiği düşünülmektedir.

Tablo 44. Hayvancılık işletmelerinin yem analiz yapma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşletmelerin yem analiz durumları	Evet	N	0	5	1	7	13
		%	0,00	38,50	7,70	53,80	100,00
	Hayır	N	20	24	10	20	74
		%	27,00	32,40	13,50	27,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 44'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin kullandıkları yemin analiz durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerde tüketilen yemlerin analizini yaptıran üreticilerin %53,80'i dördüncü grupta, işletmelerde tüketilen yemlerin analizini yaptırmayan üreticiler %32,40 ile ikinci grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işletmelerinde tüketilen yemlere analiz yaptırmadığı belirlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017,) Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki ilinde yapmış oldukları çalışmada üreticilerin çoğunlukla yem analizi yaptırmadıkları, Çağrı (2006), tarafından Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin çoğunluğunun yem analizi yaptırmadıklarını belirlemiştir. Yapılan çalışma ile sonuçlar benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, yem analizine yeterince önem verilmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, üreticilerin hayvan besleme uygulamalarında bilimsel verilerden yeterince faydalanmadıklarını göstermekte olup, verimlilik ve maliyet açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle, üreticilerin yem analizine yönelik bilinç düzeylerinin artırılması ve bu hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması önemli bir gereklilik olarak değerlendirilebilir.

Tablo 45. Hayvancılık işletmelerinin kullanılan yemin enerji ve protein değer bilinme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Kullandığımız yemin enerji ve protein değerini bilinme durumu	Evet	N	15	29	11	26	81
		%	18,50	35,80	13,60	32,10	100,00
	Hayır	N	5	0	0	1	6
		%	83,30	0,00	0,00	16,70	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 45'deki veriler incelendiğinde, işletmelerde kullanılan yemin enerji ve protein değer bilinme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı

verilmiştir. İşletmelerde tüketilen yemlerin enerji ve protein değerlerini bilen üreticilerin %35,80'i ikinci grupta, işletmelerde tüketilen yemlerin enerji ve protein değerinin bilmeyen üreticiler ise %83,30 ile birinci grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işletmelerinde kullandıkları yemlerin enerji ve protein değerini bildikleri belirlenmiştir.

Yemlerdeki enerji ve protein değerlerinin bilinmesi, hayvanların verimli ve sağlıklı beslenmesi açısından büyük önem taşır. Bu değerler laboratuvar analizleriyle kesin olarak belirlenebilse de, genellikle tablo verileri veya tahmini yöntemler kullanılır. Ancak yem kalitesindeki değişkenlik ve analiz eksikliği, yanlış rasyonlara ve ekonomik kayıplara yol açabilir. Bu nedenle, mümkün olduğunca analiz yapılmalı ve rasyonlar güncel, güvenilir verilere dayanarak hazırlanmalıdır.

Tablo 46. Hayvancılık işletmelerinin rasyon hazırlamayı bilme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Rasyon hazırlamayı bilme durumları	Evet	N	4	12	8	25	49
		%	8,20	24,50	16,30	51,00	100,00
	Hayır	N	16	17	3	2	38
		%	42,10	44,70	7,90	5,30	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 46'daki veriler incelendiğinde, işletmelerin rasyon hazırlamayı bilme durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerin rasyon hazırlama bilgisi değerlendirildiğinde, rasyon hazırlama konusunda bilgi sahibi olduğunu savunan üreticilerin %51,00'i dördüncü grupta, rasyon hazırlama bilgisine sahip olmayanlar ise %44,70 ile ikinci grupta yer aldığı tespit edilmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun rasyon hazırlama bilgisine sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Çağı (2006), tarafından Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin çoğunluğunun rasyon hazırlamayı bilmedikleri, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki ilinde yapmış oldukları çalışmada üreticilerin çoğunlukla rasyon hazırlamayı bilmedikleri belirlenmiştir. Ancak yapılan çalışma ile sonuçlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu fark, son yıllarda artan eğitim faaliyetleri, bilgiye erişim imkânları ve üreticilerin bilinçlenmesiyle açıklanabilir.

Tablo 47. Hayvancılık işletmelerinin rasyon hazırlama kurallarının uygulama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Rasyon hazırlama kurallarının uygulama durumları	Dikkat etmem	N	16	16	3	2	37
		%	43,20	43,20	8,10	5,40	100,00
	Protein-enerji dengesi	N	4	11	8	22	45
		%	8,90	24,40	17,80	48,90	100,00
	Vitamin-mineral dengesi	N	0	2	0	3	5
		%	0,00	40,00	0,00	60,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 47'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin rasyon hazırlama kurallarının uygulama durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerin rasyon hazırlarken kurallara dikkat etmem diyen üreticilerin %43,20'si birinci ve ikinci grupta eşit şekilde bulunurken, rasyon hazırlarken protein-enerji dengesine dikkat ederim diyen üreticilerin %48,90'ı dördüncü grupta ve rasyon hazırlarken vitamin-mineral dengesine dikkat ederim diyen üreticiler ise %60,00 ile dördüncü grupta yer aldığı saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun rasyon hazırlarken protein-enerji dengesine dikkat ettiği gözlemlenmiştir.

Tablo 48. Hayvancılık işletmelerdeki suyun temin durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşletmelerdeki suyun temin durumları	Şebeke suyu	N	16	5	0	0	21
		%	76,20	23,80	0,00	0,00	100,00
	Kuyu suyu	N	4	24	11	27	66
		%	6,10	36,40	16,70	40,90	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 48'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin kullandığı suyun temini durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Üreticilerden şebeke suyunu kullananların %76,20'si birinci grupta, işletmelerde kuyu suyu kullananların %40,90'ı dördüncü grupta yer almaktadır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun kuyu suyu kullandığı saptanmıştır.

Çağı (2006) tarafından Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin %65,30'unun kuyu suyu kullandıkları, Doğan ve Altuntaş (2017) Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köylerindeki ilinde

yapmış oldukları çalışmada üreticilerin çoğunlukla kuyu suyu kullandıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışma sonuçları benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, kırsal alanlarda şebeke suyunun yetersiz olması ve üreticilerin maliyet açısından kuyu suyunu tercih etmelerinden kaynaklanmış olabileceği ile açıklanır.

Tablo 49. Hayvancılık işletmelerinin hayvan ırkı dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Hayvan ırkı durumları	Kültür	N	15	25	11	27	78
	İrki	%	19,20	32,10	14,10	34,60	100,00
	Yerli ırk	N	2	3	2	1	8
		%	25,00	37,50	25,00	12,50	100,00
	Melez ırkı	N	17	27	9	27	80
		%	21,30	33,80	11,30	33,80	100,00

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 49'daki veriler incelendiğinde, işletmelerin hayvan ırkı dağılım durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. İşletmelerinde kültür ırkı hayvanları tercih eden üreticilerin %34,60'ı dördüncü grupta, işletmelerinde yerli ırk hayvanları tercih eden üreticilerin %37,50'si ikinci grupta ve işletmelerinde melez ırkı tercih eden üreticilerin %33,80'i ikinci ve dördüncü grupta eşit şekilde dağılmış olarak yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun melez ırk hayvanları tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Gözener ve Sayılı (2015), tarafından Tokat ili çalışmasında üreticilerin %32,50'si hayvan ırk dağılımında melez ırkı tercih ettiği, Doğan ve Altuntaş (2017), Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köyünde yapmış oldukları çalışmada Körpınar köyü üreticilerinin %100,00'ü ve Taşlıtepe köyü üreticilerinin %94,12'si hayvan ırk dağılımında melez ırkı tercih ettikleri, Han ve Bakır (2009), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin %58,30'u melez ırkı tercih ettikleri, Yulafçı ve Pul (1996), Samsun ilinde yürüttükleri çalışmada üreticilerin %45'i melez ırkı tercih ettikleri belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile inceleme sonuçları benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, üreticilerin melez ırkları daha dayanıklı, verimli ve bölge şartlarına uyumlu bulmalarından kaynaklanma ile açıklanabilir. Ayrıca, melez ırkların bakım ve besleme açısından daha ekonomik olması da tercih edilmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 50. Hayvancılık işletmelerinin destek çeşit durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı*

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Destek çeşitleri	Yem desteği	N	1	1	0	0	2
		%	50,00	50,00	0,00	0,00	100,00
	Buzağı desteği	N	14	22	11	17	64
		%	21,90	34,40	17,20	26,60	100,00
	Aşı desteği	N	7	5	0	9	21
		%	33,30	23,80	0,00	42,90	100,00
	Kredi desteği	N	13	27	9	21	70
		%	18,60	38,60	12,90	30,00	100,00
	Ekipman desteği	N	0	1	1	0	2
		%	0,00	50,00	50,00	0,00	100,00
	Damızlık hayvan desteği	N	0	1	1	0	2
		%	0,00	50,00	50,00	0,00	100,00
	Diğer destek	N	19	29	11	24	83
		%	22,90	34,90	13,30	28,90	100,00

*birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 50'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin destek çeşit durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinde yem desteği alan üreticilerin %50,00'si birinci ve ikinci grupta, buzağı desteğinden yararlanan üreticilerin %34,40'ı ikinci grupta, aşı desteğinden faydalanan üreticilerin %42,90'ı dördüncü grupta, kredi desteğinden yararlanan üreticilerin %38,60'ı ikinci grupta, ekipman desteğinden yararlanan üreticilerin %50,00'si ikinci ve üçüncü grupta, damızlık hayvan desteğinden yararlanan üreticilerin %50,00'si ikinci ve üçüncü grupta, diğer besicilikle ilgili desteklerden yararlanan üreticilerin %34,90'ı ikinci grupta yer aldığı saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun besicilikle ilgili diğer desteklerden yararlandıkları gözlemlenmiştir.

Doğan ve Altuntaş (2017) Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köyünde yapmış oldukları çalışmada üreticilerin çoğunlukla krediler yoluyla desteklerden yararlandığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmada ise üreticiler çoğunlukla diğer destekleri öncelik tutarken ikinci sırada kredi desteğinin olduğunu bildirmiş olup, her iki çalışmada da kredi desteğinin önemli bir destek türü olarak öne çıkması, aralarında benzerlik olduğunu göstermektedir. Ancak, bu çalışmada kredi desteğinin ilk sırada değil, ikinci sırada yer alması, üreticilerin son dönemde krediye erişimde yaşadıkları zorluklar, faiz oranları ya da geri ödeme koşulları gibi nedenlerle daha temkinli davrandıklarını gösterebilir. Ayrıca diğer destek türlerinin daha cazip veya ulaşılabilir hâle gelmesi de bu tercihi etkilemiş olabilir.

Tablo 51. Hayvancılık işletmelerinin destek ve teşviklerin yeterlilik durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Desteklemeleri ve teşvikleri yeterli bulma durumu	Evet	N	0	1	2	2	5
		%	0,00	20,00	40,00	40,00	100,00
	Hayır	N	20	28	9	25	82
		%	24,40	34,10	11,00	30,50	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 51'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin destek ve teşvikleri yeterli bulma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin taraflarına sağlanan destek ve teşvikleri yeterli bulan üreticilerin %40,00'ı üçüncü ve dördünü grupta, işletmelerin taraflarına sağlanan destek ve teşvikleri yeterli bulmayan üreticilerin %34,10'u ikinci grupta olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun besicilik faaliyetine sunulan destek ve teşvikleri yeterli bulmadıkları gözlemlenmiştir.

Taşkın (2021), Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %85,00'inin desteklemeleri yeterli bulmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile sonuçlar benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, üreticilerin mevcut desteklemelerin maliyetleri karşılama yetersiz kaldığını düşündüğünü ve daha fazla ya da daha etkili destek beklentisi içinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca girdi maliyetlerinin yüksekliği ve desteklerin zamanında ya da adil dağıtılmaması da üreticilerin memnuniyetsizliğini artıran faktörler arasında yer alabilir.

Tablo 52. Hayvancılık işletmelerinin kayıt tutma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
Kayıt tutma durumları	Evet	N	4	18	10	27	59
		%	6,80	30,50	16,90	45,80	100,00
	Hayır	N	16	11	1	0	28
		%	57,10	39,30	3,60	0,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 52'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin kayıt tutma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinin besicilik faaliyeti döneminde tüm giriş çıkış kayıtlarını tuttuğunu savunan üreticilerin %45,80'i dördünü grupta, besicilik faaliyeti döneminde kayıt tutmadığını savunan üreticiler ise %57,10 ile birinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Genel değerlendirme

yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun besicilik faaliyeti döneminde tüm işlem kayıtlarının tutulduğu gözlemlenmiştir.

Kibar ve Bakır (2021), Muş ili çalışmasında besi döneminde çoğunlukla üreticilerin kayıt tutmadığını, Ünlü (2018), Giresun ili çalışmasında besi döneminde üreticilerin çoğunun kayıt tutmadığını belirtmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışmalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık, üreticilerin bilinç düzeyinin artması, kayıt tutmanın öneminin kavranması ve bilgilendirme çalışmalarının etkili olmasından kaynaklanabileceğini göstermektedir.

Tablo 53. Hayvancılık işletmelerinin işçi çalıştırma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşçi çalıştırma durumu	Evet	N	4	15	9	27	55
		%	7,30	27,30	16,40	49,10	100,00
	Hayır	N	16	14	2	0	32
		%	50,00	43,80	6,30	0,00	100,00
Toplam	N	20	29	11	27	87	
	%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00	

Tablo 53'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin işçi çalıştırma durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinde işçi çalıştıran üreticilerin %49,10'u dördüncü grupta, işletmelerinde işçi çalıştırmayan üreticilerin %50,00'si birinci grupta olduğu saptanmıştır. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun işçi çalıştırdıkları gözlemlenmiştir.

Han ve Bakır (2009), tarafından Diyarbakır ili Ergani ilçesinde yapılan çalışmada, üreticilerin çoğunluğunun işçi çalıştırmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmada ise üreticilerin çoğunlukla işçi çalıştırdığı tespit edilmiş, bu nedenle sonuçlar arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılık, işletme ölçeklerinin büyümesi, iş gücü ihtiyacının artması, üreticilerin başka işlerle de meşgul olması ve zaman yönetimi açısından dış iş gücüne yönelmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca bölgesel ekonomik koşullar ve üretim yoğunluğundaki farklar da bu durumu etkilemiş olabilir.

Tablo 54. Hayvancılık işletmelerde çalışan işçilerin uyruk durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşçilerin uyruk durumları	Çalıştırmıyor	N	16	14	2	0	32
		%	50,00	43,80	6,30	0,00	100,00
	Yerli	N	4	7	0	2	13
		%	30,80	53,80	0,00	15,40	100,00
	Yabancı	N	0	8	9	25	42
		%	0,00	19,00	21,40	59,50	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 54'deki veriler incelendiğinde, işletmelerin çalıştırdıkları işçilerin uyruk durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinde çalıştırılan işçilerin uyruk durumları değerlendirildiğinde yerli işçi çalıştıran üreticilerin %53,80'i ikinci grupta, işletmelerinde yabancı işçi çalıştıran üreticilerin %59,50'si dördüncü grupta olmakta birlikte işletmelerinde ne yerli ne de yabancı işçi çalıştıran üreticilerin oranı ise %50,00 olarak belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun yabancı işçi çalıştırdıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 55. Hayvancılık işletmedeki işçilerin hangi şekilde durumlarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına dağılımı

		Hayvan sayısı büyüklük grupları				Toplam	
		10-19	20-49	50-99	100-200		
İşçi çalışma durumları	İşçi çalıştırmıyor	N	16	14	2	0	32
		%	50,00	43,80	6,30	0,00	100,00
	Sürekli	N	1	9	9	27	46
		%	2,20	19,60	19,60	58,70	100,00
	İhtiyaç oldukça	N	3	6	0	0	9
		%	33,30	66,70	0,00	0,00	100,00
Toplam		N	20	29	11	27	87
		%	23,00	33,30	12,60	31,00	100,00

Tablo 55'deki veriler incelendiğinde, işletmelerdeki işçilerin hangi şekilde çalıştırdıklarının hayvan sayısı büyüklük gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Hayvancılık işletmelerinde sürekli işçi çalıştıran üreticilerin %58,70'i dördüncü grupta, işletmesinde ihtiyaç oldukça işçi çalıştıran üreticilerin %66,70'i ikinci grupta olup, işletmesinde hiçbir zaman işçi çalıştırmayan üreticiler ise %50,00 ile birinci grupta olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun sürekli işçi çalıştırdıkları gözlemlenmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırşehir ili, İç Anadolu Bölgesinde yer alan, karasal iklime sahip ve tarım alanı sınırlı bir bölge olmasına rağmen, besi sığırcılığı açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bölgedeki tarım alanlarının sınırlı olması, üreticilerin hayvancılığa yönelmesine neden olmuş ve bu da besi sığırcılığını ekonomik faaliyetlerin başlıca alanlarından biri haline getirmiştir. Karasal iklimin etkisiyle Kırşehir, hayvan yetiştiriciliği için uygun koşullar sunmasa da, bölgenin iklimi hayvanların bakımı ve beslenmesi için stratejik düzenlemelerle yönetilebilir. Kırşehir, bu yönüyle özellikle çevre illerle olan yakınlığı sayesinde, et üretiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Kırşehir, et üretiminin artışıyla birlikte bölgedeki et ihtiyacını karşılamakla kalmayıp, yerel pazarda ve çevre illere et temininde de önemli bir konum elde etmiştir. Bu durum, ilde besi sığırcılığı faaliyetlerinin ekonomik büyümeye ve istihdama katkı sağlamasına olanak tanımaktadır. Özellikle İç Anadolu'nun diğer illerine yakınlığı, ulaşım kolaylıkları ve mevcut besicilik potansiyeli, Kırşehir'in et üretimi konusunda önemli bir yere sahip olmasına olanak tanımaktadır.

Kırşehir, iklimsel ve tarımsal sınırlamalara rağmen, bölgedeki hayvancılık faaliyetlerini destekleyecek altyapı ve potansiyeliyle besi sığırcılığı açısından önemli bir noktadadır. Karasal iklim koşullarında yapılan stratejik hayvancılık yönetimi, Kırşehir'in besi sığırcılığına verdiği önemin, ekonomik ve yerel kalkınma açısından ne kadar kritik olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu çalışma, Kırşehir ilinde besi sığırcılığı faaliyetinde bulunan 87 üretici ile gerçekleştirilen anket çalışması aracılığıyla, bölgedeki besi işletmelerinin yapısal özelliklerini, üretim pratiklerini, karşılaştıkları temel sorunları ve mevcut durumu ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, Kırşehir'de besi sığırcılığının geleneksel yönlerinin baskın olduğunu, ancak belirli teknik uygulamaların da üreticiler tarafından benimsendiğini göstermektedir.

Katılımcı üreticilerin yaş ortalaması orta yaş grubunda yoğunlaşmakta olup, eğitim düzeyi genel olarak ortaokul mezuniyetine dayanmaktadır. Aile yapılarının büyük oranda geniş aile tipinde olması, iş gücü açısından avantaj sağlamakla birlikte, profesyonel işletmecilik anlayışının gelişimini sınırlayabilmektedir. Üreticilerin ortalama yıllık gelirleri 500.000 TL ile 1.500.000 TL arasında değişmekte olup, tarım dışı gelir kaynaklarına sahip olmamaları, ekonomik olarak besiciliğe tam bağımlılık yaratmaktadır. Bu durum, üreticilerin fiyat dalgalanmaları ve maliyet artışları gibi dışsal faktörlerden doğrudan etkilenmelerine neden olmaktadır.

Araştırmaya katılan üreticilerin çoğu, besicilikle ilgili herhangi bir eğitim almamış olmalarına rağmen Et Birliğine üyedir. Ancak bu üyeliklerin üreticilere bilgi, pazarlama ya da destek anlamında etkin katkı sağlayıp sağlamadığı tartışmalıdır. Besi süresi çoğunlukla 5 ila 7 ay arasında değişmekte, besiye alınan hayvanlar 7–12 aylık yaşta ve 151–250 kg arasında başlangıç ağırlığına sahip olmaktadır. Besi sonunda hayvanların ağırlıkları genellikle 401–500 kg seviyelerine ulaşmaktadır. Hayvan seçiminde genç, erkek ve zayıf yapılı hayvanlar tercih edilmektedir. Canlı ağırlık tartımı yapılmakta olup, bu durum üretici bilincinin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Ancak, üreticilerin büyük çoğunluğu mevcut piyasa koşullarında besiciliği kârlı bulmamakta, fakat başka bir işle de uğraşmamaktadır.

Pazarlama sürecinde en büyük sorun, ürünlerin yeterli fiyatla alıcı bulamamasıdır. Bu durum, pazarlama kanallarının sınırlılığı ve fiyat istikrarsızlığı ile ilişkilidir. Besicilikte kullanılan barınaklar genellikle yarı açık tipte olup, teknik ve teknolojik donanım açısından işletmelerin büyük kısmı uygun yapıdadır. Hayvanlara günlük olarak ortalama 6–10 kg kaba yem ve 5–6 kg fabrika yemi verilmektedir. Hayvan temini pazarlardan sağlanmakta, satışlar ise çoğunlukla mezbahalar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yem maliyetleri arasında en yüksek pay kesif yeme aittir. Bu nedenle üreticiler, hayvanları kestirmenin satışa göre daha kârlı olduğunu ifade etmektedirler.

Kredi faiz oranlarının yüksekliği, üreticilerin finansmana erişiminde önemli bir engel olarak görülmektedir. Yem maliyetlerini azaltmak amacıyla üreticiler yem bitkisi ekimine yönelmiş olup, en çok tercih edilen bitki türü yoncadır. Üreticilerin sahip oldukları toplam arazi büyüklüğü 251 ila 400 dekar arasında değişmektedir. Ancak bu alan içinde yemlik arazi miktarı sınırlı kalmakta, bu da kaba yem temininde dışa bağımlılığı artırmaktadır. Yemlik arazilerin çoğunluğu üreticilere aittir. Silaj üretimi yapılmaması, kaba yem üretiminde bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Veteriner hekim istihdamı yapılmamakta, bunun nedeni olarak genellikle ihtiyaç duyulmaması gösterilmektedir. Üreticilerin, hayvan sağlığı hizmetlerini kendi deneyimlerine göre yürüttükleri görülmektedir. Ancak solunum hastalıklarının en yaygın sorun olarak öne çıkması, uzman veteriner desteğinin önemini ortaya koymaktadır. Üreticiler, yılda ortalama üç kez aşılama yaptırmaktadır. Yem analizi genellikle yapılmazsa da, üreticiler yemlerin enerji ve protein değerlerini bilmekte ve rasyon hazırlarken bu değerlere dikkat etmektedirler.

Genel değerlendirme yapıldığında üreticilerin büyük çoğunluğunun besi

döneminde hayvanların gelişimini arttırmak için besiyi artırıcı katkı maddesi kullandığı belirlenmiştir. Köse (2006), Uşak ilinde yapmış olduğu çalışmada üreticilerin %56,00'sinin besiyi artırıcı yem katkı maddesi kullandığını, Han (2008), Diyarbakır ili Ergani ilçesi çalışmasında üreticilerin çoğunlukla besiyi artırıcı yem katkı maddesi kullandığını ve Çağı (2006), tarafından Hatay ilinde yapmış olduğu çalışmasında üreticilerin %78,60'ının besiyi artırıcı yem katkı maddesi kullandığını belirlemiştir. Yapılan araştırmada besiyi artırıcı yem katkı maddesi kullandığını tespit edilmiş olup; incelenen çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar, yem katkı maddelerinin hayvan besleme uygulamalarında yaygın olarak tercih edildiğini göstermektedir. Araştırma bulgularının literatürle uyumlu olması, bölgesel farklılıklara rağmen üreticilerin verimi artırma yönündeki ortak eğilimlerini ortaya koymaktadır. Bu durum, yem katkı maddelerinin hayvansal üretimde verimlilik artışına katkı sağladığına dair üretici algısının yaygın olduğunu da göstermektedir.

Su kaynağı olarak kuyu suyu kullanılmaktadır. Hayvan ırkı tercihinde melez ırklar yaygındır. Bu tercihin nedeni, adaptasyon ve verimlilik avantajları olabilir. İşletmelerde kayıt tutma alışkanlığı yaygındır. Ayrıca, iş gücü ihtiyacı büyük oranda yabancı uyruklu ve sürekli çalışan işçilerle karşılanmaktadır.

Üreticilerin büyük çoğunluğu devlet desteklemelerinden yararlanmakta; ancak mevcut destek ve teşviklerin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Doğan ve Altuntaş (2017) Kırşehir merkeze bağlı Körpınar köyü ve Kırşehir-Boztepe ilçesine bağlı Taşlıtepe köyünde yapmış oldukları çalışmada üreticilerin çoğunluğunun devlet desteklemelerinden faydalandığı belirlenmiştir. Yapılan çalışma ile incelenen çalışma sonuçları benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, devlet desteklemelerinin kırsal kesimde yaygın olarak bilindiği ve üreticiler tarafından etkin şekilde kullanıldığı göstermektedir. Ayrıca desteklemelerin, hayvancılık faaliyetlerini sürdürülebilir kılmada önemli bir teşvik unsuru olduğu görülmektedir. En sık tercih edilen destek türü, kredi desteğidir.

Sonuç olarak, Kırşehir ilinde besi sığırcılığı yapan üreticiler, sınırlı kaynaklara ve çeşitli yapısal sorunlara rağmen, üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Mevcut durum, teknik bazı uygulamaların benimsendiğini gösterse de, pazarlama, finansman, eğitim ve hayvan sağlığı gibi alanlarda gelişime ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir üretim yapısının oluşturulabilmesi için bütüncül yaklaşımlarla hem yerel hem de ulusal düzeyde planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kırşehir ilindeki besi sığırcılığı işletmelerinin verimliliğini artırmak ve karşılaştıkları zorlukları aşmak için çeşitli adımlar atılabilir. Öncelikle, üreticilere yönelik daha fazla eğitim ve yayım çalışmaları yapılmalı, modern besicilik teknikleri, hayvan sağlığı, yem yönetimi ve pazarlama konusunda seminerler düzenlenmelidir. Ayrıca, yem maliyetlerinin yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, yem bitkisi üretiminin teşvik edilmesi, silaj üretiminin yaygınlaştırılması ve yem bitkisi ekimi için özel destekler sağlanmalıdır. Pazarlama sorunlarının çözülmesi için, üreticilerin kooperatifler aracılığıyla ürünlerini daha uygun fiyatlarla satabilmesi sağlanmalı ve yerel pazarlama altyapısı güçlendirilmelidir. Ayrıca, veteriner hekim hizmetlerine daha kolay erişim sağlanması, özellikle solunum hastalıkları gibi yaygın hastalıklarla mücadele için büyük önem taşımaktadır. Devlet teşviklerinin daha etkin hale getirilmesi, bürokratik engellerin azaltılması ve desteklerin üreticilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi sektördeki sorunların çözülmesine katkı sağlayacaktır. Bu adımlar, besi sığırcılığı sektörünün sürdürülebilirliğini artırmak ve üreticilerin kârlılığını yükseltmek için kritik öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A., & Yavuz, F. (2008). Hayvancılık işletmelerinin Avrupa Birliğine uyumu ve rekabet edebilirliği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(1), 37–45.
- Akcan, A., Arpacık, R., Güneren, G., & Karagenç, L. (1991). Besi başı mevsiminin holştayn danaların besi performansına etkisi. *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 31(3-4).
- Alkan, S., & Ünlü, H. (2019). Giresun ilindeki sığırcılık işletmelerinin genel yapısının belirlenmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 32(1), 109-115.
- Anonim (1996), Türkiye'nin tarım ve hayvancılık raporu, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği Yayını*, 88 s., Ankara.
- Aral, S., & Cevger, Y. (2000). Türkiye'de Cumhuriyet'ten günümüze izlenen hayvancılık politikaları. *Türkiye 2000 Hayvancılık Kongresi*, 31, 38-56.
- Aral, S. (1974). *Hayvancılık sektöründe örgütlenme*. Kalite Matbaası, Ankara.
- Aral, S., & Cevger, Y. (1998). Tokat ilinin ekonomik gelişmesinde hayvancılığın yeri ve önemi. *Tokat İlinin Ekonomik Gelişmesi Semineri*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Tokat.
- Aşkan, E., & Dağdemir, V. (2015). Devlet desteklemelerinden faydalanan süt sığırcılığı yapan işletmelerin üretim değerini etkileyen faktörlerin analizi: Erzurum, Erzincan ve Bayburt illeri örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 21(2), 69–76.
- Ateş, C.T. (2004). Hayvan Barınakları. *Rapor Dergisi*, Mayıs 2004, Yıl: 12, Sayı: 140, s. 84.
- Aydın, E., Can, M., Aral, Y., Cevger, Y. & Sakarya, E. (2010). Türkiye'de canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı kararlarının sığır besicileri üzerine etkileri. *Veteriner Hekim Derneği Dergisi*, 81(2), 51-57.
- Aydın, E., & Sakarya, E. (2012). Kars ve Erzurum illeri entansif sığır besi işletmelerinin ekonomik analizi. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 18(6), 997–1005.
- Ayyıldız, R. (2001). T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Et ve Et Mamulleri İmalat Tesisi Sanayi Profili, Ankara.
- Bakır, G. (2001). Van iline ithal edilen kültür ırkı sığırların özel işletmelere adaptasyonu. *YYÜ, Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-10.
- Bakır, G. (2002). Van ilindeki özel süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal durumu. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 12(2), 1-10.

- Bakır, G., & Demirel, M. (2001). Van ili ve ilçelerindeki sığırcılık işletmelerinde kullanılan yem çeşitleri ve hayvan besleme alışkanlıkları. *YYÜ, Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 11(1), 29-37.
- Barışık, S. (1996). *Türkiye ve Avrupa Birliği'nde büyükbaş hayvancılığın karşılaştırılma sorunları ve önerileri* (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Politikası Bilim Dalı, Sivas.
- Baş Hozman, S., & Akçay, H. (2016). Sivas ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinin bazı teknik ve ekonomik özellikleri. *Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, Aydın*. ADÜ-BAP birimi tarafından desteklenmiştir (Proje No: ZRF-13067). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Torbalı İlçe Müdürlüğü, Torbalı-İzmir.
- Bayındır, A. (2008). *Van ilinde büyükbaş hayvan işletmelerinde bakım besleme yöntemlerinin belirlenmesi ve çiftçilerin hayvan besleme hakkındaki bilgi düzeylerinin tespit edilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Budağ, C., & Keçeci, Ş. (2013). Van'da büyükbaş hayvan beslerinde kullanılan yemler ve besi şekillerine ilişkin bir anket çalışması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(1-2), 42-55.
- Bulut, O. D., Karadaş, K., & Oğur, H. (2023). Besi sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin incelenmesi: Iğdır ili örneği. *Iğdır Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(1), 45-57.
- Çağrı, U. (2006). *Antakya yöresi besi sığırcılığı işletmelerinin bilimsel değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Antakya.
- Çallı, A. (2016). *Türkiye'de uygulanan hayvancılık destekleme politikalarının Tokat ili hayvancılık işletmeleri açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Çelik, C., & Sarıözkan, S. (2017). Kırşehir ili merkez ilçede sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi. *Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 6(1), 38-45.
- Çelik, C., & Sarıözkan, S. (2017). Türkiye'de Kırşehir ili merkez ilçede sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi / *Economic analysis of cattle fattening*

- enterprises in the central district of Kırşehir province. Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 6(1), 38-45.
- Çiçek, H., & Sakarya, E. (2003). Afyon ili sığır besi işletmelerinde karlılık ve verimlilik analizleri. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Dergisi*, 43(2), 1-13.
- Çiçek, H. (2005). Sığır besiciliğinde karlılığı etkileyen ekonomik faktörler. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 76(2).
- Denli, M., & Demirel, R. (2016). Diyarbakır ili sığır besiciliği işletmelerindeki yem kullanımı ve besleme uygulamaları. *YYÜ Tar. Bil. Dergisi*, 26(4), 495-499.
- Demirci, R., & Erkuş, A. (1983). Ülkemizin değişik bölgelerindeki tarım işletmelerinin hayvancılık faaliyetleri ve bu faaliyetlerin işletme bünyesindeki yeri. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 887*, 20, Ankara.
- Demir, N., & Yavuz, F. (2010). Hayvancılık destekleme politikalarına çiftçilerin yaklaşımlarının bölgelerarası karşılaştırmalı analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 41(2), 113-121.
- Demir, P., Aral, S., Sarı, M., & Ayzazoğlu, C. (2014). Kars merkez ilçedeki süt sığırcılık işletmelerinin genel yapısı ve ekonomik boyutu. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi*, 28(1), 9-13.
- DPT. (2001). *Hayvancılık ÖİK Raporu, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.
- DPT. (2001). *Ulusal gıda ve beslenme stratejisi çalışma grubu raporu*, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Dill, M.D., Emvalomatis, G., Saatkamp, H., Rossi, A., Pereira, G.R., & Barcellos, A.J. (2015). Factors affecting adoption of economic management practices in beef cattle production in Rio Grande do Sul state, Brazil. *Journal of Rural Studies*, 42, 21-28.
- Doğan, H. G., & Altuntaş, B. (2017). Kırşehir koşullarında besi sığırcılığı yapan tarım işletmelerinin sorunları ve çözüm önerilerine yönelik tarımsal politika arayışları (Körpınar ve Taşlıtepe Köyleri örneği). *Ahi Evran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü*, Kırşehir.
- Elmaz, Ö., Sipahi, C., Saatçı, M. ve Özçelik, M. M. (2012). Akdeniz bölgesindeki süt sığırcılığı işletmelerinin mevcut durumunun belirlenmesi, Türkiye. *Outlook on Agriculture*, 41, 133-138.

- Eren, E. (2006). *Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin yapısı ve sorunları*. (Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Erkmen, Y., Çelik, A., & Yıldız, C. (2000). Erzurum ili süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal durumu ve ahır içi mekanizasyon özellikleri üzerine bir araştırma. *Tarımsal Mekanizasyon 19. Ulusal Kongresi*, 01-02 Haziran 2000, 468-471, Erzurum.
- Gözener, B., & Sayılı, M. (2015). Tokat ili Turhal ilçesinde sığır besiciliğinde üretim maliyeti ve canlı ağırlık artışına etki eden faktörler. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 21, 288–299.
- Gürbüz, M., Güler, O., & Taşkın, T. (2021). Muş ilindeki sığır besi işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları. *Hayvansal Üretim Dergisi*, 62(1), 19–29.
- Han, Y., & Bakır, G. (2009). Özel besi sığırcılığı işletmelerinin yapısal durumu ve etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 40(2), 71-78.
- Han, Y. (2008). *Diyarbakır ili Ergani ilçesinde besi sığırcılığı yapan işletmelerin genel değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Van.
- Demirkaya, İ. (2024). *Kırşehir ili besi sığırı işletmelerinde barınakların hayvan refahı yönünden değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Kırşehir.
- Kabukçu, A. (1985). Türkiye’de hayvancılığın önemi, bugünkü durumu, geleceği, sorunları ve gelişmesi için öngörülen önlemler. *Doğu Anadolu Hayvancılık Sempozyumu*, 19-20 Aralık 1985. Fırat Ü. Yayınları, 83-91, Elazığ.
- Karakaş, E. (2002). Bursa-Yenişehir ilçesi sığır besi işletmelerinde teknik üretim parametreleri ve ekonomik verimlilik. *Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 21, 83–88.
- Karadavut, U., Çakmak, C., Özdemir, G., & Sevinç, N. (2010). Bingöl ili hayvancılık işletmelerinin teknik ve ekonomik yapıları üzerine bir araştırma. *3. Bingöl Sempozyumu*, 17–19 Eylül 2010, Bingöl.
- Karakoç, U., & Akman, N. (2020). Türkiye’de sığır besi işletmelerinde koruyucu sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Veteriner Bilimleri Dergisi*, 36(2), 155–164.
- Kaya, F., & Şahin, M. (2022). Erzurum ili Narman ilçesinde sığır yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal özellikleri ve sorunları. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 53(1), 101–110.

- Kibar, M., & Bakır, G. (2021). Sığır besi işletmelerinde besi uygulamalarının belirlenmesi: Muş ili örneği. *Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi*, 10(2), 114-125.
- Köknaroğlu, H., Demircan, V., Yılmaz, H., & Dernek, Z. (2007). Besi sığırcılığı üretim faaliyetinde üreticilerin eğitim düzeylerinin besi performansı ve karlılığa etkisi. *5. Ulusal Zootekni Kongresi*, 5-8 Eylül, 92. Van.
- Köknaroğlu, H., Yılmaz, H., & Demircan, V. (2006). Afyon ili besi sığırcılığı işletmelerinde kesif yem oranının besi performansı ve karlılığa etkisi. *S.D.Ü., Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-52.
- Köse, K. (2006). *Uşak ili damızlık sığır yetiştiriciler birliğine kayıtlı işletmelerin genel yapısı*. (Yüksek Lisans Tezi). TÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Kutlu, H., Gül, A., & Görgülü, M. (2003). Türkiye hayvancılığının sorunları ve çözüm yolları. *I. Damızlık Hayvan-Kaliteli Yem. Yem Magazin Dergisi*, 34(1), 40-46.
- Moğol, M. (2021). *Burdur ili besi sığırcılığının genel yapısı ile biyogüvenirliliğinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Veteriner Zootekni Anabilim Dalı, Burdur.
- Newbold, P., Carlson, W., & Thorne, B. (1995). *Statistic For Business and Economics*, by Prentice-Hall. Inc., NJ.
- Ören, M. N., & Bahadır, B. (2005). Türkiye’de ve OECD ülkelerinde hayvansal ürün politikaları ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan transferler. *Hayvansal Üretim*, 46(1), 1-7. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana.
- Özer, O., & Özden, A. (2016). Damızlık sığır yetiştiricileri birliği’nin tarımsal yayım ve eğitim faaliyet çalışmalarının analizi: Aydın ili örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13(03), 29-36.
- Peşmen, G., & Yardımcı, M. (2008). Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde Türkiye hayvancılığının genel durumu. *Veteriner Hekim Dergisi*, 79(3), 51-56.
- Sağlam, Ö. (2016). *Süt sığırcılığı destekleme politikalarının Bafra ilçesindeki tarım işletmelerine etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Sakarya, E., & Cevger, Y. (2001). Sakarya ilinde sığır besiciliği ile et ve süt sanayini geliştirme olanakları. *Sakarya İlinin Ekonomik Gelişmesinde Tarım ve*

- Hayvancılık Sektörünün Yeri ve Önemi Sempozyumu*, Adapazarı Ticaret Borsası, 09 Haziran 2001, Sakarya.
- Sayılı, M., & Esengün, K. (2002). Amasya ili Suluova ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 51-67.
- Savran, F. (2003). Çanakkale Damızlık Süt Sığırı Yetiştirici Birliğine üye olan ve olmayan işletmelerin kullandıkları üretim teknikleri ve sosyal karakteristiklerinin karşılaştırılması. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 9(4), 450–453.
- Şahin, R., & Yılmaz, H. (2018). "Muş ili besi sığırcılığı işletmelerinin bazı yapısal özelliklerinin belirlenmesi." *Veterinerlik ve Hayvancılık Araştırmaları*, 24(2), 114-121. Muş.
- Tapkı, N., Kaya, A., Tapkı, İ., Dağistan, E., Çıkrın, T., & Selvi, M. (2018). Türkiye’de büyükbaş hayvancılığın durumu ve yıllara göre değişimi. *MKÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 324-339.
- Taşkın, B. (2021). *Besi sığırcılığındaki desteklemelerin işletme başarısına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Hatay.
- Topcu, Y., & Demir, N. (2005). Functional analysis of fattening farms: The case of Erzurum province. *Journal of Applied Science*, 5(6), 1071–1077.
- Tugay, A., & Bakır, G. (2004a). Giresun yöresindeki süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri. *4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi*, 01-03 Eylül 2004, 370-380. Isparta.
- Tugay, A., & Bakır, G. (2004c). Giresun yöresindeki sığırcılık işletmelerinde kullanılan yem çeşitleri ve hayvan besleme alışkanlıkları. *4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi*, 01-03 Eylül 2004, 536-544. Isparta.
- Tutkun, M. (1998). *Diyarbakır ili merkez ilçeye bağlı köylerde süt sığırcılığının yapısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tümer, S., & Ağmaz, A. (1989). Ege Bölgesi süt ve besi sığırcılığı işletmelerinin çeşitli verim özellikleri üzerinde bir araştırma. *Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü*, Menemen/İzmir.
- TÜİK. (2024). *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://www.tuik.gov.tr/>
- Ünlü, H. (2018). *Giresun ilindeki sığırcılık işletmelerinin genel yapısının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Ordu.

- Vural, H., & Fidan, H. (2007). Türkiye’de hayvansal üretim ve hayvancılık işletmelerin özellikleri. *Tarım Ekonomisi 7 Dergisi*, 13(2), 49–59.
- Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, NT.
- Yener, H., Atalar, B., & Mundan, D. (2013). Şanlıurfa ilindeki sığırcılık işletmelerinin biyogüvenlik ve hayvan refahı açısından değerlendirilmesi. *Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 2(2), 87-93.
- Yıldırım, İ. (2000). Van ili merkez ilçede sığır besiciliği işletmelerinin ekonomik analizi. *YYÜ, Ziraat Fakültesi, Yay. No: 20, 52*. Van.
- Yıldırım, E., Karaman, A., & Gültekin, Y. (2023). Muş ilinde büyükbaş hayvancılık yapan işletmelerin sosyo-ekonomik yapısı ve karşılaştıkları sorunlar. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi*, 37(2), 155–165.
- Yılmaz, E. (2006). *Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı projeleri kapsamında süt sığırcılığı yapan bazı tarımsal kalkınma kooperatiflerindeki sığırların verim özellikleriyle bu işletmelerin yapısal durumlarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yulafçı, A., & Pul, M. (1996). Samsun ilinde kaba yem üretimini sınırlayan problemlerin belirlenmesi. *G.O.Ü., Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 73-81.
- Yücel, U. (2007). *Ankara ili tarım işletmelerinde sığır besiciliği üretim faaliyetinin teknik ve mali analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Derya MALKOÇ
Uyruğu:	T.C.
Orcid Numarası:	0000-0003-1958-8898

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran
Fakülte	Ziraat Fakültesi
Bölümü	Tarım Ekonomisi
Mezuniyet Yılı	2022
Yüksek Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran
Enstitü Adı	Fen Bilimleri
Anabilim Dalı	Tarım Ekonomisi
Mezuniyet Tarihi	2025

Tezden Üretilen Makaleler ve Bildiriler
Kitap Bölümü
Doğan, H. G. & Malkoç, D. (2024). Study of infrastructure and technical facilities of dairy farms in breeding activities (Case of Kirsehir province in Turkey)
Doğan, H. G. & Malkoç, D. (2025). Evaluation of development trend of breeding activities: The case of Kırşehir province. <i>ISPEC 17th International Conference on Agriculture, Animal Sciences and Rural Development</i> . 2293-2304